

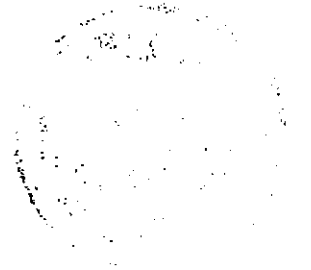
**GÜNÜMÜZDE BİLE YAŞAYAN IMMANUEL
KANT'IN YAŞAMI, YAPITLARI, FİKİRLERİ VE
İNSANLIK DÜŞÜNCE YAŞAMINA KATKILARI**

ZÜLEYHA BİLGİÇ

Danışman: Prof. Dr. S.Kemal KARTAL

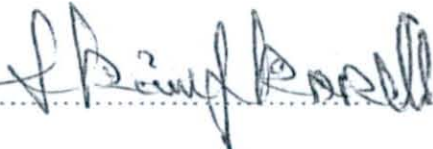
İnönü Üniversitesi SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ Lisansüstü Eğitim-
Öğretim Yönetmeliği'nin KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI İçin Öngördüğü
YÜKSEK LİSANS TEZİ Olarak Hazırlanmıştır.

(Malatya, Mayıs, 2009)

ONAY SAYFASI

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi **Züleyha Bilgiç** Tarafından Prof. Dr. S. Kemal Kartal Danışmanlığında Yazılan "**Günümüzde Bile Yaşayan Immanuel KANT'ın Yaşamı, Yapıtları, Fikirleri ve İnsanlık Düşünce Yaşamına Katkıları**" başlıklı bu çalışma ve savunma sınavı jürimiz tarafından başarılı bulunmuştur.

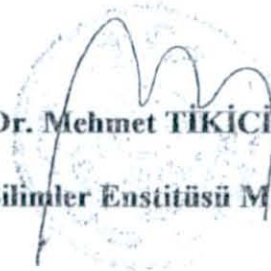
Başkan Prof. Dr. S. Kemal KARTAL

Üye: Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖNEN

Üye: Yrd. Doç. Dr. Hayri KESER

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Mehmet TIKICI
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans Programı Bitirme Tezi olarak sunduğum “**GÜNÜMÜZDE BİLE YAŞAYAN IMMANUEL KANT’IN YAŞAMI, YAPITLARI, FİKİRLERİ VE İNSANLIK DÜŞÜNCE YAŞAMINA KATKILARI**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Züleyha BİLGİÇ

GÜNÜMÜZDE BİLE YAŞAYAN IMMANUEL KANT'IN YAŞAMI, YAPITLARI,
FİKİRLERİ VE İNSANLIK DÜŞÜNCE YAŞAMINA KATKILARI

Züleyha BİLGİÇ

İÇİNDEKİLER

Onay Sayfası.....	1
Onur Sözü.....	2
İçindekiler.....	3
Kısaltmalar.....	8
Özet.....	9
Abstract.....	10

BİRİNCİ KESİM: ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

1.ARAŞTIRMANIN KONUSU; DENENCESİ,AMACI VE YÖNTEMİ.....	11
1.1 Araştırmanın Konusu ve Önemi.....	11
1.2 Araştırmanın Denencesi.....	12
1.3 Araştırmanın Yöntemi.....	12
1.4 Bilgi Derleme ve İşleme Araçları.....	12
1.5 Kavram Tanımları.....	12
1.6 Araştırmanın Sunuş Sırası.....	20

İKİNCİ KESİM: "IMMANUEL KANT" IN TANITILMASI

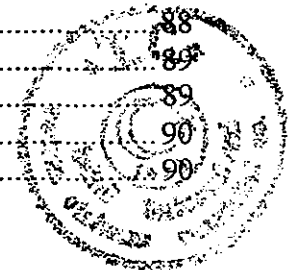
2.KANT'IN YAŞAMÖYKÜSÜ.....	22
3. KANT'IN YAPITLARININ TARİH SIRASINA GÖRE SINIFLANDIRILARAK TANITILMASI.....	31
3.1 Fiziksel Kuvvetlerin Doğru Ölçülmesi (1747).....	31
3.2 Dünya Yaşlanıyor mu? (1754).....	32
3.3 Evrensel Doğa Tarihi (1755).....	32
3.4 Metafizik Bilginin İlk İlkelerinin Yeniden Açıklanışı (1755).....	33
3.5 Fiziksel Monadoloji (1756).....	33
3.6 Hareket ve Eylemsizliğin Yeni Öğretisel Kavramı (1758).....	33
3.7 İyimserlik Üzerine Bazı Düşünceler (1759).....	33
3.8 Felsefeye Negatif Büyüklükler Kavramını Sokmak İçin Girişim (1763) ...	34
3.9 Tanrı'nın Varlığının Kanıtlanmasının Mümkün Biricik Temeli (1763) ..	34
3.10 Ahlak ve Teolojinin İlkelerinin Apaçıklığı Üzerine Araştırma (1764) ..	35
3.11 Yüce ve Güzel Duygusu Üstüne Gözlemler (1764).....	35
3.12 Metafizik Düşlerle Aydınlatılan Bir Vizyonerin Hayalleri (1766).....	36
3.13 Uzaysal Uzaklıkların Farklılığının İlk Temellendirilişi Üstüne (1768) ..	37
3.14 Düşünce Dünyası İle Duyu Dünyasının İlkeleri ve Formu Üstüne (1770) ..	38
3.15 Saf Aklın Eleştirisi (1781).....	38
3.16 Prolegomena (1783).....	41
3.17 Aydınlanma Nedir Sorusuna Yanıt (1784).....	41

3.18	Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi (1785)	42
3.19	Pratik Aklın Eleştirisi (1788)	42
3.20	Yargı Gücünün Eleştirisi (1790)	43
3.21	Tanrı İspatında Her Türlü Felsefi Girişimin Başarısızlığı Üstüne (1791)	45
3.22	Radikal Kötülük Üstüne (1792)	46
3.23	Katkısız Salt Aklın Sınırları İçinde Din (1793)	46
3.24	Herkesin Birleştiği Ortak Nokta(1793)	46
3.25	Dünyanın Sonu (1794)	47
3.26	Sürekli Barış İçin Felsefi Bir Tasarı (1795)	47
3.27	Hukuk Öğretisinin Metafiziksel İlk İlkeleri (1797)	49
3.28	İnsanlık Adına Yalan Söyleme Hakkı Üstüne (1797)	49
3.29	Fakültelerin Çatışması (1798)	50
3.30	Pedogoloji (1803)	50
4.	KANT'IN FİKİRLERİNİN SINIFLANDIRILARAK TANITILMASI	52
4.1	Kant'ın Metafizik Anlayışı	52
4.2	Kant'ın Aşkınsallık (Transendental) Kavramı	55
4.3	Kant'ın Varlık Kavramı	56
4.4	Kant'ın Estetik Yargı Anlayışı	57
4.5	Kant'ın Aydınlanma Anlayışı	58
4.6	Kant'ın Ahlak Felsefesi	60
4.7	Kant'ın Siyaset Felsefesi	65
4.8	Kant'ın Barış Felsefesi	66
4.9	Kant'ın Din ve Tarih Felsefesi	67
4.10	Kant'ın Özgürlük Felsefesi	68
ÜÇÜNCÜ KESİM: "KANT" IN TÜRKİYE'DE DEĞERİNİN BİLİNMESİ		
5.	TÜRKÇE'DE KANT ÇALIŞMALARI: GENEL TANITIM	70
6.	TÜRKÇE'DE KANT ÇEVİRİLERİ VE ÇALIŞMALARI	72
6.1	Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi	72
6.2	Gelecekte Bilim Olarak Ortaya Çıkabilecek Her Metafiziğe Prolegomena	72
6.3	Pratik Usun Eleştirisi	72
6.4	Ethica: Etik Üzerine Dersler	73
6.5	Arı Usun Eleştirisi	73
6.6	Fragmanlar	73
6.7	Düşüncenin Çağrısı	74
6.8	Eğitim Üzerine	74
6.9	Eğitim Üzerine/Toplu Eserler I	74
6.10	Evrensel Doğa Tarihi ve Gökler Kuramı	74
6.11	Kant-Fikir Mimarları-2	74
6.12	Kılgısal Usun Eleştirisi	75
6.13	Pedagoji Üzerine	75
6.14	Etik Üzerine Dersler	75
6.15	Seçilmiş Yazılar	76
6.16	Yaşamın Anlamı	76
6.17	Yargı Yetisinin Eleştirisi	76
6.18	Ruhun Gücü Hakkında	76
6.19	Immanuel Kant ve Transendental İdealizm	77

6.20 Immanuel Kant'ın Felsefesi.....	77
6.21 90 Dakikada Kant.....	77
6.22 Cogito 41-42 ,2005 / Sonsuzluğun Sınırlarında: Immanuel Kant.....	77
6.23 İnsanı Anlamak 1	77
6.24 Kant Estetiği.....	78
6.25 Kant estetiği ve Yazın Kuramı.....	78
6.26 Kant'ın Yaşamı ve Öğretisi	78
6.27 Aydınlanma Sempozyumu.....	78
6.28 Kant Üzerine Dört Ders.....	79
6.29 Kant ve Herder'in Tarih Anlayışları	79
6.30 Kant/ Düşüncenin Ustaları.....	79
6.31 Aklın Sınırları/ Kant Felsefesine Giriş.....	79

7. KANT'IN BENİMSENME BAKIMINDAN İNCELENMESİ

7.1 Kant'ın Görüşlerine Karşı Çıkanlar	81
7.1.1 Benedikt Stattler	81
7.1.2 Johann Georg Hamann	81
7.1.3 Chretien Theophile Selle.....	82
7.1.4 Dietrich Tiedemann	82
7.1.5 Gottlob Ernst Schulze	83
7.1.6 Georg Wilhelm Friedrich Hegel	83
7.1.7 Max Scheler.....	83
7.1.8 Michel Foucault	84
7.1.9 Ernst Bloch.....	84
7.1.10 Jürgen Habermas	84
7.1.11 Theodor Adorno	84
7.1.12 Marx Horkheimer	84
7.1.13 Karl Otto Apel	84
7.2 Kant'ın Görüşlerini Savunanlar	85
7.2.1 Martin Knutzen.....	85
7.2.2 Christian Auguste Crusius.....	85
7.2.3 Christian Frederic Boehme.....	85
7.2.4 Johann Bernhard Basedow.....	85
7.2.5 Jean Henri Lambert.....	86
7.2.6 Christian Garve.....	87
7.2.7 Johannes Schulz.....	87
7.2.8 Johann Gottfried von Herder	87
7.2.9 Christian Godfroi Schutz.....	87
7.2.10 Karl Erhard Schmidt	88
7.2.11 Joseph Weber	88
7.2.12 Salomon ben Josua Maimon.....	88
7.2.13 Georg Samuel Alban Mellin.....	88
7.2.14 Christian Guillaume Snell	89
7.2.15 Johann Friedrich von Schiller.....	89
7.2.16 Ludwig Heinrich Jacob	90
7.2.17 Theodor Schmalz	90

7.2.18 Christoph-Gottfried Bardili	90
7.2.19 Ludwig Heinrich Jacob	91
7.2.20 Jacob Sigismund Beck	91
7.2.21 Gaetan von Weiller	91
7.2.22 Lazarus Bendavid	92
7.2.23 Johann Gottlieb Buhle	92
7.2.24 Friedrich Bouterweck	92
7.2.25 Friedrich Schwartz	92
7.2.26 Karl Wilhelm Humbolt	93
7.2.27 Johann Neeb	93
7.2.28 Christian G. Schaumann	94
7.2.29 Eduard v. Hartmann	94
7.2.30 H.v. Helmholtz	94
7.2.31 Otto Liebmann	94
7.2.32 Friedrich Albert Lange	94
7.2.33 Eduard Zeller	95
7.2.34 Alois Riehl	95
7.2.35 Benno Erdmann	95
7.2.36 Erich Adickes	95
7.2.37 Hans Vaihinger	95
7.2.38 Hermann Cohen	95
7.2.39 Paul Natorp	96
7.2.40 Ernst Cassirer	96
7.2.41 Wilhelm Windelband	96
7.2.42 Heinrich Rickert	96
7.2.43 Max Weber	96
7.2.44 Emil Lask	97
7.2.45 Jonas Cohn	97
7.2.46 Bruno Bauch	97
7.2.47 Ernst Troeltsch	97
7.2.48 Leonard Nelson	97
7.2.49 Richard Höningwald	97
7.2.50 Georg Simmel	98
7.2.51 Wolfgang Cramer	98
7.2.52 Hans Wagner	98
7.2.53 Manfred Baum	98
7.2.54 Paul Guyer	98
7.2.55 John Rawls	99
7.2.56 Hanna Arendt	99
7.2.57 Umberto Eco	99
7.2.58 İonna Kuçuradi	99
7.2.59 Bedia Akarsu	99
7.2.60 Betül Çotuksöken	100
DÖRDÜNCÜ KESİM: GENEL DEĞERLENDİRME	
8.BULGULAR, ÖNERİLER VE SONUÇ	101
8.1 Bulgular	101
8.2 Öneriler	101

8.3 Genel Sonuç	106
EKLER	
Kant'ın Kronolojik Olarak Özgeçmişi ve Yapıtlarının Dizelgesi	109
KAYNAKÇA	115

KISALTMALAR

1. Çev: Çeviren
2. Der: Derleyen
3. Ed:Editör

ÖZET

Üniversite	:	İnönü Üniversitesi
Enstitüsü	:	Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı	:	Kamu Yönetimi
Tez Danışmanı	:	Prof. Dr. S.Kemal KARTAL
Tez Tarihi	:	Mayıs 2009

Bu çalışma Alman Aydınlanması'nın baş filozoflarından biri olan Immanuel Kant'ın hayatı, yapıları, felsefesi ve dünya düşünce yaşamına olan katkılarını temel olarak ele almıştır. Kant'ın yaşamış olduğu dönemden günümüze kadar olan tarihi süreç artan küreselleşme yansımalarında doruğa varmıştır. Birkaç yüzyıl önce ileri sürülmüş olan Kant'ın fikirlerinin günlük yaşamımızda hala geçerli olduğunu söylemekle abartmış olmayız. Kant fikir ve felsefeleriyle aklımızda bir tür güneş tutulmasına neden olmuştur. Çoğu insan onunla aynı görüşte olmasalar bile çalışmalarında onu rehber edinmişlerdir. Bu çalışmada Kant'ın fikirlerini savunan ve karşıt olan her iki taraf üzerinde de önemle durulmuştur. Şayet Kant'ın mantığı anlaşılırsa, daha sonra genel felsefe yazılarına ilaveten felsefe çalışmalarının önceliklerini takip etmesi daha kolay olacaktır. Bu çalışma, çalışmalarında Kant'ın felsefesini inceleyecek olan adaylara yardım etmek için çalışmanın sonunda bulgular, öneriler ve sonuç kısımlarıyla sona erdirilmiştir.

Bütün bu çalışma sadece Kant'ın felsefesini dile getirmemiştir, Kant'ın fikirlerinin günlük yaşamda nasıl değerli olduğuna da işaret etmiştir. Öncelikli öneme sahip asıl etken çalışmanın kendisidir ve Kant'ın düşüncelerini doğru dürüst okurken ve de yorumlarken en fazla dikkati neyin hak ettiğiidir.

Anahtar Kelimeler

A posteriori, A priori, Etik , Akıl, Deneyüstü, Aşkınsallık (Transendental), Metafizik, Eleştiri (Kritik), Yargı, Sezgi, Epistemoloji, Anlık (Anlama Yetisi), İstenç (İrade), Numen, Fenomen, Sentez

ABSTRACT

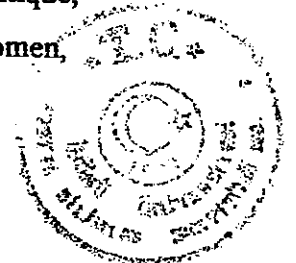
University : İnönü University
Institute : Institute of Social Sciences
Department : Public Administration
Supervisor : Prof.Dr. S.Kemal KARTAL
Degree Awarded and Date : Master of Public Administration,
May 2009

This study focuses on the life, works, philosophy of Immanuel Kant who is the one of main philosophers in German Enlightenment and the contributions to the mankind's thinking ability and philosophy. The historical process from Kant's period until today culminates at the reflections of the risen of globalisation. It is not exaggeration to claim that Kant's ideas which were asserted a few centuries ago are still vivid mostly in our daily life. Kant caused a kind of solar eclipse within our minds by his ideas and philosophies. Eventhough most people are not agree with him, they make him as a guide in their studies. This study will stress that both sides have defended and collided with Kant's ideas. If one understands the logic of Kant , then it will be easier to follow the preferences of philosophical studies in addition to the general philosophical writings. This study is finalized by the part on the findings, suggestions and result of the study, which will help to the candidates who will observe Kant's philosophy within their works.

All the work is to depict not just the general philosophy of Kant but also it points on how still valuable his ideas in our daily life. The main factor that is of primary significance is the study itself and what deserves the most attention is the proper reading and comment on the ideas.

Key Words

A posteriori, A priori, Ethic, Reason, Transcendental , Metaphysics, Critique, Judgement, Intuition, Epistemology, Cognition, Will, Noumen, Phainomen, Syntheses

BİRİNCİ KESİM: ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

1.“GÜNÜMÜZDE BİLE YAŞAYAN IMMANUEL KANT’IN YAŞAMI, YAPITLARI, FİKİRLERİ VE DÜNYA DÜŞÜNCE HAYATINA KATKILARI” KONUSUNUN ÖNEMİ, ARAŞTIRMANIN DENENCESİ, AMACI VE YÖNTEMİ

1.1. Konunun Önemi

Bu konunun araştırılıp incelenmesinin önemi, Kant’ın fikirlerinin günümüzde hala geçerli olabileceği, karşılaşılan siyasi krizlerde şiddetten uzak, toplumun çıkarlarını ortak bir paydada toplayıp, toplumsal uzlaşmaya varmada bu fikirlerin bize nasıl ışık tutabileceğinin gözler önüne serilmesidir. Kant’ın felsefesinin içinde yaşamış olduğumuz yüzyılda, toplumsal sorunlar başta olmak üzere insana dair her türlü meselede çözüm ararken başvurulabilecek bir kaynak olabilmesidir. Kant’ın anlaşılabilmesi için sadece yapıtlarıyla sınırlı kalmanın Kant felsefesini anlamak için yetmeyeceğidir.

Kant yapmış olduğu felsefi açıklamalarıyla kendi çağını aşarak yüzyıllar ötesine ışık tutmuştur. Kant her ne kadar birçok felsefeci ve düşünce insanı tarafından savunulmuş olsa da bir o kadar yapmış olduğu felsefesine karşı çıkan düşünce insanı olmuştur. Ama her iki durumda da Kant “Aydınlanma” adına üstüne düşen görevi layıkıyla yerine getirmiştir.

1.2. Araştırmanın Denencesi

Alman Aydınlanma Felsefesi’nin kurucu isimlerinden biri ve felsefe tarihinin kendinden sonraki döneminin belirleyicisi olmuş olan Immanuel Kant’ın fikirleri günümüzde hala geçerliliğini korumaktadır.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu tez “Tarihsel Araştırma Yöntemi” ve “Betimsel Araştırma Yöntemi” kullanılarak hazırlanmıştır. Kant’ın eserleri tarihsel sırayla verilmiştir. Ve aynı zamanda literatür taraması yapılmıştır.

1.4. Bilgi Derleme ve İşleme Araçları

Yazarın (Immanuel Kant’ın kendi yazmış olduğu eserleri), yazar hakkında yazılmış kitaplar, dergiler, makaleler, söyleşiler, bildiriler ve yorumlar tezin bilgi kaynaklarıdır. Bilgi işleme aracı olarak elde edilen tüm bu bilgi ve belgeler incelenerek bu satırların yazarı tarafından yeniden çalışmanın amacına uygun olarak kaleme alınmıştır.

1.5. Kavram Tanımları

Bu tezde kullanılan kavramların tanımları ve açıklamaları, bu tezin yazarını aşan derinlik ve genişlik içerir. Yanlış anlamaları önlemek için tanımların açıklamaları bu alanın uzmanlarından ve/veya uzmanlık eserlerinden gönderme yapılarak aynen alınmıştır.

A posteriori: “Bilginin kaynağı sorununda apriori’nin karşıtı olarak, deneyden sonra gelen, deney sayesinde kazanılan ya da deneye ve olgulara dayanan bilgiye a posteriori denir. A posteriori, akıl yürütme sonuçtan öncüle, diğer bir deyişle eserden etkiye doğru yapılan akıl yürütme demektir. Bir yerden duman çıktığını görerek bundan orada ateş bulunduğunu ya da bir insandaki cilt hastalığından, o insandaki kan bozukluğunu çıkarmada olduğu gibi yapılan akıl yürütmelere bu ad verilir.

A posteriori ve karşıtı durumunda olan apriori kavramları mantık, psikoloji ve bilgi teorisinde, özellikle bilgimizin kaynağının duyularımız yahut aklımız olduğu sorununda, yani duyumculuk yahut rasyonalizmde önemli bir yer tutar.

A posteriori ilk kez Aristoteles tarafından kullanıldıysa da, terim olarak felsefede yer etmesi XIV. yüzyıl teologlarından Saksonyalı Albertus Magnus (Büyük Albert) büyük rol oynamıştır. Aristoteles etkiden sonuca ya da tümel ilkedен tikel'e geçmek suretiyle yapılan akıl yürütme sürecini a priori'ye bir delil olarak kabul ediyordu. Buna karşılık sonuçtan etkiye, yani tikelden tümele geçmek suretiyle olan akıl yürütme sürecini a posteriori bir delil şeklinde tanımlıyordu. Skolastiklerden Albertus Magnus ve Saint Thomas (Aquinio'lu Thomas) Aristoteles gibi sonuçlardan çıkarılan bilgilere a posteriori, nedenlerden çıkarılanlara da a priori bilgi diyordular. Kant-öncesi filozoflardan bir çoğu bilgide duyuma (algıya) değer vermiş ve duyumdan önce bilgi olamayacağı görüşünü ileri sürmüşlerdir. Ancak XVII. yüzyıl da Descartes duyu organlarımız aracılığıyla ve algı sayesinde kazanılan düşüncelerle zihnin meydana getirdiği düşüncelerin yanısıra, doğuştan getirdiğimiz bir takım düşüncelerin de var olduğunu ve zihnimizin gerçek muhtevasını ve inançlarımızın temelini oluşturan bu gibi gerçek düşüncelerden algıya gerek kalmadan, tümdengelim yoluyla başka bazı gerçeklikler çıkarmanın mümkün olduğunu kabul eder. Sözgelimi "parça bütünden küçüktür" önermesi herkesçe kabul edilir, çünkü burada bir zorunluluk vardır; bunun başka türlü olamayacağını herkes kabul eder. Kant bu kavramları bilgi teorisi yönünden incelemiş ve derinleştirmiştir. O iki türlü bilgi kabul eder: Biri algıya dayanan bilgidir. Bu bilgi genel ve zorunlu değildir, ki bunlara a posteriori bilgi adı verilir. Öteki akla dayanan bilgidir. Bunlarda genellik ve zorunluluk vardır. Bunlara da a priori bilgi denilmektedir. Gerçi Kant, bütün bilgilerimizin deney ile elde edildiğini kabul eder, fakat duyum ve algıları düzenlemek ve birleştirmek; böylece algılarımıza bir anlam vermek, kısaca algılamak için insanda özel bir yeteneğin (kategorinin) bulunması gerekir. Bu yeteneğin deney ile sonradan kazanılması mümkün değildir. Öyleyse insan zihninde birtakım akıl ilkeleri vardır ki, bunlar deney ve gözlem ürünü değildirler" (<http://www.darulkitab.com/oku/muhtelif/sosyalbilimler/a/037.htm>).

A priori : "1- Deneyden ve tecrübeden bağımsız olarak, başından ve peşinen doğru olan, doğru kabul edilen (önerme yahut bilgi).

2- Tecrübeden bağımsız olarak ve ondan önce bilinen, mevcut olan (bilgi).

A priori, kelime anlamı olarak önceki demektir. Ancak genel kullanım alanı olan felsefede, deneyden önce olan anlamında kalıplaşmıştır. Deneyden sonra olan anlamındaki A posteriorinin karşıtıdır.

A priori, genelde deneyle kanıtlanamayacak olgular için kullanılır. Bunun en temel örnekleri dinsel konular, ölüm ve hayatın başlangıcıdır. Bilimsel açıdan hiçbir önsel bilgi yoktur, zira bilimsel metot, bu tip bilgileri reddeder.

Antik Yunan felsefesinde, hiçbir deneye dayanmayan bilgiyi tanımlamak için kullanılan a priori kavramı, Skolastiklerce geliştirilmiş, Alman düşünür Immanuel Kant'ın sisteminde önem kazanmıştır. A priori ve a posteriori terimlerini ortaya atan XIV. Yüzyıl skolastiklerinden Albert le Grande de Saxe'tir.

Antikçağda Aristoteles tümelden tümele yapılan uslamlamayı önsel kanıt ve buna karşı tükelden tümele yapılan uslamlamayı sonsal kanıt a posteriori saymıştır. Çünkü birincisinde ussal bir ilkededen, ikincisindeyse duyumlarla algılanan ve bundan ötürü de deneysel olan bilgilerden yola çıkılıyordu. Birincisi önsel bilgiden yola çıkan bir tüm dengelim uslamlama, ikincisi sonsal bilgiden yola çıkan bir tümevaran uslamlamaydı.

Özellikle Hristiyan metafiziği, tanrının varlığını kanıtlamak için deneyden yararlanmak imkansız bulunduğundan, zorunlu olarak ussal ve bundan ötürü de önsel olan a prioriden yararlanmıştır" (http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/A_Priori).

Etik: "Etik veya en yalın tanımıyla töre bilimi. Etik terimi Yunanca ethos yani "töre" sözcüğünden türemiştir. Aksiyoloji (değerler felsefesi) dalı olan etik, felsefenin dört ana dalından biridir. Yanlışı doğrudan ayırtabilmek amacıyla ahlâk kavramının doğasını anlamaya çalışır. Etiğin batı geleneği zaman zaman ahlak felsefesi olarak da anılmıştır. Türkçe ahlâk bilimi olarak da anıldığı olmuştur. Ayrıca Türkçe'de etik sözcüğü ahlak sözcüğü ile eş anlamlı olarak da kullanılır. Halkın kendi kendine oluşturduğu hic bir yazılı metine dayanmayan kanunlara etik Kanunları denir. İnsan davranışının etiksel temelleri her sosyal bilime yansır: antropolojide bir kültürün bir diğeriyle ilişkilendirilmesinde yer alan karmaşıklıklar yüzünden, ekonomide kıt kaynakların paylaşılmasını içerdiği için, politika

biliminde (siyaset bilimi) gücün tahsisindeki rolü nedeniyle, sosyolojide grupların dinamiklerinin köklerindeki yeri itibariyle, hukukta etik yapıların ilke ve kanunsallaştırılması nedeniyle, kriminolojide etik davranışı öven etik olmayan davranışı kötüleyen hali ve psikolojide de etik olmayan davranışı tanımlayış, anlayış ve tedavi edici rolüyle mevcuttur” (http://tr.wikipedia.org/wiki/Ahlâk_felsefesi).

Akıl: “Düşünüp yargılama gücü.

Doğru olanı yanlış olandan ayırma yetisi.

Doğru yargılama yeteneği olarak insanda varolduğu varsayılan yargı gücü.

Düşünme sürecinde insanın yol gösterici ilkesi olarak olgular, olaylar, görüngeler ve kavramlar, yani tüm olup bitenler arasında ilişki kurma yeteneği” (www.genbilim.com/images/stories/genresim/akil.gif).

Transendental (Deneyüstü): “Kant, objelerin değil, tersine genel olarak objeler hakkında bilgi edinme tarzımızın (bu tarz a priori olarak mümkün olabildiği sürece) bilgisine Transendental adını verir. Bu yüzden ne uzay, ne de uzayın herhangi bir geometrik belirlenimi, apriori olarak bir transendental tasarımdır; tersine transendental olan bu tasarımların artık empirik kökenli olmadıklarının ama onların yine de a priori imiş gibi deney objeleri üstüne ilişkilendirilebilir olmalarının bilgisi olarak adlandırılabilir” (Kant,1993,40-59).

Metafizik: “Metafizik felsefe'nin bir dalıdır. İlk felsefeciler tarafından, "fizik bilimlerinin ötesinde kalan" anlamına gelen "metafizik" sözcüğü ile felsefeye kazandırılmıştır.

İncelemeleri varlık, varoluş, evrensel, özellik, ilişki, sebep, uzay, zaman, tanrı, olay gibi kavramlar üzerinedir.

Metafiziği tanımlamaktaki zorluk Aristoteles'in bu alana ismini verdiği yüzyıldan bu yana bu alanın gösterdiği değişimdir. Metafiziğin konusu olmayan konular metafizik içine dahil edilmişlerdir. Yüzyıllarca metafiziğin içinde olan Din felsefesi, Aklın felsefesi, Algı felsefesi, Dil felsefesi ve Bilim felsefesi gibi konular

kendi alt başlıkları altında incelenmeye başlanmıştır. Bir zamanlar metafiziğin konusu içinde yer almış konuların hepsinden söz etmek çok yer tutabilir.

Temel metafizik sorunları hep metafiziğin konusu olagelmiş konular olarak tanımlamak mümkündür. Bu sorunların ortak niteliği hepsinin ontolojik (varlıksal) sorunlar olmasıdır” (<http://www.teknobilim.net/index/index.php/content/view/283/45/>).

Kritik (Eleştiri): “Özellikle bilginin temellerini ve doğruluk durumunu inceleme, sına, yargılama”(<http://sozluk.turkcebilgi.com/nedir/ele%C5%9Ftiri>) .

Yargı: “Bir şey ya da iki şeyin arasındaki bağıntının gerçekliğini evetleyen ya da değilleyen düşünsel edim.Yargı biçimleri (Aristoteles’ten gelen gelenekle ortaçağda ve sonra yeniden Kant’ta) dört öbekte toplanır.

- a. Niceliğine göre. Tikel tekil yargılar
- b. Niteliğine göre: Evetleyici ya da olumlu yargılar, değilleyici ya da olumsuz yargılar, sınırlayıcı yargılar
- c. Bağıntılarına göre: Koşulsuz (Kategorik), koşullu (hipotetik), ayrıklı (disjunktif) yargılar.
- d. Kipliğine göre: Sorunsal (problematik) yargılar, gerçeklik ya da yalın yargılar (assertorik), zorunlu (apodiktik) yargılar.

Kant yargıları bir de çözümleyici ve bireşimsel olarak ayırmıştır.

a. Çözümleyici (Analitik) ya da açıklayıcı yargılar: Yüklemi zaten konuda verilmiştir. Örnek: “Bütün cisimler yer kaplar.”

b.Bireşimli (Sentetik) ya da genişletici yargılar: Konuya konuda düşünülmemiş olan başka bir yüklem veren konunun dışında başka kavramlarla birleştiren,aralarında bağ kuran yargılar. Örnek: “Cisimler ağırdır” (<http://www.turkcebilgi.net/>).

Sezgi: “En genel anlamıyla, gerçekliği dolaysız olarak içten ya da içeriden kavrayabilme, tanıyıp bilme yetisi. Adım adım ilerleyen güdümlü düşünmenin ya da birtakım uğraklardan geçerek yol alan usavurmanın tersine, bir şeyi doğrudan doğruya algılayıp kavrama; bilinçli bir düşünme ve yargıya varma süreci olmaksızın doğru dan, aracısız gerçekleşen anlama ya da bilme; hiçbir çıkarıma dayanmaksızın, dolaysız bir biçimde bilgiye ulaşma yordamı. Başka bir deyişle, önermelerden başka önermelere yönelerek, mantıksal yolla çıkarımlar yaparak ilkelere sonuca ulaşan, tek tek parçalardan bütünlüğü olan bir düşünce oluşturan güdümlü düşünme yoluna karşı, doğrudan ya da aracı kullanmaksızın düşünce kuran, bütünü bir kerede, bir bakışta tümüyle ele geçiren, şeylerin özüne dolaysız bir biçimde, doğrudan doğruya ulaşan, şeyleri tüm bir devingenliği içinde bütünlüklü kavrayan “içten duyma” yolu” (Güçlü; Uzun, Yoksal, 2003).

Epistemoloji: “Felsefenin temel alanlarından biri olan epistemoloji esas olarak insan bilgisinin doğasını, kaynaklarını, sınırlarını, kavramsal bileşenlerini ve hatta bilginin olanaklı olup olmadığını irdeler. Yunanca ‘*episteme*’ ve ‘*logos*’ kelimelerinin birleşiminden oluşan ‘epistemoloji’ deyimi Türkçe’ye *bilgibilim* veya *bilgi kuramı* olarak çevrilmektedir. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak çağdaş epistemolojinin temel ilgisi “önermesel bilgi” kavramına ve onun çözümlenmesine yönelmiş olsa da, epistemolojinin işlevinin ve varlık nedeninin anlaşılması tarihsel köklere inmeyi gerektirir” (Baç,2007,567-581).

Anlık (Anlama Yetisi): “Duyularla verilmiş olan’ ın bilgisi ve bu bilginin genişletilmesi, “anlayış yetisi”nin çıkarımlarına dayanır. Bundan kesinlikle ayrılan öz bilgisi ise tam anlamıyla “akıl” bilgisidir. “Anlık” ya da “zekâ”, bir canlının kendisindeki doğuştan içgüdü ve çağırışıma dayanan hafıza mekanizmasını aşarak, birdenbire ve önceki denemelerin sayısına bağlı kalmaksızın, yeni durumlara uyabilme yetisidir. Bu, yalnız insanda değil, bir ölçüde hayvanda da bulunan bir yetidir. Meyveyi almak için kolunun uzantısı olarak birdenbire sopa kullanan maymun örneğinde olduğu gibi. Çıkarımlar yapan anlama yetisi (anlık) yaşam itkilerinin -beslenme, çoğalma, güçlenme itkilerinin- ve çevreden gelen uyarılara gereği gibi karşılık vermenin hizmetinde olduğu sürece, henüz insanın özgül-bir niteliği değildir. Zekâ ancak aklın hizmetine, yani rastlantısal deney olayları üzerinde

önceden gerçekleştirilen a priori öz bilgisinin hizmetine ve objektif değerler düzeni bilgisinin, yani bilgeliğin ve ahlâkî bir idealin hizmetine girdiğinde, insana özgü bir nitelik kazanır” (<http://www.turkdirlik.com/Bilgimece/Felsefe/MScheler0001.htm>).

İrade (İstenc): “Türkçe’de irade anlamında kullanılıp, belirli bir yapabilme gücünü ya da itici gücün varlığını belirtmek için kullanılır.

Buna bağlı olarak bir kaç yönden istenc kavramını belirtmek gerekir: İlk olarak, istencin, özgürlüğü de kendinde barındıran bir "isteme durumu" olarak tarif edilmesi söz konusudur. Öte yandan bir "bilinç yetisi" olarak da belirtilir. Buna göre tasarımlarımız ve görüşlerimiz üzerinde bilinçli bir seçme ve karar verme yeteneğimiz söz konusudur. Bir başka anlamda ise, istenc, duygulanımlardan bağımsız olarak, salt akla dayalı bir isteme durumunun mümkün olduğunu varsayar; yani her tür isteme ve eylemliliklerimizi rasyonel olarak belirleyebiliriz önermesini dile getirir. Bunun yanı sıra istenilen şeyi fiilen yapabilme ve bir kararı yerine getirebilme yeteneği ya da gücü de istenc kavramının içeriğinde yer alır. Son olarak, bütün bu tanımları içerecek şekilde, istenc, dünyanın ya da yaşamın, hem rasyonel hem de özgür bir şekilde gerçekleşmesi olarak belirtilip tanımlanabilir”

(<http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/%C4%B0sten%C3%A7>).

Numen: “Numen (Noumenon) veya Ding an sich, yani "kendinde olan şey", Kant felsefesinde fenomenin ötesindeki bilinemez ve tanımlanamaz "gerçeklik", "gerçek bilgi" manasındadır. Bilginin imkanı ya da imkansızlığına yönelik düşünceler çerçevesinde, özne'nin ilişki kurduğu nesnenin görüntüsünün ardındaki gerçek özünü tanımlama çabası olan numen, somutun ifade bulduğu "fenomen"’in karşıtı olup, varoluşsal özü ifade eder. Herhangi bir varlığın algımızdan bağımsız, kendi içinde oluşur.

Etimolojik olarak Yunanca "nous"dan (akıl) gelmektedir. Çoğulu Noumena'dır. Her ne kadar bazı yazarlar "noumena"yı kullanmayı daha uygun görmüş olsalarda sadece tekil veya çoğul hâlinin kullanımı bile sorun yaratmaktadır. Zira "numen", algıladığımız fenomenin ötesindeki bilinemez gerçeklik olduğu için,

gerçekte "tekil" veya "çoğul" olma hâli yani ferdiyet de bir numendir. Kant felsefesinde numenin karşısı fenomendir; çünkü fenomen algılarımızla oluşturduğumuz dünya, algılarımızla kavradığımız "gerçeklik" ve "bilgi"dir.

Alman düşünürü Kant'a göre öz, kendinde şey ve phenomenon karşısı olarak numendir. Asla bilinemez. Bizler sadece nesnelerin görünüşlerini bilebiliriz, kendinde ne olduklarını bilemeyiz.

Kant bu konudaki düşüncelerini ve görüşlerini "Saf Aklın Eleştirisi" isimli eserinde belirtmiştir” (<http://wopedia.mobi/tr/Numen>).

Fenomen: “(Fransızca: *phénomène* kelimesinden) veya **görüngü**, duyularla algılanabilen şey. Fenomen kelimesi, bazılarınca sadece şaşırtıcı şeyler için kullanılsa da, genel kullanımda böyle bir anlamı bulunmamaktadır.

Felsefede somut, algılanabilir ve denenebilir olay ve nesne demektir. Bir nesne, olay ya da sürecin nesnel gerçekliğini vurgulayan bir ifadedir.

Kant, fenomeni, duyularla algılanamayan mutlak gerçek anlamında kullandığı numen terimine karşıt olarak, duyularla algılanabilen şeyler için kullanmıştır.

Edmund Husserl'e göre ise fenomenolojinin ele aldığı konu, algısal ve deneysel nesneler dünyası değil, nesnelerin özüdür” (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Fenomen>).

Sentez (Bireşim): “Çeşitli öğeleri bir araya getirme, bir bütün içinde birleştirme. Bu birleşmenin sonucu. Karşısı ‘çözümleme’dir” (<http://www.bilgievreni.com/index.php?action=printpage;topic=6924.0>).

“Birleştirme, bireşim ya da Türkçe’de de kullanılan sentez terimi, çözümleme karşısı olarak, çözümleme yoluyla ayrılmış bulunan öğelerin yeniden birleştirilmeleri anlamını dile getirir. Terim, özellikle Hegel’in diyalektiğinde önem kazanmıştır.

Alman düşünürü Hegel bunu, olumlama ve yadsıma çatışmasının daha yüksek bir düzeyde yeniden olumlanması anlamında yadsımanın yadsınması

deyimiyle dile getirir. Örneğin yumurta kendi kendine uygun bir nesnedir, kendisini olumluşturmuş. Ama yumurtanın içindeki tohum gittikçe o yumurtayı kendi yararına kemirerek yadsır. Ancak bu amaçsız bir yadsıma değildir, daha yeni yumurtalar meydana getirecek olan civciv yumurtanın kabuğunu delerek ortaya çıkar, böylelikle tohumun yumurtayı yadsımasını yadsımış olur. İşte bu yadsımanın yadsınması bir bireşimdir, civciv varlığını kazanmakla kendisini olumluşturmuş. Her yadsımanın yadsınması ya da bireşim yeni bir olumlama ya da sav (Fr. These)'dir.

Çatışma çözülmüş ve çelişme şimdilik aşılmıştır ama meydana gelen bu yeni bireşim kendi çelişmesini de birlikte getirmektedir. O da kendisini yıpratıp ve yadsıyacak olan yumurtalar verecektir. Çünkü birlik geçici ve çelişme sürekli. Böylece her bireşim yeni bir sav olarak karşısav (Fr. Antithese)'ini içerir. Civcivin tavuklaşarak meydana getirdiği yumurtalar kendisini yadsıyacaklar, o yumurtalardan çıkan yeni civcivler de bu yadsımayı yadsıyacaklardır" (<http://www.felsefeekibi.com/site/default.asp?PG=243>).

1.6. Araştırmanın Sunuş Sırası

Araştırma dört kesim ve sekiz bölüm halinde sunulmuştur.

"ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR" başlıklı araştırmanın birinci kesimi bir bölümden oluşmuştur. Bu bölümde araştırmanın konusu, önemi, denencesi, yöntemi, bilgi derleme ve işleme araçları, kavram tanımları ve araştırmanın sunuş sırası hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın "IMMANUEL KANT'IN TANITILMASI" başlıklı ikinci kesimi üç bölümden oluşmuştur. Araştırmanın ikinci bölümü "IMMANUEL KANT'IN YAŞAMÖYKÜSÜ" başlığını taşımakta olup, yazarın kısa özgeçmişi ele alınmıştır. "KANT'IN YAPITLARININ TARİH SIRASINA GÖRE TANITILMASI" başlığını taşıyan araştırmanın üçüncü bölümünde, Kant'ın eserleri tarih sırasına göre incelenmiştir. Araştırmanın dördüncü bölümü "KANT'IN FİKİRLERİNİN SINIFLANDIRILARAK TANITILMASI" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde Kant'ın fikirlerine ve felsefesine yer verilmiştir.

Araştırmanın üçüncü kesimi “KANT’IN TÜRKİYE’DE DEĞERİNİN BİLİNMESİ” başlığını taşımakta ve üç bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın beşinci bölümü “TÜRKÇE’DE KANT ÇALIŞMALARI: GENEL TANITIM” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde Türkçe’de Kant ile ilgili günümüze kadar yapılmış olan çalışmalar genel olarak ele alınmıştır. “TÜRKÇE’DE KANT ÇEVİRİLERİ VE ÇALIŞMALARI ” başlıklı altıncı bölümde Kant’ın Türkçe’ye çevrilen kitapları ve Kant hakkında yapılmış olan çalışmalar üzerinde durulmuştur.Üçüncü kesimin yedinci bölümü “KANT’IN BENİMSENME BAKIMINDAN İNCELENMESİ” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde iki alt başlık yer almaktadır, bunlardan ilki “Kant’ın Görüşlerine Karşı Çıkanlar” ve ikincisi “Kant’ın Görüşlerini Savunanlar” alt başlıkları olup, bu başlıklar altında, Kant’ın fikir ve felsefesine karşı çıkan ve Kant ile aynı görüşü paylaşan felsefecilere yer verilmiştir.

Araştırmanın dördüncü kesimi “GENEL DEĞERLENDİRME” başlığını taşımaktadır. Bu kesim bir bölümden oluşmuştur. Araştırmanın sekizinci bölümü “BULGULAR, ÖNERİLER VE GENEL SONUÇ” başlığını taşımaktadır. Bu bölüm araştırma sonucunda elde edilen bulgular ve bulgular için getirilen öneriler ile genel sonucun yazılmasından oluşmuştur. Araştırmanın en sonunda Kaynakça ve Ekler yer almıştır.

İKİNCİ KESİM: “IMMANUEL KANT” IN TANITILMASI

Bu kesim üç bölümden oluşmaktadır.Sırasıyla,“KANT’IN YAŞAMÖYKÜSÜ”, “KANT’IN YAPITLARININ TARİH SIRASINA GÖRE TANITILMASI” ve son olarak “KANT’IN FİKİRLERİNİN SINIFLANDIRILARAK TANITILMASI ” başlıklarını taşımaktadır.

2. KANT’IN YAŞAMÖYKÜSÜ

Immanuel Kant felsefe tarihinin en çok tanınan filozoflarından biridir. Aydın Uğur’un “Sevgili Kant Değerli Dostum” adlı yapıtında dediği gibi, bugün Türkiye’den biri çıkıp Kant’a mektup yazsa, eğreti durmaz (Uğur, 2002, 205).

Kant’ın yaşamı ve karakteriyle ilgili arkadaşı Browski, Jachmann ve Wasianski’nin yazdığı biyografiler ilk kaynaklar olarak gösteriliyor. Ernst Cassirer’in kaleme aldığı “Kant’ın Yaşamı ve Öğretisi” adlı kitabında, Kant’ın yaşamıyla ilgili olarak bu biyografilere göndermede bulunulmuştur. Cassirer’in bu yapıtı, Kant’ın yaşamı hakkında geniş ve kimilerine göre eğlenceli yaşamıyla ilgili bilgi edineceğiniz Doğan Özlem tarafından Türkçe’ye çevrilmiş eserinde Kant’ın yaşamı, o yılların çevresel ve tarihi faktörü de sergilenerek anlatılıyor.

Bu çalışmada da Kant’ın yaşamıyla ilgili olarak Cassirer’in detaylı Kant biyografisinden yararlanılmıştır. Cassirer Kant’ın biyografilerine dair şu cümleleri sarf eder;

“Ve gerçekten de Kant’ın portresi, bu biyografilerde nasıl gösterilmişse, geleneğe ve toplumun belediğine öylece geçmiştir. Kant’ı bu biyografilerde aktarılan binlerce anekdottan hiç olmazsa birkaçıyla , ona atfedilen özellik ve tuhaflıkların bir bölümüyle anımsamamak mümkün müdür? Ama öbür yandan ,Kant’ın kişi ve düşünür olarak bir portresini çizmeye çabalayan birisi, buna ancak onun “öğretisini” bilmekle ulaşabilir. Ama bu insan, bu noktada hemen bir çelişkiye düşmek zorundadır. Çünkü bir insanın gündelik yaşamındaki sıradan ayrıntılar ve tuhaflıklar dikkate alınarak , böyle bir insanın açık bir şekilde kendi yolunda saf genele, objektif ve zorunlu olana duyduğu eğilimle öğretisini nasıl geliştirdiği kavranabilir mi?”

(Cassirer, 2007, 25). Demek oluyor ki, Kant'ın biyografisinden yola çıkarak felsefesine varmayı hedefleyenler yanılıyor olabilirler. Ama Kant'ın yaşamöyküsünün bilinmesi, öğretisinin bu zaman diliminde nasıl şekillendiğine dair bize ipuçları verebilir.

Immanuel Kant, 22 Nisan 1724'de eyer ve koşum takımı yaparak geçimini sağlayan bir saraç ustasının , Johann Georg Kant ve Anna Regina Kant'ın dördüncü çocuğu olarak Königsberg'te dünyaya geldi. Kant dördüncü çocuktur ama doğduğunda yaşayan tek kardeşi ondan beş yaş büyük olan ablasıdır, diğerleri çok küçük yaşta vefat etmiştir. Kant'tan sonra doğan beş kardeşinden ikisi daha çocuk yaşta ölmüştürler. Kant'ın sekiz kardeşinden üçü yaşar. Bu yüzden annesi ve babası Kant'a büyük özen göstermişlerdir. Kant da yaşamı boyunca hastalık hastası olmuştur. Kendi sağlığına aşırı önem vermiştir. Öyle ki, söylentilere göre, Kant'ın bu aşırı özeni öyle uç noktadaymış ki, giyindiği lastikli çorabın kan dolaşımını yavaşlattığı bahanesiyle “jartiyeri” icat ettiği söylenir. Nermi Uygur'un “Güneşle” adlı kitabında Kant için; “Kuru kemikliydi, diyemeyiz; yine de etsizdi göğsü, acımasın diye gazete koyardı. Sere serpe soluk alıp veremezdi. Çelimsizdi sinirleri. Baskıdan yeni çıkmış bir gazete ya da kitap görmesin, taze mürekkep kokusundan ötürü, hapşırmadan aksırmadan kurtulamaz, başına ağrı gelirdi. Azıcık ağzı açık yürüse nezle olurdu. Sokakta kimseyle konuşmazdı onun için” (Uygur, 1997, 280).

Eski Prusya dinsel takviminde 22 Nisan Emanuel'e denk geldiği için Emanuel adıyla vaftiz edilir. Kant adını Emanuel değil Immanuel olduğunu, yani Kitab-ı Mukaddes'te İbranice aslında yazıldığı gibi yazılması konusunda ısrar eder.

Efe Çakmak, *Cogito* için yazmış olduğu Kant biyografisinde Kant'ın adıyla nasıl gurur duyup ne kadar çok adıyla hoşnut olduğunu Kant'tan yapmış olduğu bir alıntıyla şöyle dile getiriyor;

“Vaktiyle, Immanuel'in İbranice'de ne anlama geldiğini öğrendiğimde çok heyecanlanmıştım; tüm düşünce gücünü, olanca haşmetiyle-ve- peygamberce bir tavırla-“iyi” ye adadığına inanmaya can attığım bu yüce düşünce insanının böyle bir ad taşıması-Kant'la yeni tanışıp onun satırları arasında kendini kaybeden küçük bir felsefe öğrencisi olarak benim-dünyada her şeyin bir yeri ve sebebi olduğuna ve

arayanın bunları bulabileceğine ilişkin naif inancımı epey güçlendirmişti.”Gerçekten de, Kant’ın kendisi de dahil olmak üzere herkesin ve her şeyin belli bir yere sahip olduğu teleolojik bir bütün olduğuna yönelik iyimser bir inanca eğilim taşıyordu.” Kant ebeveyninin ona verdiği addaki “yanlış”ı bulur ve “düzeltilmesi”nin gerekliliğine hükmeder, hem de, adeta bunu “temellendirmek adına” Tanrıyı yanına alarak;

(...) Rab kendisi size bir alamet verecek; işte kız gebe kalacak ve bir oğul doğuracak ve onun adını Immanuel (Tanrı onunladır/bizimledir) koyacak. Kötüyü atıp iyiyi seçebildiği zaman terciyağı ve bal yiyeccek. Çünkü çocuk kötüyü atıp iyiyi seçebilmeden önce, korktuğun iki kralın toprağı boşalacak” (Cogito, 2005, 9).

Ayrıca, Borowski’nin biyografisine göre Kant’ın adı “Cant” dan gelmektedir. Ama yapılan araştırmalarda bu ad “Kant yada Kandth” olarak görülmüştür tarihte. Kant’ın kendisi de adını bir süre Cant olarak yazdığı biliniyor. Kant eski tarihli bir mektubunda ailesinin İskoç asıllı olduğundan bahsetmiş olsa da sonra ki araştırmalarda bu konuyla ilgili bir kesin kanıt rastlanmamıştır. Kant’ın anne babasıyla ilgili olarak da kesin bilgiler mevcut olmamakla birlikte çok fakir oldukları ve Kant 14 yaşındayken çok sevdiği annesinin öldüğünü biliyoruz.

Kant’ın fiziksel görünüşüyle ilgili olarak, fiziksel özelliklerini annesinden aldığı düşünülüyor. Bütün Kant imgelerinde vurgulanan geniş ve yüksek alınının bir zeka belirtisi olup bunu annesinden aldığına dair yaygın bir görüş birliği vardır.

Kant ‘ın annesi babasından önce ölür. Kant’ın kardeşlerine gelirsek, Kant’ın kardeşleriyle arası yoktu. Kız kardeşi Katharina Barbara yaşlılık döneminde Kant’a bakmaya başladığında Kant basit insanlarla uğraşmak zorunda kaldığından şikayet eder. Erkek kardeşi Johann Heinrich’in mektuplarına çoğu zaman cevap vermese de sorumluluk sahibi bir insan olarak onlara karşı ailevi görevlerini yerine getirmiştir. Kant ailesinden pek hoşnut değildir. Dostlarına karşı gösterdiği özenden Kant’ın aslında ne kadar nazik ve ilgili olduğu bilinen bir gerçektir.

Kant ilk manevi etkilenimlerini annesinden almıştır ve tüm yaşam ve öğretisinde annesinin bu etkisinin baskın olduğunu görüyoruz. Annesi oğlundaki düşünme yeteneğinin çok erken yaşlarda farkına varıp onu teoloji öğretmeni olan Franz Albert Schult'un tavsiyesiyle onun da çalıştığı okula yollamıştır. Schultz Kant'ın yaşamında çok daha sonraları bile önemli yer tutmuştur. Schultz da Kant'ın ailesi gibi *Pietizm*'e bağlıydı.

“Pietizmin ne olduğuna gelince; Efe Çakmak'ın Kant biyografisinde anlatıldığı kadarıyla, Protestan Alman kiliseleri bünyesinde ortaya çıkan dinsel bir harekettir. Genel bir çerçeve çizecek olursak , Pietist hareketin, dönemin Protestan Ortodoksluğunun aşırı biçimci tavırlarına bir tepki olarak ortaya çıktığını, Ortodoks teologlarla pastörlerin geleneksel doktrinleri aşırıya varacak biçimde vurgulaması, bu doktrinlerle çatışan fikirlere şiddetle karşı çıkması, diğer yandan, genel olarak din adamlarının devlet memurları gibi çalışarak geleneksel dinsel coşkudan ve hatta kulların maddi ve manevi durumlarına ilgi göstermekten uzaklaşması nedeniyle, özellikle orta ve alt sınıflarda geliştiğini; ve Ortodoks Protestanlığa karşı biçimde, bağımsız Kutsal Kitap çalışmalarına, insanın Tanrı'yla kişisel bağına, papazlığı meslek olarak icra etmeyen din büyüklerine saygıya ve özellikle de hayır işlerine büyük önem attığını; ayrıca, insanın Hıristiyanlığın özüne yönelerek bir dönüşüme uğrayacağını, ancak bunun için öncelikle azim ve mücadele hürsü gerektiğini, bunlara sahip olup tinsel dönüşümünü gerçekleştiren kişinin uyanacağını savunduğunu söyleyebiliriz” (Cogito, 2005, 12) .

Franz Albert Schult, Pietizm'e yeni bir soluk getirmiştir. Annesi Kant'ı küçük bir çocukken sürekli Schultz'un Kutsal Kitap kurslarına götürür. Schultz da sürekli aileyi ziyaret ederdi. Kant ilk eğitimini Schultz'dan almıştır. Aslında Kant'ın pietist değil Panteist olduğu varsayılıyor. Çünkü, Kant 1732 yılında sekiz yaşındayken Collegium Fredericianum adlı okula başlar. Burada geçirdiği yıllardan daha sonra bu okulda geçirmiş olduğu yılların en zor yılları olduğundan bahseder. Bunun sebebi, bu okulda haftada altı gün sabah yediden akşam dörde kadar okulda kalması, tek tatil gününün Pazar olması, o günü de kiliseye giderek geçirmek zorunda olması, papaz olmaya hazırlanması olarak kabul edilebilir. Ama bu okula devam ederek Kant sınıf atlayabileceğini de biliyordu, bundan memnundu. Ayrıca, bu okulda yoğun Latince

eğitimi verilmesi, daha sonra Kant'ın filolog olmak istemesinde etkili olmuştur. Kant öğrendiği Latince sayesinde yaşamının sonuna kadar Latin klasiklerini okumaya devam etmiştir.

Kant on altı yaşına gelmiştir. Königsberg Üniversitesi'ne girer. Burada matematik, felsefe, teoloji, ve Latince eğitimi alır. Üniversite yıllarında Martin Knutszen ile tanışır. Knutzen sayesinde Wolff felsefesini ve Newton fiziğini öğrenir. Kant, 1748 yılında üniversiteyi bitirdiğinde, babası ölmüş, oldukça da fakir bir gençtir. Parasal bir sıkıntı içindedir. Son çare olarak, bir "Hofmeister (Ev

öğretmeni)" olarak evlere özel ders vermeye gider. Kant Keyserlingk malikanesinde işe başlar. Üniversiteye dönmeyi hayal eden Kant, bu yıllardan daha sonra çok sıkıcı olduğundan bahseder. Ama bu özel dersler sayesinde soylu ailelerle yakın ilişki kurma fırsatını yakalamıştır. Kant bu arada üniversiteden öğrencilik kaydını silmez, bir gün üniversiteye geri dönmeyi ister. *Fiziksel Kıvrımların Doğru Ölçülmesi* başlıklı Kant'ın ilk yapıtının basımına 1746 yılında başlanılmış, ancak 1749 yılında basımı tamamlanmıştır. 1755 yılında üniversiteye geri döner. Kant ikinci yapıtı, *Evensel Doğa Tarihi ve Gökyüzü Kuramı*, güneş sisteminin temelinde bulut şeklinde bir madde yığıını olduğu varsayımına dayalıdır. Kant'ın bu tezi nebula hipotezinin temel varsayımıdır. Pierre Laplace 1796'da , Kant'tan ayrı bir nebula varsayımı ortaya atmıştır. Daha sonra bu hipotez Kant-Laplace hipotezi olarak anılmıştır.

Elli yaşına kadar sıradan bir profesör olarak ,elli yaşından sonra mucizevi çalışmalar yapan ve yaşlandıkça da bunayıp saçmalamaya başlayan bir Kant portresinin felsefe kitaplarında karşımıza çıkması muhtemeldir. 1745 ile 1770 arası Kant'ın kafasının bulanık olduğu eleştiri öncesi dönemdir; 1781 ile 1791 arası Kant'ın altın çağıdır; 1798 ile 1804 arası ise eleştiri sonrası dönem olarak sınıflandırılabilir.

Kant rast gele değil programlı bir biçimde yayın yapmıştır: ilk ilgi alanları, dinamik ve kozmoloji, o yıllarda pek revaçta olmayan, uzak durulan çalışma alanları olmasına rağmen , sonraki nesil için hem dinamik hem de kozmoloji sürekli ilerleyen ve dünyayı kavrayışımız açısından dikkate değer varsayımlar ortaya atan

bilim dallarına dönüşmüştür. Kant, 1755-1756'da savunduğu tezlerde, örneğin Latince kaleme aldığı Principiorum primorum'da "hakikatin olanağının nihai temelleri nelerdir?" gibi sorulara yanıt aramıştır. Leibniz ve Wolff'un temel ilkelerine karşı çıkar. Bu dönemde Newton ya da Descartes ve Leibniz'i uzlaştıracak bir sistem arayışındadır. Kant Principiorum primorum'la ücretini öğrencilerinden alan bir Privatdozent olarak çalışmaya hak kazanır. 1755'te, Magister derecesi alabilmek için üniversiteye sunduğu tezle birlikte akademik dünyada adı çokça duyulmaya başlanmıştır. Fiziksel monadoloji (Leibniz'in geliştirdiği sistem)üzerine tezle maaşlı olduğundaysa artık Königsberg'te bilinen ünlü bir filozoftur. Kant derslere başladığı ilk yarıyı (kış 1755-1756) mantık, metafizik, matematik ve fizik dersleri verir. 1756 yılında coğrafya dersi de vermeye başlar.

Bu yıllarda Königsberg'in Rus işgali altına alınmasının Kant'ın yaşamında etkisi büyüktür. Friedrich 22 Ocak 1758'de Saksonya 'ya girer. Savaş Prusya'da korkunç etkisini gösterir. Halk Rus işgaline karşı direnç göstermez. Daha sonra Rus askerleri Königsbergli kadınlarla evlenirler ve Prusyalı kadınlar Ortodoks kilisesi mensubu olurlar. Aslında, Ruslar Königsberg'in kültürel gelişiminde böylece büyük rol oynarlar. Königsberg'in işgali ile gelenekçi baskı altında olan kent özgürlüğe kavuşmuş olur. Bu dönemde, kent ticaret merkezi olur. Buna ilaveten, gelişen ticaretle birlikte kentte toplumsal sınıf ayrımı da netliğini kaybeder. Kant da bu durumdan payını alır; geliri artar, subaylara matematik dersi verir ve iyi para kazanır. Yine bu dönemde, Kant, soylu ailelerden olan, bir zamanlar çocuklarına özel ders verdiği Keyserlinkg ailesinin düzenlediği yemek davetlerine katılır. Artık soylularla aynı sofrada oturur. Bazılarına göre Kant saray nezaketinde biraz aşırıya kaçmıştır.

Immanuel Kant tüm yaşamı boyunca herhangi bir değişikliği reddetmiştir, yeni bir ev, yeni bir çevre gibi her türlü değişiklikten rahatsızlık duymuş ve bundan sebep tüm yaşamı tek bir kasabada geçmiştir. Yaşadığı kentin dışından, çok tanınmış üniversitelerden yapılan çalışma tekliflerini reddetmiştir. Kant için her şey aynı olmalıdır, böylece Kant günlük yaşama dair basit sebepler yüzünden beynini meşgul etmeyecek ve derin düşüncelere rahat ve özgürce dalabilecektir.

Kant hiç evlenmedi. Hatta Kant ile ilgili şu hikaye anlatılır; kadının biri bir gün Kant'a evlenme teklifinde bulunur. Ama Kant cevap olarak "Bunun üzerinde

düşünmek zorundayım,” der. Kant, üç yıl boyunca evliliğin tüm olumlu ve olumsuz yanları üzerinde derin derin düşünür. Kant’a göre evliliğin tüm olumlu ve olumsuz yanları eşit ve dengeliydi.

Üç yıl sonra kadının evine gidip, cevabının evet olmadığını , çünkü her iki tarafın da eşit, değerli ve vazgeçilemez olduğunu ve kendisi için her ne konuda olursa olsun bir alternatifi diğerinden daha mantıklı, daha bilimsel, daha felsefi bulmadığı sürece karar veremediğini, bu durumda kendisine evlenme teklifi eden bu kadının başkasıyla evlenmesini söylemek için kadının kapısını çalar , kapıyı kadının babası açar. Kant kızını sorduğunda öğrenir ki, kadın bundan üç yıl önce evlenmiştir. Kadının babası Kant’ın geç kaldığını söylemiştir. Kant ise buna karşılık, hangi cevabın doğru olduğunu bulamadım, bunu söylemek isterim, ben olumlu tarafları alıp olumsuz tarafları bir kenara bırakarak kendimi kandıramam demiştir.

Kant üniversitedeki dersine her gün tam olarak aynı zamanda giderdi. İnsanlar ona bakarak saatlerini ayarlardı, o saatin akrep ve yeilkovanı gibi hareket ederdi. Hizmetkârı, “Efendim, kahvaltı hazır,” demez, “Efendim, saat yedi buçuk,” ya da “Efendim, saat on iki buçuk,” derdi. Kant için sadece zaman söylenmeliydi. Öğlen yemeği zamanı diye hatırlatmaya gerek yoktu. Onun hayatında her şey sabit olmalıydı.

Kant’ın felsefe ile içli dışlı olmasının bir süre sonra Kant’ın hizmetçisinin hizmetçisi olduğu iddialarına kadar dayanır. Çünkü hizmetkârı “Sizi bırakıyorum,” diye sürekli Kant’ı tehdit ederdi. Hizmetkârı, Kant’ın onun gitmesine izin vermeyeceğini biliyordu. Ama bir gün yine hizmetçisi giderim diye tehdit edince, Kant, “Evet gidebilirsin, sen kendini çok önemli zannediyorsun; sen olmadan yaşayamayacağımı, başka bir hizmetkâr bulamayacağımı zannediyorsun,” demiş ve hizmetçisine yol vermiştir. Kendisine yeni bir hizmetçi bulur ama zamanın söylenmesi gerektiği hakkında hiçbir fikre sahip olmadığı için anlayamazlar. Bu hizmetçisi saati söylemezdi, onun yerine, “Efendim, öğlen yemeğiniz hazır,” derdi. Kant bu durumdan rahatsız oldu. Onun sabah saat beşte uyandırılması gerekiyordu. Ve hizmetçisine verdiği talimata göre ne yaparsa yapsın Kant’ın saat beşte uyandırıp yatağından çıkmasını sağlamaktı “Beş demek, beş demektir; eğer yataktan geç kalkarsam sorumlusu sensin diyerek, dakik olması

gerektiğini vurgulamıştı. Ve bunun için her yola başvurabileceğini de belirtmişti. Yeni hizmetkar talimatları dinlemiş ama uymamıştır. Çünkü o bir insan uyumak istiyorsa uyur uyanmak istiyorsa uyanır. Saat beşte Kant'ı zorla dayakla yataktan çıkarmanın saçma olduğunu düşünmüştür. Bundan dolayı, Kant aynı hizmetçisine defalarca gidip geri dönmesini istemiş, o da her defasında geri dönmek için daha fazla para istemiştir.

Kant'ın dakikliği ile ilgili anlatan en güzel hikayeye şu örnek verilebilir; Bir gün yağmur yağıyordu, Kant, üniversiteye gitmek için evinden çıktı ve yolda giderken ayakkabılarından biri çamurda gömülü kaldı. Ayakkabıyı orada bıraktı, ayakkabıyı almaya çalışsaydı birkaç saniye geç kalabilirdi, bu da Kant için dayanılmaz bir kayıp olacağından ayakkabının birini çamurda saplı halde bırakıp ayağında tek bir ayakkabı ile sınıfa girdi. Öğrenciler, "Ne oldu?" diye sordular. "Sadece, bir ayakkabım çamura gömüldü. Ama geç kalamazdım; pek çok insan saatlerini benimle düzeliyor. Ayakkabım önemli değil. Eve dönerken onu geri alacağım. Kim tek bir ayakkabıyı çalsın ki?" dedi.

Bu hikaye de gösteriyor ki, Kant kimilerine göre deliydi, kimilerine göre akıl almaz bir filozof, bir dehaydı. Kant için yaşamda en rahatsız edici durum ancak ve ancak zaman çizelgesinin bozulmasıydı. Kant hayatının robot gibi olmasından hoşlanırdı.. Böylelikle zihni sıradan günlük işlerden uzaklaşıp tamamen özgürleşiyordu.

Aslında Kant sanılanın aksine sıkıcı bir insan değildi. Kant, çevremizdekiler üzerinde itici ya da kötü bir izlenim bırakmamayı ödevlerimiz arasında sayar. Yine , Kant oldukça renkli giyinen biriydi. Königsberg'teki diğer Prusyalı akademisyenler siyah, en fazla gri elbiseler giyerken, Kant yaldız işlemeli ceketler giyer ve kılıç taşırdı. 1.60 boylarında, fazla atletik olmasa da sağlıklı bir görünüşü olan, oldukça çekici bir adamdır (Cogito, 2005, 18).

Kant yaşamının son döneminde, ölümünden dokuz gün önce, onunla ilgilenen doktor dostu Kant'ı ziyaret ettiğinde, güçlüğü oturduğu koltuktan kalkar ve bir şeyler mırıldanır. Bunu fark eden dostu, doktoruna, misafiri oturmada Kant'ı oturmayaacağını bu durumda oturmasını söyler. Bunun üzerine Kant koltuğuna oturur

ve” İnsanlık duygusu beni henüz terk etmedi.” diyerek güzel bir insanlık örneği sergiler.

80 yaşında ölürken Kant’ın son sözü “Hayırlısı budur (Dast ıst gut)” olmuştur.

“Öldüğünde cesedi öyle kuruydu ki, “sergilenesi bir iskelet gibiydi”. Tuhaf ama, gerçekten de böyle olmuştur. Ölümünden sonraki iki hafta boyunca Kant’ın cesedi halka açık olarak sergilendi; ölümünden on altı gün sonra bile tabutunun başında insanlar kuyruk oluyordu. Sorun havaydı. O kadar soğuktu ki yer donmuştu ve kazılamıyordu – sanki toprak büyük adamdan geri kalanı kabul etmek istemiyormuş gibi. Ama kimsenin de acelesi yoktu, ortada sergilenmeye değer bir malzeme vardı ve Königsberg halkı da efsanenin ölümüne tanıklık etmek istiyordu... Cenazesi kalabalık oldu, II Friedrich’in ölümü için yazılan kantata Kant’a uydurulmuştu; Prusya’nın en büyük filozofu Prusya’nın en büyük kralının müziğiyle onurlandırıldı...Ve Königsberg’deki bütün kiliselerin çanları çaldı. Kant Königsberg’in en sevgili evladıydı, Königsberglilerin “filozof kralıydı”(Cogito, 2005, 26-27).

3. KANT'IN YAPITLARININ TARİH SIRASINA GÖRE TANITILMASI

3.1. Fiziksel Kuvvetlerin Doğru Ölçülmesi (1747)

Fiziksel Kuvvetlerin Doğru Ölçülmesi: Canlı Güçlerin Gerçek Kabulü Üstüne Düşünceler ve Bu Tartışmada Bay Leibniz ve Öteki Mekanikçilerin Kullanmış Oldukları Kanıtların İncelenişi

Kant'ın ilk yapıtıdır ve öğrenimini bitirdiği ilk yılda yazmıştır (bitirme tezi). Kitabın basımı 1749 yılında gerçekleşmiştir.18.Yüzyılın ilk yarısında Almanya'da doğa felsefesi ve fizik üzerine yazılmış yazılarda en çok dikkati çeken konu kuvvetler üzerinedir. Bu yıllarda Leibniz'in "kuvvet" kavramı, kuvvetlerin ölçümünde temel olarak kabul edilip yapılan her türlü tartışmada hangi noktadan hareket edilirse edilsin varılan son nokta olmuştur. Kant'ın bu yazısı, Kant'ın kuvvetler problemini hangi bakımdan inceleme konusu edindiği hakkında fikir verir. Kant'ın doğa felsefesine atmış olduğu bu ilk adım doğa felsefesinin "yöntemi" üzerine bir denemedir. Aslında Kant'ın bu yapıtı kendi zamanının klasik mekanik üzerine yazılmış yazılarıyla karşılaştırıldığında, Kant'ın bu yapıtının doğa bilimsel açıdan yetersiz olduğu, çağının matematik kültürünü henüz özümseyemediğini ortaya çıkarır.

Bu yapıttaki en can alıcı nokta ise daha o yıllarda Kant'ın kendine ait, özgün bir yol üzerinde yürüdüğünün farkında olup bu konudaki kararlılığını, bu yapıtının son cümlelerinde ifade etmesidir; "Eğitim yetersiz olsa da kendime güveniyorum. Bu güven bizim tüm çabalarımızı canlı tutmuş ve bu çabalara , hakikatin araştırılmasında çok geçerli olan bir atılım kazandırmıştır. Yazı, bir ölçüde de olsa inceleme tarzının güvenilebilirliğine ve Leibniz gibi bir bayın hatasını yakalamanın mümkün olduğuna inandırabilecek bir kavrayışa yol açabilirse, kendisinden beklenen her şeyi gerçekleştirmiş olacaktır. Doğruların bilgisine ancak binlerce kez yanıldıktan sonra erişilebilir; yine de o daima ve ancak bir çıkış yolu bulunduğu zaman daha çok erişilebilir bir şeydir. Ben artık izlemek istediğim yolu kendime

şimdiden çizdim. Kendi yolumu izleyeceğim ve onu izlemekten beni hiçbir şey alıkoyamaz”(Cassirer,2007,52).

3.2. Dünya Yaşlanıyor mu?(1754)

Dünya Kendi Ekseni Etrafında Hareket Ederken Bazı Değişmelere Uğruyor mu? Dünya Yaşlanıyor mu?

Kant bu yazısında, Yeryüzünün kendi ekseni etrafındaki hareketinde yeryüzünün meydana geldiği ilk andan bu yana bazı değişmelerin meydana gelip gelmediği sorusunu araştırır. Bunun yanı sıra dünyanın yaşı olup olmayacağı sorularını konu etmiştir(Cassirer,2007,62).

3.3. Evrensel Doğa Tarihi (1755)

Evrensel Doğa Tarihi ve Gökler Kuramı (Newton ilkelerine göre evren sisteminin ve kökeninin mekaniğe dayanarak incelenmesi)

“Yazı, evrenin oluşumu sorununu, bu sorunu Newton’un bıraktığı yerden almaktadır. On uydusuyla birlikte altı gezegen, topluca merkez noktası olarak Güneş çevresinde hareket etmektedir ve hiç kuşkusuz Güneş de hareket ettiğinden , bir de güneşin hareketi yönünde hareket etmektedir ve onların Güneş etrafındaki hareketleri öylesine düzenlenmiştir ki , tüm yörüngeler bir ve aynı düzlemde , yani Güneş’in ortasından geçen ekvatorial düzlemde yer alırlar. Bu fenomen temel alındığında , buradan, artık bu sürekli uyumun nedenini sormaya ve “gezegen yörüngelerinin yön ve konumundaki uyum”un kendisine dayandığı ilk nedene geçilebilecekti. Newton Tanrının aracısız elinin yönlendirdiğini iddia etti.

Kant’ın bu yazısında etik-manevi bir eğilim gösterdiği söylenir. Kant’ın bu çalışmasında, doğa bilimsel tümevarım yöntemi, matematiksel ölçüleme ve hesaplama yöntemi ve metafiziksel düşünme yöntemi iç içe karışmıştır. Kant bu yıllarda bilgi türleri üzerinde ayırım endişesi taşımadığından bu yazısında da bu noktaya dikkat etmemiştir. Nedenselci ve teolojik bakış açısı iç içe olduğundan doğaya bakış açısı insanın ahlaksal öğretisiyle ilişkilendiriliyordu. Kant, *Evrensel Doğa Tarihi ve Gökler Kuramı*’nı şöyle bitirir: “Kalp böyle düşüncelerle dolduğunda, açık bir gecede yıldızlarla dolu gökyüzüne bakıldığında , ancak soylu ruhların hissedeceği bir doyum türü vardır. Doğanın genel stilinde ve ruh

dinginliğinde , ölümsüz ruhun kendine dönük bilgi yetisi, adlandırılmaz bir dil konuşur ve ancak hissedilen, ama betimlenmeyen, çözümlenmez kavramlar vardır” (Cassirer, 2007, 82).

3.4. Metafizik Bilginin İlk İlkelerinin Yeniden Açıklanışı (1755)

Metafizik Bilginin İlk İlkelerinin Yeniden Açıklanışı

Kant bu yazısının savunmasını yaptıktan sonra ancak resmen üniversitedeki görevine başlamış oldu. Böylece Kant mesleğine fiziksel ve metafiziksel bir konuyla başlamıştır (Cassirer,2007,83).

3.5. Fiziksel Monadoloji (1756)

Fiziksel Monadoloji : Geometri İle Birleşmiş Metafiziğin Doğa Biliminde Kullanılması Örneği

“Kant o zaman ki doğa felsefesinin temel sorunlar arasında bulunan ve o sıralarda özellikle Boskowitz tarafından işlenip sistematize edilen “basit” atomlar ve uzaktan etkili kuvvetler üzerine bir kuram ortaya atar” (Cassirer, 2007, 65).

3.6. Hareket ve Eylemsizliğin Yeni Öğretisel Kavramı (1758)

Hareket ve Eylemsizliğin (Atalet) Yeni Öğretisel Kavramı

“Kant bu yapıtında, Newton’un adı ve otoritesine sığınarak kabul edilmiş olan hareketin göreceli öğretisine karşıt bir görüş geliştirir. Tüm bu çalışmalar, üniversitedeki günlük mesainin bile kesintiye uğratmadığı bir düşünce gücüyle , bu güç koşullar içinde ancak ve ancak olağanüstü bir kendini adama ve bir evrensel kavrayışla ortaya çıkarılabildi”(Cassirer, 2007, 65).

3.7. İyimsizlik Üzerine Bazı Düşünceler (1759)

“ En iyi evren problemi üzerine bir çözüm elde etmek ister gibidir ve ne var ki bu çözüm hiç kuşkusuz bir petitio principii’ ye (kendi kendini kanıtlayan önerme) eşdeğerdendir. Bu yazıda şöyle der: Birisi en yüksek bilgeliğin kötüyü iyiden daha olumlu bulabileceği veya kendi gücüne uygun düşen daha büyük bir iyi yerine küçük bir iyi arzulanacağı iddiasını ileri sürerse , buna daha fazla dayanmam.

Sağlıklı akıl ilkelerine erişebilmek için ona ihtiyaç varsa, bu durumda evrensel bilgeliğe çok kötü hizmet edilmiş olur ve bu yoldaki çabaları yadsımak için onun silahlarını kullanmak yeterli bulunursa, ona pek az saygınlık kalır” (Cassirer, 2007,78).

3.8. Felsefeye Negatif Büyüklükler Kavramını Sokmak İçin Girişim

(1763)

Doğa bilimini incelediği büyüklük ilişkileri ve büyüklük kanunlarının tam olarak açıklanması , öncelikle büyüklük ölçümlerinin bağlı olduğu şartların yani matematiksel belirleme ve ölçmede kullanılan tasarımların iyice incelenip gözden geçirilmesiyle belirlenebileceği Kant tarafından bu yazısında ortaya koyulmuştur. Mantıksal karşıtlık ile gerçek karşıtlık arasındaki ayrım burada formüle edilmiştir”(Cassirer, 2007, 147).

3.9. Tanrı'nın Varlığının Kanıtlanmasının Mümkün Biricik Temeli

(1763)

Kant'ın kozmolojik düşünceye yönelik görüşü iyimserdir. Burada temel sorun, fiziko-teoloji ve ona bağlanmış olan yöntemciliğidir. Cassirer Kant'ın bu çalışması için “Bu yöntemcilikten kaynaklanan inanç, anlamlıdır ve bu yüzden çok canlı, benimsenebilir ve sağduyuya uygun ve kolayca kavranabilir görünebilir; ama bu inanç kavramsal bilginin sert taleplerini asla karşılayamaz. Çünkü özel bir tanrısal etkileme gücü ile düzensizlikten düzenin , “kaos”tan “kozmos” un meydana geldiği kanıtlanabilse bile , ne var ki, bu yapıldığında , sınırsız ve her şeye kadir bir şey olarak tasarımılanması gereken Yaratıcı Töz'ün üstesinden geldiği, işlediği bir şey, yani Yaratıcı Töz 'ün özel himmet ve bilgeliğini serilmediği , dolayısıyla bu Töz'ün karşısında bulunduğu bir şey olurdu. Ne var ki , eğer kanıt tüm anlam ve değerini kaybetmek istemiyorsa , bu durumda maddenin kendi başına bir şey olarak kabul edilmesi gerekir ki, böyle olunca o, olsa olsa, erek taşıyan bir gücün üzerinde etkin olduğu verili bir malzeme olarak görünür. Bu yüzden bu yöntem , Kant'a göre daima ve ancak maddenin kendisinde yaratamı değil de evrendeki ilişki ve

bağlantıları kuran bir yaratıcıyı ve evrenin öğelerinin kökenini kanıtlamaya” hizmet eder” (Cassirer,2007, 86).

Kant burada Tanrının varlığının kanıtlanmasında o zamana kadar hep başvuru nesnelerin Tanrıya ahlaksal bağımlılığı fikrinin aksine ahlaksal olanın dışında bir bağımsızlık fikrinin peşindedir.

Kant’ da kanıtlamanın merkezi şudur; gerçekte düşünmenin kalkmasıyla şu veya bu değil, aksine tüm varolanlar ve düşünmenin tüm “madde”si de ortadan kalkardı. Tüm varolanlar ortadan kalksaydı, ortada hiçlik kalırdı, böylece genel anlamda hiçbir şey olmaz ve düşünmek için de bir şey kalmazdı. Kant bu yazısında Tanrıyı ontolojik (varlık bilimi) olarak kanıtlar.

3.10. Ahlak ve Teolojinin İlkelerinin Apaçıklığı Üzerine Araştırma

(1764)

Kant, üzerinde düşündüğü konular hakkında artık kanıtlara dayalı iddialar ortaya atmakla yetinmemiş, bunların mantıksal kaynağını da irdelemiştir. Berlin Akademisi’nin sorduğu soruyu yanıtlamak için yazdığı bir yazıdır. Akademi’nin sorusu şöyleydi: “Tümüyle metafizik doğruların ve özellikle doğa teolojisi ve ahlakın ilk temellerinin , geometrik doğrular gibi açıkça kanıtlanabilir olup olmadıkları ve eğer ilk temeller geometrik doğrular gibi kanıtlanamıyorsa ve onların kesinliği özgül doğalarından geliyorsa, söz konusu kesinliğe ne oranda ulaşabileceği ve bu oranın tam bir imana yeterli olup olmadığı bilinmek istenmektedir”(Cassier,2007,94). Kant birincilik ödülünü kazanamamışsa da Kant’ın bu yazısı “övgüye değer” olarak nitelendirilmiştir (Cassirer, 2007, 96).

3.11. Yüce ve Güzel Duygusu Üstüne Gözlemler (1764)

“Kant 1764 senesi tatilini ahabplarından Wobser’in bir ormanlık içindeki evinde geçirmiştir. O zaman güzellik, özellikle yücelik hakkındaki duygularımız üzerinde düşünmüştür. Filozofun bu eseri diğerlerinden çok farklıdır. Bir defa İngiliz filozofları gibi gözlemleri esas almıştır. O şekildeki bu yazılarında derin bir filozofun

düşüncelerinden ziyade dikkatli bir müşahidin görüşleri vardır. Üslubu bile çok farklıdır. Daha hafif daha nükteli, daha cazibedardır. Kitap “Güzellik ve Yücelik Duyguları Hakkında Müşahadeler” ünvanına haiz olduğu halde filozof bu iki tür güzel duygularımızı ayıracak miyarları uzun uzadıya araştırmış, belirli bir tarif ortaya koymamıştır. Bu husustaki mütalaaları bazen pek sathidir; getirdiği misallerde de ekseriya pek az muvaffak olmuştur. Mesela “güzellik hoşâ gider, yücelik heyecanlandırır” diyor. Güzel duygularımızın iki nevini bu kadar müphem bir tarifile ayırmak istiyor. “Yüksek meşeler, ormanlarda تنها gölgelikler yüce; çiçek bahçesi, muntazam kesilmiş ağaçlar güzeldir”. Ne bu misallerde tam muvaffakiyet ne de kabui ettiği miyarda açıklık vardır. Ömrünün sonuna doğru yazdığı Yargı gücünün Tenkidi’nde filozof bu bahsi pek derin bir tarzda inceleyecektir” (Erişirgil,1997,49).

3.12. Metafizik Düşlerle Aydınlatılan Bir Vizyonerin Hayalieri (1766)

“1763 yılındaki yazılarından sonra artık Kant yeni bir sistemin kurucusu olarak kabul ediliyor, böyle öngörülüyordu. Kant, Charlotte von Knobloch’ a yazdığı ünlü bir mektubunda, “büyücü” (vizyoner), Swedenborg hakkında ortalıkta dolaşan mucize öyküleri ve söylentileriyle ilk kez nasıl ilgilendiğini ve Swedenborg’un başyapıtına , Arcana coelestia’ya kendisini derinliğine vermeye vesile olan şeyin ne olduğunu uzun uzadıya anlatır” (Cassirer, 2007, 112). Kant, metafizik ile Swedenborg’un yapıtı arasında bir benzerlik bulmuştur.

Metafizik Kant için hala bir bilimdir ama artık duyular üstü bir bilim değil, insan aklının sınırları dahilinde bir bilim olmuştur.

Kant, Bir Vizyonerin Hayalleri’nde gerçek bilgelige ancak sadelikle erişilebileceğini ve bilgelik konusunda yüreğin akla buyruk kılındığı, her şeyi içeren öğretilerden sakınılmadan bilge olunmayacağını vurgular. Kant, Rousseau’dan oldukça etkilenmiştir. Burada da bunu kolayca görmek mümkündür. Hatta, Kant’ın Rousseau’nun “Emile” adlı eserini ilk okuduğunda ilk defa hayatındaki gündelik rutinini aksattığı ve o gün öğleden sonraki arkadaşlarıyla olan gezintisi sırasında yazar hakkında oldukça heyecanlı konuşmuştur. Rousseau getirdiği önerileri, yerleşmiş yargıların ve ölçütlerin yetersizliğini ortaya koyar. Kant her ne kadar

Rousseau'dan etkilenmiş olsa da yine de kendine özgü yargısını oturttuğu bağımsız bir noktadadır.

“Kant kendisini metafiziğe karşı savaşmak ve her türlü “duyularüstüçülük”e karşıt bir tavır almak konusunda Hume tarafından iyice uyarılmış hissetmektedir; ama o bu noktada bile , kendi düşüncesi doğrultusunda, Hume üzerinden geçerek yeni ve özgün bir yönde ilerlemeye devam eder. Çünkü o şimdi her ne kadar Hume'un etkisiyle daha da saydam bir şekilde “deneyin verimli toprağı” üzerinde kalmaya çalışmaktaysa da ; aynı zamanda pek açık bir şekilde, aynı deneyin sadece duyuşsal algı içinde değil , hatta daha çok matematiksel kavramlar içinde köklerini aramamız gereken bir zemin üzerinde temellendirilebileceğini düşünmektedir. Şimdi artık, deney kavramının daha belirgin bir biçimde anlaşılmasına, deneyin bağılı olduğu çeşitli koşulların daha sağlam bir biçimde ayırt edilmesine ve bu koşulların birbirleri karşısındaki özel geçerliliklerini daha iyi sınırlamaya yönelmek gerekecektir” (Cassirer, 2007, 129).

3.13. Uzaysal Uzaklıkların Farklılığının İlk Temellendirilişi Üstüne

(1768)

Kant, matematiğin kesin sonuçlarını genel felsefi önermeler için denek taşı saymış ve bu önermelerin doğruluk ve yanlışlıklarını bu denek taşına vurma eğilimi taşır.

Kant, geometrici ve fizikçinin kendi öğretilerinde “mutlak uzay” kavramını çıkış noktası olarak ele almalarına hak verir. Kant'a göre uzay kavramı geometri ve mekanikte kullanılan uzay kavramıyla aynı değildir. Değişmezliği ve kendine özgülüğü içinde maddi dünyayı içine alan bir uzay kavramından bahseder.Kant bu matematiksel uzayın doğasından hareket ederek Tanrı-evren ilişkisi, yaratılış ve sonsuzluk gibi kozmoloji ve teolojinin ilgi alanına giren konulara girer sonraki çalışmalarında (Cassirer, 2007, 147).

3.14. Düşünce Dünyası İle Duyu Dünyasının İlkeleri ve Formu Üstüne

(1770)

Matematik ve metafizik arasındaki sınırlara ilişkin sorun Kant'ın bu eserinde sistematik biçimlenmesini bulmuştur.

Kant, 20 Ağustos 1770'te mantık ve metafizik profesörü olarak üniversite görevine başlar. Yine aynı yıl kaleme aldığı "Düşünce Dünyası İle Duyu Dünyasının İlkeleri ve Formu Üstüne" yazısında intelligible (düşünülür) dünya ile duyular dünyasını birbirinden ayırır. Kant'ın burada intelligible dünya kavramından kastettiği, bu dünya bize daha önce girilmesi yasaklanan bir yer olarak tanıtılmış olup burada sadece gereksiz tözler (Öznede değil, kendinde var olan) topluluğu vardır. Kant'ın buradaki tüm araştırması tamamen duyumladığımız dünyadan başka olan bir dünyayı ana sorun olarak ele almaktadır (Cassirer, 2007, 135-148).

Cassirer kitabında, Kant'ın bu çalışması için şunları söylemektedir: Şimdi Kant, bu temel kavrayış içinde, Leibniz ile Platon arasında yaptığı karşılaştırmadan da görüleceği gibi artık "phainomenon" ile "noumenon" arasındaki eski karşıtlığı yepyeni bir açıdan kavrayıp yorumlamaktadır. O artık Leibniz'in monadoloji sistemini (Leibniz'in dünyayı açıklamada kullandığı yöntemidir.) genel düşünce tarihi içinde yorumlamaktadır. O şimdi düşünülür(intelligibl) ve duyulur (sensibl) dünyalar arasında yapılan "klasik" ayrımı terk etmiştir. Ayrım şimdi bizzat bilginin temel yasalarından hareketle yapılmakta ve her iki dünya böylece ilk kez bu yasaların zorunluluğu içinde kavranabilir şeyler olarak görülmektedir" (Cassirer, 2007, 140-141).

3.15. Saf Aklın Eleştirisi (1781)

Kant'ın 1781 yılında yazmış olduğu bu yazısında Kant, insan aklının bilme yetisinin, deneyimden bağımsız olarak kullanılmasının eleştirisi, sınanması ve tüm bunları aklın kendisinin yapmasıdır. Saf, katıksız aklın kendi kendisini eleştirmesi, şeylerin saf kavramlarından meydana gelen nesnelere varsayımsal ya da gerçek bilgisinin performansına bağlıdır ve bu bilgi, metafiziğin alanını oluşturur. Saf Aklın Eleştirisi'nin önsözünde metafizik aklın kendi başına yanıtlayamayacağı soruların

yöneltildiği bir alan olarak betimlenir. Çünkü bu soruların cevaplanması insanın bilme yetisini aşar.

Kant bu yapının önsözünde metafiziği şöyle tanımlar, “nesnelere saf anlama yetisi ve saf akıl tarafından, böyle bir bilgi sistemini olanaklı ve gerekli kılan ilkelere göre bilinmesidir”. Akıl yoluyla kavranan tüm bilgiler bir sav teşkil ettikleri rastlantısal olguların tespitinden ibaret olmayıp onları kanıtladıkları yani mantıksal kurallara dayanılarak doğru önermelerden elde edildikleri sürece a priori bilgilerdir. Formel mantık (bu nitelemeyi kullanan ilk filozof yine Kant olmuştur.), bütün akılcı bilgilerin temelinde yatan mantıksal formları sağlar. Ama metafizik, nesnelere dair saf akıldan çıkan kavramsal bilginin içeriği olarak, namla yetisine ve aklın kendisine dayanır, duyular aracılığıyla edinilen algılardan bağımsız olan, yani saf anlama yetisi ve saf akıldan kaynaklanan kavramlar içerir ve tıpkı bu kavramların kullanıldığı aksiyomlar gibi sadece nesnelere ilişkin olup, onlara ilişkin bilgiler sunar (söz konusu nesnelere ister duyu isterse yalnızca düşünülebilir olsun). Saf anlama yetisi ve saf akıldan kaynaklanan bilgiler o halde biçimsel olarak akla ve genel mantığın kurallarına uygun olmakla kalmaz; onlar zihinsel yetiden, yani saf düşünüşün kendisinden doğar ve a priori, yani salt olanaklı nesnelere ilişkin olarak, belirli bir içeriğe sahiptirler”(Cogito,2005, 32).

Kant bu eserinde, bilginin iki tür ayrımını yapar; a priori ve aposteriori. A priori bilgiler deyimini, deneyden çıkmayan anlamında değil de her türlü deneyden bağımsız olan bilgiler anlamında kullanır. A priori bilgilerin karşısında empirik bilgiler ya da yalnızca aposteriori olanlar yani deneyle mümkün olan bilgiler yer alır. A priori bilgiler içinde de empirik olanlarla hiç karışmamış olanlara ise “salt” bilgiler denir.

Kant apriori bilgiyi empirik bilgide ayırt edebilmek için sağlam bir dayanak arar. Bazı bilgiler deney alanının dışına çıkıyorlar, işte bu noktada Kant aklı devreye sokar. Akıl, duyu dünyasının üstüne çıkan bu tür bilgileri, deneyin araştırıp ispatlayamadığı bir noktadan alır ve araştırır. Bu araştırma, yani saf aklın önümüze koyduğu Tanrı, özgürlük, ölümsüzlük gibi soruları çözmeyi ilke edinen bilim Metafizik'tir. Kant dogmatik bir bilim olarak kabul edilen metafiziğe yeni bir yöntem getirmiştir.

Kant yine bu çalışmasında transandantal felsefeden bahseder. Nejat Bozkurt, “Kant” adlı kitabında, Kant’ın bu eseriyle ilgili olarak şunları belirtir: “Öyleyse bir sistemin genel görüş noktası açısından bu bilimin bölümlenmesi istendiği zaman, şimdi sunacağımız bilimde ilk önce, salt aklın bir unsurlar öğretisi, ikinci olarak da, bir yöntem öğretisi bulunacaktır. Bu ana bölümlerden her birinin , burada nedenlerini anlatmayacağımız alt bölümleri olacaktır: bir giriş ve önsöz olarak burada şu kadarını söylemek gerekli gibi görünüyor: İnsan bilgisinin belki de ortaklaşa olan, ama bizce bilinmeyen bir kökten çıkmış iki gövdesi vardır, bunlar duyarlık ile anlama yetisidirler. Birincisi ile bize nesnelere verilir, ikincisi ile de nesnelere üstünde düşünülür. Şimdi, nesnelere bize verilmelerinin koşullarını oluşturan a priori tasarımlar kendisinde varsa, duyarlık transandantal felsefeye girer. Transandantal duyu öğretisinin, unsurlar biliminin ilk kısmı olması gerekir; çünkü insan bilgisinin nesnelere verilme koşulları, bu nesnelere düşünülme koşullarından önce gelir” (Bozkurt, 2008, 113).

Kant eleştirel sistemini temellendirdiği bu yapıtı hakkında 1 Mayıs 1781 yılında Herz’e yolladığı mektubunda şöyle yazar: “Bu kitap bizim birlikte *mundi sensibilis ve mundi intelligibilis* adları altında tartıştığımız konulara ilişkin tüm araştırmalarımı içeriyor ve pek derin bir şekilde içine dalmış olduğum düşünceleri düzenleyip belirli kılmamı bekleyip duran insanlara, çabalarımın bütününe yargılama fırsatı verecek” (Cassirer, 2007,187). Kant bu sözleriyle, yapıtını tüm geçmişiyle ilişkilendirir. Ayrıca, Kant bu eserini elli yedi yaşında ortaya çıkarır. Ve bu çalışmasına artık son noktaya vardım gözüyle bakacaktır ki, durum böyle olmaz, aksine sadece Kant için değil tüm felsefe dünyası için tamamen yeni bir başlangıç olmuş olur.

Kant’ın bu yapıtında , analitik ve sentetik yargılar, deney kavramı, a priori kavram, transandantal kavramı ve transandantal felsefe kavramları kitabın başındaki kavram tanımıyla kalmaz, kitap ilerledikçe her kavramın tanımı yeniden şekillenir, ve başka sorunlarla tanımı yapılarak ilişkilendirilir.

3.16. Prolegomena (1783)

Gelecekte Bir Bilim Olarak Ortaya Çıkabilecek Her Metafiziğe Önhazırlık Prolegomena

Bu yazıya tarihsel olarak bakıldığında, bu dönemde Alman Aydınlanma felsefesinin bunalım içinde olduğu görülür. Bu yazıda, Kant, akıl eleştirisinin temel sistematığının bir yorumu yapar. Bu eserle Kant kişisel gelişiminde önemli bir yol kaydeder (Cassirer, 2007, 289).

3.17. Aydınlanma Nedir Sorusuna Yanıt (1784)

Aydınlanma Nedir Sorusuna Yanıt (Aydınlanma , insanın kendi suçu yüzünden içine düştüğü aklının ergin olmayışı durumundan kurtulmasıdır.)

Aralık 1783'te muhafazakar teolog Johann Friedrich Zöllner " Berlinische Monatschrift" adlı dergide Aydınlanma hakkında tartışmaları Aydınlanma Nedir?" sorusuyla bir noktaya oturtmaya çalıştı. Zöllner'in anketine verilen en ünlü yanıt Kant'ın yanıtı olmuştur.

Kant, Biester tarafından yönetilen ve Berlin Aydınlanma felsefesinin ana organı olarak etkinliğini sürdüren Aylık Berlin Dergisi ile bağlantı kurarak Prusya'daki politik baskıya karşı kalemini kullanmıştır. 1784 yılında "Aydınlanma Nedir Sorusuna Yanıt" başlıklı yazısı bu dergide yayımlanır. Kant, bu yazısında aydınlanmayı şöyle tarif eder: "Aydınlanma, insanın kendi suçu ile düşmüş olduğu bir ergin olmamam durumundan kurtulmasıdır. Bu ergin olmayış durumu ise, "insanın kendi aklını bir başkasının kılavuzluğuna başvurmaksızın kullanamayışıdır. İşte bu ergin olmayışa insan kendi suçu ile düşmüştür, bunun nedeni de aklın kendisinde değil, fakat aklını başkasının kılavuzluğu ve yardımı olmaksızın kullanmak kararlılığını ve yürekliliğini gösteremeyen insanda aramalıdır. Sapere aude! (Aklını Kullanma Cesareti Göster!) Bu söz "Aydınlanma"nın parolası olmuştur (Cassirer, 2007, 192-195).

Bu düşünce ve paroladan hareketle Kant, eleştirel yöntemi, duygu ve inancı tüm teorik kavrayışın merkezine koymakla rasyonalizm karşıtı gibi gösterilmeye çalışılan çabalara da bir karşılık vermiştir.

Kant'ın eleştiri tanımı, kendi aklını kullanma cesareti gösteren kimselerin içinde yaşadıkları toplumda en başta din olmak üzere, bilime, yönetim mekanizmalarına başkaldırmalarının meyvesidir. Aydınlanma çağının simgesi olan eleştiri, Kant'ın felsefesinde sistematik olarak yerini bulur. Aydınlanma yazısında Kant, içinde yaşadığı çağı "aydınlanma çağı" olarak kabul etmez, ona göre aydınlanmaya giden yoldur o dönem. Kant, aydınlanmaya giden yoldaki engelleri eleştiri sayesinde görür aklıyla saptar ve bu engelleri azaltmaya çalışır. Kant aydınlanmaya giden yoldaki engelleri azaltmak için üç eserini kaleme alır. Bunlar; Pratik Aklın Eleştirisi, Saf Aklın Eleştirisi, Yargı Gücünün Eleştirisi'dir. Bunlarla birlikte Aydınlanma projesi Kant zamanında tamamlanmamış olsa da bunlar Aydınlanma yolunda, kendi aralarında bir bütünlük oluştururlar (Cassirer, 2007, 192-195).

3.18. Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi (1785)

Kant'ın bu yazısı üç bölümden oluşur;

Birinci Bölüm: Sıradan töresel us (ahlaksal akıl) bilgisinden felsefi us (felsefi akıl) bilgisine geçiş.

İkinci Bölüm: Halka inmiş yaygın Ahlak Felsefesinden Töreler (Ahlak) Metafiziğine geçiş.

Üçüncü Bölüm: Töreler Metafiziğinden katkısız patirik aklın eleştirisine doğru son adım (Cassirer, 2007, 306-318).

3.19. Pratik Aklın Eleştirisi (1788)

(Bu yapıt, II. Kritik, a priori ve genel geçer bir ahlak bilimini tellendirme denemesi olup, bu alanda gelmiş geçmiş en büyük yapıtlardan biridir.)

Pratik Aklın Eleştirisi , Salt Aklın Eleştirisi'nden sonra Kant'ın eleştiri sisteminin ikinci basamağı olarak yazılmış değildir. Akıl "etik" problemlerle ilişkilendirilerek kavram olarak ortaya koyulmuştur. Kant bu kitabında ahlakın ilk temellerinin çağının düşünce kültürü içinde yeterince açıklanamadığını görür. Kant'ın etik kavramını ele aldığı bu yapıtında, insanın ahlaksal yaşamının empirik yönünü inceler. Yöntem olarak Kant olması gerekene değil, olana yönelir. İnsan doğasını temel alır. Kant'a göre insan doğası değişken değil, hep aynı kalan bir doğadır. Kant, insan doğasının değişmezliği nedeniyle ahlaksal yaşama dayanak noktası oluşturabileceğini belirtir.

Bu eserinde Kant, nedensellik ilkesi olarak "özgürlük"ü ele alır. Deneysel olarak açıkça ortaya konulmayan özgürlük, yaşayan her canlı da , elbette en başta insana özgü bir özellik olduğu, deneysel olarak sınırlanmış bir akılla ortaya konulmasa da pratik olarak koşulsuz olarak akıl sahibi varlıkların iradesine uygun olarak ortaya çıkabileceğini açıklar. Kant, tek başına kendisinin egemen olduğunu öne süren deneysel olarak koşullanmış aklın kullanımını için "transendental" (aşkın) olarak niteler.

Pratik aklın spekülatif akılla olan paralelliği, Kant'ın bu eleştirisinin genel olarak aklın bütün pratik gücü (yetisi) üzerine olduğu görülür. Aklın kendini bilemesinden dolayı sınırlarını aşıp aşmadığını anlamak için sadece saf aklın eleştirisinin yeterli olmayacağını öngören Kant, aklın pratik yetisini bu yapıtında eleştirir (Cassirer, 2007, 320-325).

3.20. Yargı Gücünün Eleştirisi (1790)

Yargı Gücünün Eleştirisi (Kritik der Urteilskraft) (Bu yapıt rasyonalist bir estetiği temellendirme girişimidir ve III.Kritik olarak tanınır.)

Kant, en üst düzeyde bilme yetileri içinde , akıl ile anlama yetisi arasında bir orta terim olarak "yargı gücünü" kabul eder.

Yargı Gücünün Eleştirisi bölümlere ayrılmıştır; eser, estetik yargı gücünün eleştirisi ve teolojik yargı gücünün eleştirisi olarak iki temele oturtulmuştur. Bunlardan birincisi, hoşlanma ya da hoşlanmama duygusu sayesinde öznel amaçlılığı

yargıyla yetisi ve ikincisi, akıl ve anlama yetisi sayesinde doğanın nesnel amaçlılığının yargılama yetisi anlamında açıklanmıştır

Kant'ın bu yapıtında, estetik yargı gücünü inceleyen kısım esas kısımdır. Estetik yargı gücü , şeyler hakkında kavramlara göre değil, ama belli bir kurala göre yargıda bulunmak için özel bir yeti olduğu vurgulanır. Teolojik yargı gücünün ise kendine özgü bir yeti olmadığı doğanın bazı nesnelereyle ilintili olarak kavramalara uygun biçimde açıklayan yargı gücüdür.

Yargı Gücünün Eleştirisi'nde, yeni problemleri konu edinip tartışmak yerine, eleştirel düşüncenin ana ve temel kavramlarının sistematik olarak birbirleriyle ilişkilendirildiği dikkati çeker. Yargı gücü, bir arabulucu gibi tarif edilir, teorik ve pratik akıl arasında uzlaşmacı, birliği sağlayan bir arabulucu gibi betimlenir. Kant'a göre yargı gücü kendi içinde barındırdığı analojiye (kıyaslama gücüne) dayanarak apriori ilkeye göre tahmin de bulunabilir. Ve yine , bu yapıtında, Kant, bu analojiye dayanarak estetik ile sanat ve sanatsal form verme problemini çözmeye çalışır.

Kant'ın bu eseri yaşadığı çağda oldukça büyük bir etki yaratmıştır. Aslında bu eser, Kant sistematığının kendine özgü kuruluşunun bir sonucu olarak yazılmıştır. Bu kitap için Kant'tan sonra özellik Alman İdealizminde, felsefi bir yönlendiricisi olduğunu söylemek mümkündür.

“Kant'ın eleştiri öncesi metafizik karşısında geliştirip geçirmiş olduğu düşünce süreci burada sona erer. Yargı Gücünün Eleştirisi, Salt Aklın Eleştirisi ile Pratik Aklın Eleştirisi'nin dogmatik metafizik karşısında dile getirdikleri yargıyı onaylar. Ve öbür yandan Yargı Gücünün Eleştirisi'nde eleştirel felsefenin kendini metafiziğe doğru açtığı yeni bir ilişki de önümüze konulur. Çünkü o metafiziği özel bir alan içinde, yargı gücü eleştirisi içinde araştırma konusu yapmış ve eskiden beri metafiziğe ait görünen temel problemlerin belirlenmesi ve çözümünde, eleştirel felsefeye başvurmuştur. Bu yüzden şundan hiç kuşku duyulmamalıdır ki, Kant öğretisi, burada da “transendental felsefe” alanından, yani bilgi içeriğinin ve bilgi araçlarının çözümlenmesi genel görevinden sapmamaktadır. O burada ereklilik ilkesini bilgi yetilerimizden biri olan yargı gücü açısından ele almakta ve bu ilkenin geçerliliğini , yargılarımızın bir niteliğine bağlamakla yetinmektedir; tıpkı daha önce

ahlaklılığın zemini, yalnızca ahlaksal yarguların zorunlu ve genel geçer ilkelerini göstermek yoluyla saptamak istemesinde olduğu gibi. İşte o burada da hem sanat problemine ve hem de hayat problemine, estetik ve teolojik yargı gücünün bir eleştirisini yaparak yaklaşmaktan başka hiçbir şey yapmaz. Ama o Kantçı yöntenciliğin özünden çıkan bu yönelimiyle, gerçeklik alanını saf soyutlamalardan oluşan bir sistem içinde ele almış olmakla, hakkı olmayan bir işe kalkışmış olmamaktadır. Tam tersine, Kant'ın "bilgi" kavramı, burada bir uzanım, genişleme ve derinlik kazanmaktadır ve "bilgi", ilk kez burada bu genişlik ve derinlik içinde bir etkinlik kazanmaktadır ki, bu etkinlikte , doğal ve tinsel yaşamın bütününe görmek ve bütünü "akıl" ın kendine içkin biricik organizmi olarak kavramak söz konusudur" (Cassirer, 2007,474).

3.21. " Tanrı İspatında Her Türlü Felsefi Girişimin Başarısızlığı Üstüne (1791)

Kant, *Tanrı İspatında Her Türlü Felsefi Girişimin Başarısızlığı Üstüne* adlı yazısında, Tanrıya yaranma ve onun gözüne girme tarzındaki dinsel tasarımlara karşı çıkar. Yazısının sonuç bölümünde , o yıllarda papazlık eğitimi sonrası adayın bilgisinin sorgulandığı sınırlarının çizildiği ve İncil'e yemin ettirildiği bir dönem yaşanmıştır, Kant da bu sınav düzenine ve Ortodoks inanca bağlılık yeminine , her türlü baskı aracına karşıdır. Tüm bunları eşyanın doğasına aykırı olduğunu söyler. Kant'a göre bir insan , inancının güvencesini kendi içinde bulamıyorsa, bunu kendi dışında da bulamaz. Kant şayet bir insan, kendi içinde değil de böyle bir güvenceyi dışarıda bulduğunu söylerse yalan söylemekle kalmaz tüm erdem nedenini de kaybedeceğini söyler.

Bu yazıdan sonra Prusyalı iktidar sahipleri ile Kant arasında uzun sürecek olan bir çatışma başlamış olur (Cassirer, 2007, 78-97).

3.22. Radikal Kötülük Üstüne (1792)

Kant, bu yazısını Aylık Berlin Dergisi'nde yayınlamak üzere yazmıştır. Kant bu yazısında, yine din , Tanrı ve özgürlük kavramlarından bahseder (Cassirer, 2007, 110-120).

3.23. Katkısız Salt Akıl Sınırları İçinde Din (1793)

Büyük Frederik'in 1786 da ölümünden iki yıl sonra, kültür ve eğitim bakanlığına Wöllner tandı. Wöllner göreve başlar başlamaz ünlü "din kurulu emri"ni yürürlüğe koydu. Amacı özgürlük fikrine ve aydınlanma'ya karşı yürütülen Ortodoks savaşı devletin güçlerini kullanarak daha da etkin kılmaktı. Din emirnamesine göre, herkes devlete karşı iyi bir yurttaş olduğu sürece, kendi özel inancını saklamak ve onu yaymamak zorundaydı. Kant tüm bu ölçütlere karşı çıkmış bu yazısında bu konuya değinmiştir (Cassirer, 2007, 501-510).

3.24. Herkesin Birleştiği Ortak Nokta(1793)

1793 yılında kalem aldığı bu yazısında Kant, Alman popüler felsefesinde Kant etiğini eleştiren, Kant'ı yanlış anlayan düşünceleri yaymak isteyen kimselere karşı bu eserini kaleme almıştır. Kant özellikle Garve'yi (Alman düşünürü Leipzig Üniversitesi'nde Profesördü) hedef alır. Kant, etiğine karşı ileri sürülen teori ve pratik arasındaki kopukluk düşüncesine karşı çıkar. Kant doğrudan yaşam sorunlarıyla ilgilendir. Bunlar genellikle politik sorunlardı. Garve'ya yazdığı bu yazı Kant'ın kendi politika ve devlet öğretisini ortaya koyması için bir araç olmuştur (Cassirer, 2007, 286-291).

Kant bu yıllarda yazdığı tüm yazılarında Prusya'daki politik ve manevi gericiliğe karşı cephe almıştır.

Garve, Kant etiğine karşı oldukça sert yazılar yazmıştır, Kant'ın bu yazısı da bir savunma yazısıdır aslında. Garve'nin karşı çıktığı aslında eleştirel etiğin ilkesi değil, bu etiğin sınırsız uygulanabilirliği ilkesine karşı çıkıyordu. Kant'ın bu karşı

çıkış karşısında suskun kalması, Garve de dahil bazı kimselerce onaylamış olduğu anlamı taşıyor olması doğru değildir (Cassirer, 2007, 286-291).

3.25. Dünyanın Sonu (1794)

“Kant’ın bu yazısı, Prusyalı iktidar sahiplerine karşı öylesine öfkeli bir hava taşıyordu ki, Kant şöyle diyordu:“Hıristiyanlık, kendi yasalarının kutsallığına tartışılmacısızcasına en yüksek saygının gösterilmesini buyurduğu gibi, bunun yanı sıra bunların içten sevilerek benimsenmesi gerektiğini bildirir. Ne var ki, bir kimseye yalnızca eylemde bulunmakla yetinememesi, üstelik bir de severek eylemesi gerektiğini buyurmak bir çelişkidir. İnsanlar için konuyla yasayı sevmeye değer kılan tek şey, özgürlük duygusu altında bu yasayı seçmiş olmaktır.” Oysa Kant’a göre Hıristiyanlık, dıştan buyrulan şeylerin sevilmesini talep etmekle, ahlaksal bakımdan bir “nötralizasyon” a yol açma tehlikesini getirmektedir. Çünkü dıştan buyrulan karşısında bir “yüz çevirme” ve “karşı koyma” her zaman mümkündür. Buna rağmen Hıristiyanlık bir “genel dünya dini” olduğunu ileri sürmektedir ki, gelecekte böyle bir dünya dini haline gelse bile, buyrulan şeylerin sevmeye değer olmaları zorunlu olmadığından , o ancak itibar edilen , gözetilen , korkuyla boyun eğilen bir din olabilecektir” (Cassirer, 2007, 513).

3.26. Sürekli Barış İçin Felsefi Bir Tasarı (1795)

Bu yapıtın ilk bölümünde Kant, devletlerin uymaları bakımından yasaklayıcı yasalar sunarken hukukun dışına çıkmaz. İkinci bölümde ise devletler arasında sürekli barışın en son maddeleri sıralanır.

“Bir arada yaşayan insanlar arasındaki doğal durum (status naturalis) bir barış durumu değil, ama her zaman ilan edilmiş olmasa bile, her an patlayabilecek gibi görünen bir savaş durumudur. Böyle olunca, kalıcı bir barış durumunun kurulması gerekir; çünkü düşman karşı korunmuş olmak için , düşman tarafından hiçbir eylem ve girişimde bulunulmaması yeterli bir güvence sayılamaz; her komşu, bir başkasının kişisel güvenliği hakkında garanti vermelidir; bu da ancak yasal bir durum (hukuk düzeni) içinde olabilir; böyle bir düzen kurulamazsa , herkes başkasından boşuna bu

tür bir korunma bekledikten sonra, komşusuna düşman gibi davranabilir” (Bozkurt, 2008, 287).

Kant, sürekli barış için ilk madde olarak her devletin sivil anayasasının Cumhuriyetçi olması gerektiğini söyler. Kant’a göre, Cumhuriyetçi anayasa, ilkin bir toplum üyelerinin insan olmaları bakımından özgürlük; ikinci olarak , aynı zamanda uyruk olmaları bakımından da, tek ve ortak bir yasa koyucuya bağlılık; üçüncü olarak da, uyruğun devletin üyeleri olmaları bakımından paylaştıkları eşitlik ilkelerine dayanan tek düzendir.

“İkinci madde olarak da, Devletler hukukunun özgür devletlerden kurulu bir federasyona dayanması gerektiğini vurgular. Kant federal bir dünya devletinden bahsederken, izlediği yol şudur; eğer güçlü olduğu kadar aydınlanmış olan bir ulus, özü gereği sürekli bir barışa eğilimli bir hükmet biçimi olan cumhuriyet biçiminde kurulma mutluluğuna da ererse, artık böyle bir federatif ittifakın ortak bir noktası, merkezi de kurulmuş olacaktır ki, öteki devletler de, Devletler Hukuku ilkelerine uygun olarak, kendi özgürlüklerini güvence altına almak üzere, bu merkez katılabileceklerdir; bu bağlaşma böylece her gün yeni katılmalarla giderek daha da genişleyecektir” (Bozkurt, 2008, 294).

Üçüncü madde olarak, dünya vatandaşlığı hukukun, evrensel konukluk koşulları ile sınırlandırılmasını söyler. Burada bahsedilen konukluktan amaç, her yabancı gelmiş memlekette düşmanca bir tavırla karşılaşmama hakkıdır. Burada da Kant diğer maddelerde olduğu gibi hukukun üstünlüğüne değinir. Dünya vatandaşlığı, Kant’ın bahsettiği dünya ve devletler hukuku teorisinin son basamağıdır.

Sürekli Barışın gizli maddesi olarak şundan bahsedilir; savaş için silahlanmış devletler, sürekli barışı mümkün kılacak koşullar hakkında filozofların genel kurallarını göz önünde tutmalıdırlar. Bu yazının yazıldığı yıllarda felsefe fakülteleri alt seviyede kabul edilir, filozoflar ise iktidar tarafından pek dikkate alınmazdı. Kant burada, her ne kadar devletin filozofların görüşlerini dikkate almasının devletin gücünü sarsacağı, küçük düşüreceği kaygısı taşıyabileceğini ama buna rağmen

yinede devletlerle olan ilişkilerinde iktidarların filozofların fikirlerini almalarının verilecek en doğru karar olabileceğinin aitını çizer (Bozkurt, 2008, 296-320).

3.27. Hukuk Öğretisinin Metafiziksel İlk İlkeleri (1797)

1797 yılında kaleme aldığı bu eserinde Kant, hukuk'u şöyle tarif eder; "Hukuk , buna göre, fiziksel etki ve tepkinin eşitliği yasası altında cisimlerin serbest hareketlerinin imkanı analojisine göre çalışır. Nasıl ki saf matematikte, objelerin nitelikleri (matematiksel objelerin nitelikleri) doğudan doğruya elde edilmiyor, tersine yalnızca kavramın kuruluşuyla açığa çıkarılabiliyorsa, hukuk kavramı da aynı şekilde elde edilebilir" (Cassirer, 2007, 519).

Bu yazıyı Kant'ın büyük sistematik temel yapıtları arasına koyabiliriz. Yine aynı yıl, Kant'ın yazdığı "Erdem Öğretisi'nin Metafiziksel İlk İlkeleri" başlıklı yazısı bu yazısı kadar takdir ve beğeni toplamaz (Cassirer, 2007, 521).

Kant, burada Aydınlanma'nın ve Fransız Devrimi'nin hukuk felsefesine yön veren doğal hukuk anlayışına bağlı kalır. Kant bu yazısında, devlet ve hukuk kavramlarını tanımını yaparken bir yandan da, Cumhuriyetçi bir yönetimin betimlemesini yapar. Öyle ki, "Bireyin içinde yer aldığı ve birey olarak hiçbir öncelik ileri sürmeden katıldığı devletli toplum, yine de özgül ideal doğası sayesinde ideal koşulların bir toplamını içinde taşır ki, halkın bütünü onaylamadığı bir konuda, hiçbir yasa koyucunun halk için karar vermeye izni yoktur. İlk toplum sözleşmesinin bu genel ruhu, tüm özel yönetim tarzlarının ve yönetim formlarının şiar ve normunu biçimler. Özel yönetim tarz ve formları, sürekli olarak her zaman değişirler. Ama zora başvurma'nın sınırları, her zaman halkın genel onayı ile belirlenir" (Cassirer, 2007, 521).

3.28. İnsanlık Adına Yalan Söyleme Hakkı Üstüne (1797)

Kant bu yazısında, yardımseverlik amacıyla yalan söyleme hakkından bahseder. Bazı felsefeciler, doğru söylemenin erdem olduğunu söylemişlerse de, bazen yalan söylemenin doğru olabileceği savını ortaya atmışlardır. Oysa Kant,

özgür olarak akıl sahibi insanların akla dayalı hareketleri ahlaki olabilir ancak. Özgür iradenizle akla uygun olarak yaptığınız eylemde kendinde iyiyi temsil edecek davranış sergilemelisiniz. Kant'a göre ahlak anlayışı evrensel etmelerle oturtulmalıdır. Ne koşulda olursa olsun yalan söylemenin insanlığa karşı işlenen bir suç olduğunu anlatır (Cassirer, 2007, 521).

3.29. Fakültelerin Çatışması (1798)

Kant yazınsal ve felsefi etkinlikleri içinde zamanın devlet güçleri ile ilişkilerinden edindiği kişisel deneyimlerini anlatır bu çalışmasında. Bu yazı tümüyle o zamanki güncel sorunları konu edinir. Burada bilimler mantıksal konumları olarak konu edinmekten daha çok birer meslek olarak sorun edilip incelenir. Kant meslek olarak bilimlerin değerlendirilmesini sağlayacak bir ilke arar. Bu durumda bilimlerin icra edildiği fakülteler arasında çatışmaya sebep olur. Devlet, bilimleri birbirlerinden kesin olarak ayrılmış sınırlara sahip bağımsız meslek grupları olarak görmeyi ister. Her bilim devletin gözünde hiyerarşik bir düzende önem derecesine sahip olarak sıralanır. Bilimsel araştırmacı, üniversitenin bir fakültesinde çalışıyorsa, o aynı zamanda devletin memurudur ve devletin bu kişi üzerinde denetim hakkı vardır. Kant bu çalışmasında, işte tam bu noktayı sorgular.

Prusya devletinin gözünde tıp fakülteleri hiyerarşik sıralamada üst seviyede yer alırken, felsefe fakültesi alt seviyede yer alır. Kant da bu çalışmasında ironik, yarı akademik bir ciddiyetle bu soruna değinir (Cassirer, 2007, 521).

3.30. Pedogoloji (1803)

1798'de yayınlanan bu eserinde Kant pragmatik açıdan insanlık tarihini ve insan soyu hakkında oldukça geniş bilgiler yer alır. Kant bu bilgileri ömrü boyunca gözlemlerinden ve yabancı kaynaklardan toplamıştır. Kant'ın yaşamının son zamanlarında yazmış olduğu bu eseri bazı çevrelerce sistematik olarak yazılmamış kabul edilir ve değer görmezken, Kant bu çalışmasından daha sonra övünçle bahseder.

Kant yaşamının sonuna kadar sürekli çalışmış ve becerisinin ve zihinsel güçleri tükeninceye kadar yazmaya devam etmiştir. 1800 yılında “Mantık” , 1802 yılında ise “Fiziksel Coğrafya” adlı çalışmalar yapmış olan Kant, 1803 yılında son çalışması olan “Pedagoji” yi yazarak yazın hayatına son noktayı koymuştur (Cassirer, 2007, 521).

4. KANT'IN FİKİRLERİNİN SINIFLANDIRILARAK

TANITILMASI

4.1. Kant'ın Metafizik Anlayışı

“Metafizik terimini ilk olarak Aristo'nun eserlerini kendine göre düzenleyen Yunan Peripatetik filozof Rodoslu Andronicus'un, MÖ 70 civarında Roma'da kullandığı sanılıyor. Onun düzenlemesine göre, asıl adı İlk Felsefe veya Teoloji olan risale, Fizik risalesinden sonra gelmekteydi. Böylece de, İlk Felsefe meta (ta) physica, ya da fiziği izleyen, olarak biline geldi ve zamanla kısaltılarak metafizik oldu.

Aristo'nun Metafiziğindeki konular (cevher, nedensellik, var olmanın mahiyeti, ve Tanrının varlığı) yüzyıllarca metafiziksel spekülasyonların içeriğini belirledi. Metafizik Ortaçağın skolastik filozofları arasında fizik ötesi(transphysical) bilim olarak bilinirdi. Bunun nedeni de onların, bir öğrencinin fiziksel dünyadan alguların ötesindeki dünyaya metafizik vasıtasıyla felsefi olarak geçiş yapabileceğine inanmalarıydı.

13. yüzyıl skolastik filozof ve ilahiyatçısı Aziz Thomas Aquinas, metafiziğin amacının, sonlu ve algılanabilir varlıkların nedensel açıdan incelenmesi yoluyla Tanrının tanınması olduğunu bildirdi. 16. yüzyılda bilimsel araştırmaların yükselişiyle birlikte bilim ve imanın uzlaştırılması gittikçe önem kazandı.

Metafizik, geleneksel olarak, görünen-görünmeyen tüm gerçekliğin esas mahiyetini anlamaya çalışan felsefi bir alandır. Metafizikçi, ilahi, insani veya başka ne türlü olursa olsun, her şeye uygulanabilecek en temel, esas itibariyle en basit ve her şeyi kapsayan bir tanımlama peşindedir. Bu geleneksel ve felsefi anlamda birine metafizikçi demek, onun her şeyin neden, öz ve mahiyetini anlamaya çalışan biri olduğunu söylemekle aynı anlamdadır.

Bu anlamda fizikçiden tek farkı, fizikçinin bu kavramları açıklamak için gözlenebilen, ölçülebilen ve denenebilen nicelikler araması, metafizikçinin ise sadece bunlara bağlı kalmayıp fiziksel alemin ötesindeki, gözlenemeyen,

ölçülemeyen ve denenemeyen açıklamaları da kabul etmesidir. Bu da fizikçinin metafiziksel açıklamaları kabul etmeyeceği fakat metafizikçinin fiziksel açıklamaları kabul edebileceği anlamına geliyor” (<http://ansiklopedi.bibilgi.com/Metafizik>).

Kant metafiziği bir bilim olarak kurmaya çalışan filozoflardan biridir. Salt Aklın Eleştirisi’nde Kant metafizikten bahseder. Kant’a göre metafiziğin temelinde akıl vardır.

“Metafizik sorular başıboş bir bilme hırsının zorlamasından doğmamaktadır; aklın kendisinden gelmektedir. Düşüncenin, verilmiş duyular dünyasının sınırları içinde kalmayıp, derinlere gitmek istemesi, temelini, insan aklının varlık-yapısında bulur. Fakat eğer insan yalnız kendisine özgü olan aklını yitirmek istemiyorsa, bu aşmayı yapmamalıdır. Felsefenin bu alanında, insan aklı kendisini garip bir şaşkınlık içinde bulur. Bu alandan gelen sorular, ne geri çevrilebilirler, ne de denemelerle kanıtlamalar yapan bilimlerin verdikleri türden bilgilerle yanıtlanabilirler. Buraya, teoriler kuran teorik aklın gücü yetişmemektedir. İşte teorik aklın kritiğinin yapıldığı “Salt Aklın Eleştirisi” bize bunu gösterecektir” (Heimsoeth, 1986,67).

Kant metafizik öğretinin vazgeçilmezliğine vurgu yapar. Kant’ a göre dünyada herkeste , her zaman metafizik olacaktır. Ama düşünen insanda ölçütler aynı olmadığı için metafizik kişiden kişiye göre değişecek ama asla vazgeçilmeyecektir. Kant, metafiziğin vazgeçilmez bir düşünce şekli olduğunu söylerken onu yok saymanın da nafile bir çaba olduğunu ortaya koyar.

Kant yaşamı boyunca, saf akıl bilgisi olan metafiziği akla uygun felsefi temellere oturtacak uygun yöntemi bulmak için uğraşmıştır. Kant metafiziği geleneksel metafizik anlayıştan ayırmıştır. Geleneksel metafizik daha çok ontolojiye dayanırdı.

Kant’a göre metafizikte, ilk önce, her kavramın gerçekten var olanı gösterip göstermediği, açıklayıp açıklamadığı sorusu sorulmalıdır. Felsefenin soyut kavramları somutluk niteliğinden, yani algı alanında gösterilebilmeden yoksundur. Bu nedenle felsefenin “verilmiş olandan, verili şeyden” ayıklanması gerekiyor. Kant, hem metafiziğin hem de ahlak felsefesinin aynı şekilde hareket etmesini ister: “emin olan iç deneyime , yani doğrudan doğruya olan bilgiye dayanarak , genel olan bir şeyin

kavramında bulunan nitelikleri araştırın; bu iç deneyimde bulduğunuz nitelikler , size o şeyin özünü vermese bile, bir çok şeyler çıkarmanıza yardım edeceklerdir” (Reyhani, 2006, 150).

Kant, metafiziğin kavramlar aracılığıyla bir düşünme şekli olduğunu ve aklı kullanan her bilimin kendine özgü metafiziği olduğunu söyler.

“Tüm geleneksel metafizik, objenin “ne” olduğu sorusuyla işe başlarken , Kant obje hakkında “nasıl” yargı verdiğimizden işe başlar. Geleneksel metafizik , öncelikle ve ilksel olarak nesnelere herhangi bir niteliğinden zaten haberdar olunduğu bilinciyle hareket ederken, Kant her şeyden önce , obje hakkında böyle bir bilgiye sahip olduğumuz iddiasını, bilgi sferi(alan) ile obje sferi arasında “bağ” kurmanızı sağladığı ileri sürülen şeyi araştırıp çözümler” (Cassirer, 2007, 178).

Kant metafiziği ikiye ayırır; doğa metafiziği, ahlak metafiziği.Kant öğretisinin çıkış noktası ve bu öğretinin metafiziksel problemlerin o ana kadar ki her türlü tanımına karşıt çıkan Kant, Salt Aklın Eleştirisi'nin ikinci önsözünde Kopernikus'u yaptığı düşünce devrimi ile kendi öğretisi arasında bir benzerlik kurmuştur. Öyle ki, Kant, Kopernikus'un öğretisinde bütün yıldızlar kümesinin gözlemcinin etrafında döndüğü varsayımı ele alındığında bunun bilimde bir ilerleme kaydetmede bir engel olduğu bunu yerine yıldızların durağan olduğunu kabul edip gözlemcin yıldızları etrafında döndüğünü kabul edersek daha iyi bir ilerleme kaydedilebileceğini söylemiştir. Kant bu benzetmesinde, o ana kadar olan tüm bilgiler objelerin varlığına göre düzenlenmiş olup, bunların apriori bilgi olup olmadığının sorgulanması gerektiğidir.

Metafizik bilgide de bir ilerleme kaydedilip edilmediğini anlamak için de bilginin bizde önceden var olduğunun kabul edilip böylece metafizik sorunlar hakkında objeler hakkında bir yargıya varılması gerektiğidir. Kant, nesnelere hakkında aklımızı kullanarak obje hakkında bilgi elde edebileceğimizi ve bunun daha önce başvurulan kesin sonuçları olmayan metafizik yöntemlere göre daha sağlıklı bir yol olabileceğini iddia eder.

Kant'a sorulacak , metafizik ne işe yarar sorusuna karşılık, yine Kant'ın şu sözlerinde yanıtı bulmamız mümkündür:“Kaderim olmasından hoşlandığım

metafizik” diyor Kant, “iki fayda sağlıyor. Birincisi, araştırıcı/sorgulayıcı zekanın üstlendiği bir görevi, nesnelere saklı özelliklerini akıl yoluyla ortaya koyma görevini yerine getirmektir. Öbürü insan anlığının doğasına pek uygundur ve burada amaç, bilinebilir olan şeyin , aynı zamanda kesin olup olmadığı ve tüm yargılarımızın her zaman için dayanmak zorunda oldukları deney kavramları karşısında deneyle nasıl bir ilişki içinde olduklarını kavramakta yatar.” Bu ikinci söz konusu olduğu müddetçe metafizik Kant’a göre, “insan anlığının sınırları üstüne bir bilimdir.” Bu sınırları, sağlam bir biçimde ve tam olarak belirleyemediğini ifade eden Kant, bu haliyle bile bu sınırlardan hareketle, okuyucunun” duyumladığı evren dışında bir başka evrendeki verilerle nerede karşılaşacağı sorusunu ele alan tüm nafi denemeleri bir yana bırakabileceğini “ söyler” (Reyhani, 2006, 156).

4.2. Kant’ın Aşkınıllık (Transandantal) Kavramı

“Kant, objelerin değil, tersine genel olarak objeler hakkında bilgi edinme tarzımızın (bu tarz a priori olarak mümkün olabildiği sürece) bilgisine” transandantal” adını verir. “ Bu yüzden ne uzay, ne de uzayın herhangi bir geometrik belirlenimi, apriori olarak bir transandantal tasarımdır; tersine, transandantal olan, bu tasarımların artık empirik kökenli olmadıklarının ve ama onların yine de a priori imiş gibi deney objeleri üstüne ilişkilendirilebilir olmalarının bilgisi olarak adlandırılabilir” (Cassirer, 2007, 204).

Kant transandantal bilgiyi şöyle tarif eder; “Ben transcendental bilgi ile, yalnız objelerle değil, aynı zamanda objelerden elde edilen bilginin türleriyle de uğraşan, bilginin apriori yanını araştıran bilgiyi anlıyorum” (Heimsoeth, 1986,74).

Aşkınıllık kavramı Kant terminolojisinde “aşkın” ve “aşkınsal “olarak ayrılır.Kant için hem aşkın hem aşkınsallık her iki kavramda metafizikte deneyim olanağının sınırlarının ötesine geçildiğinde ortaya çıkan deneyden bağımsız olanlarla ilgilenir. Aşkınıllık kavramı, deneyi mümkün kılan neyse onu aklın bir özelliği kabul eder. Kant’ın aşkınsallık kavramıyla ilgili Adorno şunları söyler; Kant’ta aşkınsal zihnimizin, deneyim gibi şeyleri olanaklı kılan koşulları sağlayan aşkın doğasını temsil eder; bu anlamda deneyimin ötesine geçtiği söylenebilir, ama öte

yanda –Saf Aklın Eleştirisi'nin en büyük güçlüklerinden biri – bu koşullar yalnızca deneyimle ilişkililerse geçerli olabilirler. Gerçekten de deneyime aşkındırlar ama mutlak ve aşkın bir hakikate sahip değildirler; deneyimle ilişkili oldukları ölçüde hakikat iddiasına sahip olabilirler, genel olarak deneyim nesneleriyle kısıtlıdırlar.

Kant'ın aşkın kavramı aslında aşkınsallığa dönüştürüldüğünde Kant'ın aslında demek istediği aşkın kavramından farklı olarak insan zihninin bir özelliği halini alır. Kant için aşkınsallık deneyimin olanaklı kılındığı bir alandır.

4.3. Kant'ın Varlık Kavramı

Kant'ın Saf Aklın Eleştirisi'nde asıl amacının varlığın ne olduğunu sorgulamak olmadığını, asıl amacının Tanrı'nın varlığını ispatlamak için ortaya atılan varsayımlardaki hatanın ne olduğunu göstermek olduğu anlaşılır. Kant'tan önceki bazı filozofların Tanrı açıklamalarında, “Tanrı vardır” varsayımlarına karşılık Kant, bu söylemdeki hatanın varlığını nesnelere yüklenebilecek gerçek bir yüklem olduğu varsayımı olduğunu söyler.

Kant, teorik akılla Tanrı'nın kanıtlanamayacağını söyler. Çünkü, akılla Tanrı kavranabilseydi, o zaman yaptıklarımızı yapmak mecburiyetinde kalacağımızdan, erdemli olamayacaktık. Buna rağmen özgür irade yani pratik akıl bizi hangi yolun erdemli olup olmayacağını seçmede özgür bırakır.

Kant Saf Aklın Eleştirisi'nde varlık kavramını açıklamaya çalışırken “üç yüz Alman parası” örneğini verir. Üç yüz Alman parası , mümkün üç yüz Alman parasından daha fazla para içermez der. Kant'ın söylemeye çalıştığı aslında şudur; var olan üç yüz Alman parası ile var olmayan üç yüz Alman parası kavramları görünüşte farklı kavramlar gibi algılansa da aslında her iki kavramda aynı miktar paradan bahsederler. Yani, sadece var olan tek bir üç yüz Alman parası kavramıdır. Bizim bu kavrama var olma yada var olmama kavramalarını eklemememizle bu kavramlar değişmezler (Cogito, 2005, 8-25).

Kant'a göre Tanrı vardır önermesi, Tanrı'ya varlık niteliği yüklemeyiz. Tanrı kavramına karşılık bir nesne olduğunu söyler. Ve Saf Aklın Eleştirisi'nde varlık kavramının, bu kavrama sahip olduğumuz ve bu kavram dışında var olup olmadığını

bilmek istediğimiz bir nesneye uygulanacağını söyleyerek , varlık kavramının gerçek bir yüklem olmadığını izah eder (Cassirer, 2007, 448-449).

4.4. Kant'ın Estetik Yargı Anlayışı

“Sanat, güzel bir şeyin canlandırılması değildir, bir şeyin güzel canlandırılmasıdır.”

Yargı Gücünün Eleştirisi adlı kitabında Kant estetik yargı kavramına değinir. Kant'ın estetik yargı gücü ile 18.yüzyıl Alman estetiğinin yargılama gücü arasında karakteristik farklılıklar vardır. Yargılama gücü verili bir şey olarak beğeniye temele koyar ve sanat yapılarının karşılaştırılmasında çözümlenmesinde beğeni üzerinden bir yol izler.Buna rağmen Kant, belli bir objeden yola çıkmaz, aksine o problemi bilincin ilksel yasallığına dayanarak sorgulamayı tercih eder. Çünkü Kant'a göre bir estetik yorumun , sanat yapıtında güzel veya çirkin olarak değerlendirilmesi bilinç yasallığıyla bağlantılıdır. Ortada güzel olarak adlandırılan bir obje varsa öncelikle Kant buradaki güzel kavramının bu objeye verildiği, objenin şekillendirildiği bu ortamdaki koşulların bilinmesi gerektiğini belirtir. Bu koşulları tanımlayabilmek için öncelikle ne olmadıklarının sorgulamanın daha uygun bir yöntem olduğunu söyler.

Cassirer Kant'ın estetik yargısıyla ilgili olarak şunları söyler “Kant'ın “güzel” tanımının içinde birbirleriyle ilişkili olan önemli ve ayırt edici yönleri elde etmiş oluruz. Biz herhangi bir şeyi “hoş” olarak adlandırdığımızda , burada duyum içinde ortaya çıkan ve duyuma uygun düşen bir şeyi kastetmiş oluruz. Bir şeye “iyi” dediğimizde ise, ona iyi dememizi sağlayan bir gereklilik ifade eden bir ahlak kuralıdır ki, böyle bir kural akıl aracılığıyla konmuş bir saf kavrama uyar. İşte güzel olan şeyi de, “saf seyir” içinde böyle gösteririz. Bu “saf seyir” terimi içinde , estetik kavrayışın özelliğini yapan ve bizi estetik yargının niteliğine götürecek olan ve hatta estetik üstüne daha sonraki belirlemelerin bile türetilebileceği her şey içerilmiştir”

(Cassirer, 2007, 411).

Estetik yargının özgüllüğü için Kant, tartışılması gerek nokta olarak objenin zihindeki saf tasarımının, objenin varlığına ne kadar objektif olursak olalım , kişide bir hoşlanma uyandırıp uyandırmaması olduğunu söyler. Kant, objenin güzel

olduğunu söylemenin onu beğeniyor olmanın, kişinin bu tasarıma verdiği anlama bağlı olduğunu ve objenin tasarımına bağlı olarak kişinin en ufak bir çıkarımın varlığının objenin estetik yargısı üzerinde tek yanlı bir yargı oluşturulmasına neden olacağını vurgular. Bundan dolayı, Kant, nesnenin varlığından en küçük bir çıkarı olmaksızın nesne hakkında kayıtsız olmak gerektiğini anlatır. Aksi halde estetik objektiflik olmayacağını estetik subjektiflik olacağını da ekler. Kant yine, estetik dünyanın bir tür yanılsama dünyası olduğundan bahseder.

İlave etmek gerekirse, Kant'ın "yaşama duygusu" adını verdiği , insanın sahip olduğu tüm güç ve yetilerin estetik durum içindeki bütünselliği özgür tasarımlama etkinliğidir. Herkesin beğenisi farklıdır. Bir nesne bir kişinin hoşuna giderse bunu "güzel" olarak adlandırmanın gülünç olacağını söyleyen Kant, bir nesneyi beğenip hoşlanan kendi çıkarlarına uygun davranmıştır, burada güzel demesi o nesne için başkalarının da güzel demesini talep etmeyi gerektirir ki, Kant da bu genel yargıya varmak olur (Cassirer, 2007, 406-434).

Ayrıca Kant, bir insanın bir nesneden çıkarı olmadan hoşlanmasının o kimsenin diğer herkes için de bu nesneden hoşlanmasını isteme hakkı olduğunu iddia eder. Öyle ki, burada hoşlanma ilgiden bağımsızdır ve sanki güzellik bu nesnenin bir niteliğiymiş gibi söz edilmesinin normal olabileceğinin altını çizer. Tümelik konusunda Kant, estetik yargıya varmada, tümelliğin kavramlardan çıkamayacağını da ileri sürer (Cogito, 2005,154).

4.5. Kant'ın Aydınlanma Anlayışı

"Aydınlanma burjuvazinin bir sınıf olarak kendini gerçekleştirebilmesi için giriştiği kurtuluş hareketinin ve buna bağlı ideoloji ve edebiyatının belirli bir tarihsel biçimine verilen addır. Aydınlanma hareketi, burjuvazinin kendi sınıfsal benliğine kavuşma hareketinin ikinci aşamasında, başka deyişle, bir sınıf niteliğine bürünüp kastçı feodal yapıya ve mutlakıyetçi monarşiye karşı siyasal mücadeleyi başlattığı aşamada ortaya çıkar ev gelişir. Aydınlanmayla birlikte , feodal düzene "Tanrı'dan gelme bir kutsal düzen görüntüsü" kazandıran fizikötesi(metafizik) Tanrıbilimci evren anlayışı da aşılmaya başlar. Aydınlanma hareketi, burjuvazi, demokratik yada

liberal eğilimli değişik birçok akımı kapsar ve bu akımlarla birlikte birçok gelişme aşamasından geçer. Aydınlanma özünde bir karşı çıkış hareketidir. “Din, doğa görüşü, toplum, devlet düzeni, her şey acımasız, kıyasıya bir eleştiriden geçiriliyordu. Her şey varlığını ya aklın yargıç sandalyesi önünde haklı çıkarmak yada vazgeçirmek zorundaydı. “Aydınlanma hareketinin burjuva sınıfının niteliğine sınıfsızlığı bağlı olduğu, burjuvazinin kendi çıkarlarını “insanın doğal çıkarları”, sınıfsal çıkarlarını da “genel insansal çıkar” ya da “genel demokratik çıkarlar” biçiminde ideolojileştirerek sunmasından bellidir. Bu yönüyle Aydınlanma Hareketi, burjuvazinin dünyasının “kutsal alemin dışında kalan temellerinin ters çevrilmiş bir biçimi”, burjuvazinin dünyasının ideal yansıması, “dünyevi olanın üstüne yükselip nurlanmış, bu niteliğiyle de kendinden dışarı fırlatılmış, yansıtılmış bir görüntü” ya da “burjuvazinin idealize edilmiş dünyası”dır” (Buhr, Schroeder, 2006, 7).

Kant 1784 ‘de yazdığı “Aydınlanma Nedir Sorusuna Yanıt” adlı yazısında “Aydınlanma”yı, insanın kendi suçu ile düşmüş olduğu bir ergin olmama durumundan kurtulması olarak tarif eder. Ve ekler, bu ergin olmayış durumu ise, insanın kendi aklını bir başkasının kılavuzluğuna başvurmaksızın kullanamayışıdır. İşte bu ergin olmayışa insan kendi suçu ile düşmüştür; bunun nedeni de aklın kendisinde değil, fakat aklını başkasının kılavuzluğu ve yardımı olmaksızın kullanmak kararlılığını ve yürekliliğini göstermeyen insanda aramalıdır. Sapere Aude! (Aklını kendi kullanma cesaretini göster!) sözü şimdi Aydınlanmanın parolası olmaktadır” (<http://www.istasy10.com>).

Kant, insanların ergin olmama durumuna rızaya bir tür tembellik ve korkunun neden olduğunu anlatmak ister. İnsanların buna razı olmalarını ise insanların rahatlarına düşkün olmalarından kaynaklandığını söyler. Mesela, paranız vardır harcayabilirsiniz, yani bir yeriniz ağrıdığı anda endişelenmenize gerek yoktur, nasılsa doktor bunu halleder siz de parası neyse ödersiniz. Sizin yerinize, düşünen karar alan yöneten insanların varlığı sizi rahatlatır. İşte insanların razı olarak düşükleri bu ergin olmama durumu böyle işler.

Kant’ın Aydınlanma felsefesinde, özgürlük Aydınlanmanın anahtarıdır. Aklın her bakımdan kullanımı özgürlüğe giden yoldur.

Kant bu yazısında, “aydınlanmış bir çağda yaşıyor muyuz” sorusuna karşılık net olarak “evet” yanıtını vermez, aydınlanmış bir çağda doğru yol alındığını belirtir ve insanın aklının başkasının kılavuzluğu olmaksızın , dinsel konularda kendi aklını kullanabilmesi için daha yol alınması gerektiğini açıklar.

Kant insanın ergin olmayış durumunda en önemli etkileyici aktörün “din” olduğunu altını çizer. Din bakımından ergin olmayışının her şeyden daha tehlikeli ve onur kırıcı olduğunu vurgular. Kant insanın emir verilince itaat eden bir makine olmadığını, özgür düşünceleri olması gerektiğini söylerken, bunun tüm yöneticilerin bilmesinin ve uygulamasının Aydınlanma hareketi içinde olmazsa olmaz olduğunu gözler önüne serer.

4.6. Kant’ın Ahlak Felsefesi

Kant yaşadığı çağdaki ahlak felsefesiyle ilgili olarak şu sorunu dile getirir; “Ahlaklılıkla ilgili pek rağbette olan girişimlere bir göz atarsak bunlarda bazen (genel olarak akıl sahibi bir yapının idesini de içine alan) insanın doğal yapısının özel belirlemelerini, bazen yetkinliği, bazen de mutluluğu, bir yerde ahlak duygusunu, başka yerde Tanrı korkusunu, bir parça şundan, bir parça bundan, hepsini de şaşılacak bir karışımında buluruz”(Kant, 1995, 75). Kant her şeyden bağımsız saf bir Ahlak Felsefesi geliştirmeyi amaçlar. Kant sıradan insan aklının bir eylemin ahlaki değerini belirlerken özgür iradesiyle doğruyu bulabileceğini ileri sürer. Kant ahlak ilkelerini dini ya da mistik kaynaklarda aramak yerine akılda bulmayı ister.

Kant’ın akla dayanan ahlak yasasının temeli, dünyada her şeyden bağımsız olarak özgürce iyi olanı istemektir. Sağlık, zenginlik, zeka gibi iyiler kötüye dönebilir buna rağmen iyiyi istemenin başlı başına bir iyi olduğunu varsayar.

Pratik Aklın Eleştirisi’nde Kant “üstümdeki yıldızlarla dolu gökyüzü ve içimde ki ahlak yasası” sözü Kant’ın tüm düşüncesinin özü kabul edilebilir.

Kant’ın Ahlak Felsefesi’nde amaç, saf aklın farklı bir kullanılışı yoluyla özgürlüğe gerçeklik kazandırmaktır. Kant, saf pratik akıldan çıkan ahlak yasasının ve bir özgür iradenin var olabileceğini ortaya koyar.

Kant, bilimin nasıl bir hayvansal yaratık olduğunu öğrettiğini, buna rağmen ahlakın ise, düşünen varlık olarak değerini, kişiliğini ortaya çıkardığını söyler. Çünkü Kant'a göre ahlak yasası insanı hayvansal yaratıklardan ayırır.

Kant'ın ahlak felsefesi insan doğasına dayanır. Kant'a göre insan doğası değişken bir doğa değil, tersine hep aynı kalan bir doğadır. Yani, insanın ahiaksal yaşamı değişmeyen hep aynı kalan bir içeriğe dayanmalıdır.

Kant ahlak felsefesinin temelini aklı koyar. Kant için akıl idelerin alanıdır. Kant, ide öyle gerekli bir akıl kavramıdır ki, duyarlar dünyasında kendisine uygun gelebilecek bir nesne yoktur diye belirtir. İdeler insan deneyiminin dışındaki kavramlardır.

İnsanlar akıl sahibi varlıklardır, aynı zamanda da yapan eden isteyen, irade sahibidirler. İnsan kendisi için aklını kullanarak iradesinin isteğiyle kendisine amaçlar koyup bunları uygulayabilir. İnsanın bu özelliği ahlak felsefesinin de temelidir.

Kant insanın istencini edimlerini pratik aklın yasalarının çizdiğini söyler. Kişinin yapıp ettiklerinde eğilimlerinin, çıkarlarının, ihtiras ve tutkularının sebep olduğu farklıklar olacağını ileri sürer.

Kant'ın mezar taşında yazan şu sözler Kant'ın ahlak yasasının özeti gibidir; "Öyle eyle ki, senin istemenin maksimi, hep aynı zamanda genel bir yasa koymanın da ilkesi olarak geçerli olabilsin". Kant, bir kişinin kendisi için düşündüğü iyi öyle bir iyi olmalı ki, bu tüm insanlar için de aynı özelliğe sahip iyi olabilsin, der. Yani genel geçer bir ahlak yasası olup, tüm insanlığın anayasası olsun ister. Sonuç olarak insan kendisi için karar verdiği iyi genel geçer insanlık anayasası olabirliği ile insanın ahlaklı bir eylemde bulunmasını da sağlamış olur. İnsan bu yasayı kendi koyduğu için özgürdür. Kant'ın ahlak felsefesinde, kişi eylemlerinde aklını koyduğu yasaya boyun eğmiş olduğu için de özgür kabul edilir (Bozkurt, 2008, 171-237).

Kant'ın ahlak yasası aynı zamanda özgürlüğün yasası olarak da kabul edilir. Çünkü, insanlara başka biçimde eyleme olanağı sağlar. Kant kişilerin öznel ilkelerinin evrensel ilke olabileceğinin altını çizer.

“Bir eylemi iyi yapan o eylemin ödevden kaynaklanmasıdır. Ödev ise yasaya saygı nedeniyle yapılan eylemin zorunluluğudur. Ahlaki anlamada iyi akıllı insanın yasaya uygun eylemidir. Bir eylem yasaya uygun yapılırsa iyidir. Kant ödevde uygun eylemlerle ödevden dolayı yapılan eylemlerin farklı olduğunu ve iyiyi istemenin ancak ödevden dolayı yapılan davranışlarda ortaya çıkacağını vurgular. Kant Pratik Aklın Eleştirisi’nde başka bir amaca araç olmak için değil bizzat kendisi için seçilen ve hiçbir koşula tabii olmayan kesin buyruk, “ancak aynı zamanda genel bir yasa olmasını isteyebileceğin maksime göre eylemde bulun” sözleriyle ifadesini bulan tek bir tane buyruktur” (Reyhani, 2006, 395).

Kant, ahlak ilkelerinin temeline akli ve iradeyi koyarak aynı zamanda ahlak üzerinde gelenek, sosyal ve kültürel faktörlerin etkisini ortadan kaldırmış olur. Onun felsefesinde, insan, gelenek veya dini otorite ile sınırlandırılmayan, hem kendisi hem de tüm insanlar için yasa koyabilen özgür bağımsız bireyler olarak kabul eder.

Belirtilmesi gereken bir nokta vardır ki, o da Kant’ın ahlak felsefesini temellendirirken her ne kadar dini otoritelerden uzak olmuş olsa da Kant’ın Tanrı varlığını kabul etmeden bir ahlak yasasının geçerlilik kazanamayacağını açıklamasıdır. Kant’ın ahlak anlayışı akılcı ve din dışı bir niteliğe sahiptir. Bununla beraber Tanrının varlığını kabul eder. Kant şöyle der “*inanca yer açabilmek için bilmeyi bir yana atmak zorunda kaldım*”.

(Ayrıca, Kant’ın bu açıklamaları daha sonra Kant ile ilgili çalışma yapan kimselerce Kant’ın Müslüman olduğu iddiasını savunmalarına kaynak oluşturur.)

Kant’ın ahlak anlayışında bir tür ikilemden söz edilir. Kant’a göre bazı felsefeciler doğru söylemeyi bir erdem olarak görmelerine karşın, bazen yalan söylenebileceğini savunmalarının ahlaklılık olmayacağını iddia eder. Kant bu savunmasında şu örnekten faydalanır;

“Kant’ın, arkadaşınızın evinde olduğunu, onu arayan katil zanlısına söyleyip söylememe sorununa çözümsel yaklaşımı da biçimsellik üzerine kuruludur. Asıl amaç bütün ifadelerinde aklın yönlendirdiği yasalara hiçbir istisna kabul etmeksizin bağlı olmaktır. Kant’a göre, doğru söylemek aklın bir yasası ise, bir ödev ise, bazı durumlarda yalan söylemek insanlığa ve ödevde karşı yapılmış bir “yanlıştır”. Bu

durumda, Kant'a göre, katil zanlısına, doğruyu, yalnızca doğruyu söylemek etikdir. Peki ya arkadaşınıza tavrınız? Doğruyu söylemekle ona da etik davranmış oluyor musunuz? Sıradan bir akıl yürütme, doğru sözün arkadaşınıza zarar vereceğinden söylenmemesi gerektiğini söyler. Böyle bir akıl yürütme, doğru söylemek eylemi ile arkadaşınızın zarar görmesi arasında koşulsuz bir doğru orantı kurar. Oysa Kant açısından bu iki yönlü ahlaki hata içerir. İlk hata, "zarar", "acı" gibi "yarararı" kavramlar üzerine ahlakın inşa edilmesidir. Buradaki temel sorun, olumsal (durumsal, *contingent*) bir insan değerini diğerlerinin üzerine çıkarmaktır ki burada yapılan zarar görmemenin (mutluluğun) ön plana çıkarılmasıdır. O zaman, yapmamız gereken bütün iş, bu değere nasıl ulaşılacağı yolunda araçsal bir tavır takınmaktır ki o zaman felsefi etik, yarı bilimsel tekniklerin en etkili değer maksimizasyonunu hedeflemesinden başka bir şey olmayacaktır. Bu durumda, son (örneğin mutluluk), aracı meşrulaştıracaktır. Kant'a göre, böyle bir anlayış, insanoğlunun asaleti ile uyumlu olmayacaktır. İnsanoğlu Kant'a göre "diğer doğal yaratıklarda kendi özgürlüğü dolayısıyla, yani fiziki nedenlerden ziyade akıldan kaynaklı eylem kapasitesi ile ayrılır. Ahlakiliği, görgül (empirik) değerler ile, sadece bazı olumsal olgularla temellendirmeye çalışmak, insanlığın bu temel özelliğini karartmaktır. Zira insan temelde özgür ve ussal bir yaratıktır. Bu nedenle, sadece aklın belirlediği bazı sonlar, insanlığın asaletine saygı gösterecek ahlaki bir kural için temel değeri sağlayabilir." Nitekim, herhangi bir hayvan da bir çeşit yarararı düşünce ile hareket edebilir (örneğin acıdan kaçabilir). Oysa bir zarardan söz ediyorsak, ortada bir zarar var ise, bu "hakikatin temel kaynağının bozulması"ndan başka bir şey değildir. Buna neden olan da, doğru söylemek değil, yalan söylemektir.

Doğruyu söylemek ile arkadaşınızın acı çekmesi arasında kurulan doğru orantının ikinci hatası Kant'a göre, rastlantısal bir durumun sanki mutlak bir gerçekleşme olarak sunulmasıdır. Doğruyu söylemek ile oluşacağı öne sürülen zarar sadece bir varsayımdır ve olması da zorunlu değildir. Örneğin, katil zanlısına yalan söylediğinizi varsayalım. Bu durumda arkadaşınızın kurtuluşu mutlak bir gerçekleşme midir? Kant'a göre böyle bir şey söz konusu değildir. Katil zanlısı sizin yalan söylediğinizi düşünüp evin etrafını gözetleyebilir. Bu sırada sizin evinizde olduğunu zannettiğiniz arkadaşınız da arka kapıdan veya pencereden bahçeye kaçmış

olabilir. Bu durumda, katil zanlısı arkadaşınızı yakalayacak ve ona zarar verecektir. Bu bir olasılıktır ve yalan söylemenin mutlaka bir kurtuluş olamayacağını imler. Hatta, bu durumda, söylediğiniz yalan sebebiyle arkadaşınız zarar gördüğü için siz de sorumlu olursunuz. Aynı şekilde, bu sefer doğruyu söylediğinizi düşünelim. Bu durumda, evinizi gözetlemeye devam eden katil zanlısını komşularınız da fark edip polise yakalattırabilir ve arkadaşınızın zarar görmesi engellenebilir. Bu da bir olasılıktır. Bu da bir rastlantısallıktır ve görüldüğü gibi bir zarar ile sonuçlanmak zorunluluğu olmadığını gösterir. Burada önemli olan Kant'ın bize inandırıcı hikayeler anlatması ya da anlatmaması değildir. Önemli olan, ahlak anlayışının evrensel temeller üzerine kurulması gerekliliğidir. Bu nedendir ki, varsayımsal kişisel zararlardan ziyade, Kant'ın ahlak anlayışı genel olarak her koşulda yalan söylemenin insanlığa karşı bir zarar verdiği üzerinden hareket eder” (http://www.felsefekibi.com/dergi5/s5_y15.html).

Kant bu örneğinde aslında doğrunun herkes için tek doğru olduğunu ama istenç ve çıkarılar doğrultusunda saptırılarak yalan söylemenin bir hak gibi gösterilip, doğru olduğunun savunulmasının ahlaklılık olmayacağını, en azından Kant'ın ahlak felsefesine uygun olmayacağını anlatmaya çalışır.

“Kant “Ahlak” öğretisinde uyulması gereken 3 temel ilkeyi şöyle sıralar;

1. İnsan öyle davranmalı ki, bu davranış herkes için uyulabilecek genel geçer bir yasa olabilsin. Yani kendisi için istediğini başkası için de isteyebilsin.
2. İnsanlığa bir araç olarak değil, bir amaç olduğunu belirtecek biçimde davranmalı. Yani insanları, ne olursa olsun, bir takım çıkarılar için kullanmamalı.
3. İnsan, kendi yasasını kendi koyarak davranmalı. Yani seçiminde tamamen özgür ve özerk olmalı. İşte ödev ahlâkı, aklın bu kesin buyruklarını yerine getirmektir” (<http://www.gencgelisim.com/v2/content/view/401/9/>).

Kant ahlak yasasının genel geçer bir yasa olmasının gerekliliğinden ısrarla söz eder. Kant yukarıdaki örnekle , bazen yalan söylemenin haklılığını savunan felsefecilere bunun doğru olmayacağını nedenini anlatmaya çalışır.

4.7. Kant'ın Siyaset Felsefesi

Kant öğretisinin temelini insanı koyar. Kant insandan değil insan topluluğundan bahseder, aklını kullanma cesaretini gösterirken bile düşünmenin tek başına gerçekleştirilecek bir eylem olmasına rağmen , mümkün olabilmesi için insan topluluğunun gerekliliğini iddia eder.

Kant'ın eleştiri felsefesinde herkes düşündüklerinin ve söylediklerinin hesabını vermeye arzulu olduğu varsayımı vardır. Kant, düşüncelerini kamuya açık bir şekilde ortaya koymadan kişinin kendini tanımayacağını ileri sürer. Kant tarafsız olabilmeyi anlaşmazlığın dışında kalarak edineceği bir bakış açısıyla mümkün olmayıp, aksine başkalarının bakış açısı hesaba katılarak elde edileceğini varsayar. Kant tarafsızlık kavramını tam olarak kullanamaz, bunu insanın düşüncesini genişletmesi olarak ifade eder (Cogito, 2005, 340).

Kant dünya vatandaşlığından bahseder. Buradaki vatandaş olma kavramı birçok şeyle beraber sorumluluk, yükümlülük ve haklara da sahip olmaktır. Yine Kant bir dünya devleti hayalini anlatırken en kötü yönetim şeklinin yani başında her ne kadar iyi olarak algılsa da tiraniğe dönüşebileceğinden hiç kuşkusuz emindir. Bu yıllarda Kant Fransız Devrimi'nin etkisindedir. Her ne kadar Fransız Devrimini destekler gibi bir hava var olmuş olsa da, Kant devrimin başarıyla sonuçlanabileceği gibi başarısızlıkla da sonuçlanabileceği ihtimalinden bahseder. Ve yine devrimlerin zulüm ve şiddet unsurunu tırmandırabileceği ihtimalini de vurgular.

Kant insanlar gibi devletlerin de ahlaki karakterinden bahseder. Kant her ne kadar meşru olarak kabul edilse bile, her türlü ayaklanmanın, devrimin “politikayla ahlakın çatışması”olabileceğini öne sürer. Politikayla ahlakın çatışmasını engellemek için insanların tek tek aklını kullanarak herkes için genel bir buyruk yaratması olduğunu söyleyen Kant, bunu hukukilik ölçüsü olarak kabul eder. Bunu da “kamusallık” kavramıyla özdeşleştirir (Bozkurt, 2008, 309-328).

“Ebedi barış'ta , en üst derecede ahlaki yasa koyuculuk yetkesiyle akıl, yasal bir yöntem olarak savaşı mutlak biçimde yasaklar ve uluslar arasında bir sözleşme olmaksızın barış sağlanamayacak ya da güvence altına alınamayacaksa da , barışı doğrudan bir ödev haline getirir” (Cogito, 2005, 352).

Savaş, ilerlemeye neden olur. Teknolojinin ilerlemesini sağlar. Ve savaşın barış için de bir ilerleme olduğu varsayıdır. Çünkü savaş ne kadar kötü olursa olsun, sonunda insanların daha mantıklı hareket etmelerine ve sonunda da uluslararası barış için çalışmada bulunmalarına sebep olur. Kant “Ebedi barış” adlı eserinde bunu vurgular. Kant, savaşın bu haline kader demez, bu durumu tarihin bir oyunu olarak adlandırır. Kant’ın tarih felsefesinde insan ırkının ilerlemesi varsayımı vardır (<http://www.ibe.unesco.org/publications/ThinkersPdf/kante.PDF>).

Kant kendi politik felsefesini açıkça yazmamıştır. Kişi insan olmakla dünya topluluğunun bir parçasıdır. Kişi politik meselelerde yargıda ve eylemde bulunurken dayanak olarak dünya vatandaşı olduğu geçekliğinden değil, aklıdan, idesinden almasıdır.

Kant, Ebedi Barış eserinde olması gereken ilkeleri sıralarken, anayasal olarak örgütlenmiş bir devlet yapısından bahseder. Uluslararası bir federasyonun neden gerekli olduğunu açıklar. Ve tüm bunlara ilave olarak, hükümet şekli olarak ideal olan yönetim şeklinin “Cumhuriyet” olduğunu ileri sürer. Kant ticaretin gelişmesinin insanlar arasında karşılıklı bağımlılığı artırdığını vurgulayarak uluslararası bir birliğin neden gerekli olduğunu açıklar.

Kant federal devlet biçiminin Cumhuriyet olması gerektiğini öne sürerken Anayasal cumhuriyetçiliğin aynı zamanda insan haklarına saygılı bir anayasa sahip ideal yönetim olduğunu vurgular. Buna göre herkes özgürdür, eşittir, yurttaşlık esastır ve her yurttaş yasa koyma ilkesinin bir parçasıdır, yasama sürecinde katılımcıdır (Cogito, 2005, 381-415).

4.8. Kant’ın Barış Felsefesi

Sürekli barışı sağlayabilecek baş aktörün “doğa” olduğunu söyleyen Kant, doğanın sürekli barışı nasıl güvence altına aldığını ve bunun için aldığı önlemleri şöyle sıralar:

-Doğa, insanlara dünyanın her tür iklim koşulları altında yaşama olanağını sağlar.

-En yaşanılmaz bölgeleri yurt edinmek ve yerleşmek için savaş aracılığıyla insanları dünyanın dört bir tarafına dağıtır.

-Savaş aracılığıyla insanları birbirleriyle hukuksal ilişkiye girmeye mecbur kılar.

Kant, Ebedi Barış adlı eserinde bir dünya vatandaşlığından bahseder. Ayrıca, uluslararası bir federasyonun nasıl olması gerektiğini açıklar. Bu konuda ulusların uyacakları barış antlaşmasının maddelerini sıralar. Ancak, bahsedilen bu maddelerin dışında gizli tutulan bir madde vardır ki, o da şudur; Savaş için silahlanmış devletler, sürekli barışı mümkün kılacak koşullar hakkında filozofların genel kurallarını göz önünde tutmalıdırlar.

Burada anlatılmak istenen nokta, hiçbir iktidar sahibinin kendi otoritesini küçültücü bu tür bir akıl danışmanının ulaşabileceği sonuçları kabul etmesi mümkün değildir. Unutulmaması gereken, filozofların aynı zamanda kendi vatandaşları olduklarıdır. Kralların filozof, filozofların ise kral olduğu bir yönetimde, aklın yargıda bulunmasını talep etmek mümkün olmaz.

Kant barış politikasında, filozofların yalan söylemeyeceklerini, ve kendi aralarında çıkar işbirliği yapacak kadar hain olmadıklarını belirtirken, filozofların halkın huzurunda konuşturulmalarının gerekli olduğunu söyler. Kant, iyi bir hükümet her zaman filozoflarını susturan değil, konuşmalarına ön ayak olan iktidariiler olduğunu savunur (Cogito, 2005, 381-415).

4.9. Kant'ın Din ve Tarih Felsefesi

Kant'a göre dinin kaynağı insan yaşamında ahlaklılığın gerekliliğidir. Kant için din, ahlaki ödevlerin, Tanrının birer buyruğu gibi kabul edilmesidir. Her insanın içinde var olan ahlak yasasını ulaşılamaz yüceliğe çıkararak Kant böylece yasanın koyucusu olan Tanrısal yasaya varır.

Kant, din felsefesinde en önemli sorulardan biri olan, insan doğasındaki kötünün kaynağı nedir sorusuna karşılık, ahlak yasasının türlü nedenlerle çiğnenmesini gösterir. Kant insanın doğuştan kötü olduğunu kabul etmez. O aklın

gösterdiği olması gerekene karşıt bir çabanın insanda var olduğunu söyler. Kötüye karşı sürekli bir eğilimin her insanın içinde var olduğunu belirtir. Kant, kötüde arzu edilen şeylerin varlığı insanda aklın beklentilerine üstün geldiği düşüncesini savunur.

Kant, çalışmalarında insanlığın tarihiyle ilgili olarak insanlığın başlangıcında dinsel görüşlere yer verir. Kant'ta tarihin sorunu, kötü ve iyi güçlerin karşılıklı savaşıdır. Tıpkı din gibi. Tarihte bir ilerleme olduğunu söylemek isteyen Kant, tarihin iyinin ve kötünün yer değiştirdiği uzayıp giden bir yol olduğu varsayımını ortaya atar. Kant tarihte ilerleme olup olmadığının ispatlanamaz bir bilgi olduğunu söyler. Ancak, insanlığın ilerlediği düşüncesinin insan aklının bir idesi olduğunu belirtir. Kant bilgimizin sınırları olduğunu anlatmaya çalışırken, dünyanın gidişinin önceden bilinemeyeceğini göstermeye çalışır.

Kant tarih felsefesi hakkındaki görüşlerini şu makalelerde yayınlamıştır; "Dünya Yurttaşlığı Amacına Yönelik Genel Bir Tarih Düşüncesi (1784), İnsanlık Tarihinin Felsefesi Hakkında İdeler (1785), İnsanlık Tarihinin Başlangıcı Hakkında Varsayımlar (1786), Aydınlanma Nedir? (1784), İnsan Irkı Kavramının Tanımlanması (1785)."

Kant, insanlarda var olan isteklerin, tutkuların ve bunların sebep olduğu çatışma ve acıların, tarih felsefesinde olumlu bir yeri olduğunu savunur. Kant, insanlardaki bu tür itici güçlerin olmadığı bir ortamda herkesin koyun gibi yaşayacağını , tarihte de hiçbir gelişme olmayacağından söz eder. Kant " O halde, çekememezlikler, çatışmalar, tutku dolu gurur, edinmeye, egemen olmaya doymazlık için doğaya şükürler olsun!" der (Cassirer, 2007, 299-303).

4.10. Kant'ın Özgürlük Felsefesi

Kant "Özgürlük ahlak yasasının bir varlık nedenidir, ahlak yasası ise özgürlüğün bir bilgi nedenidir."der (Reyhani, 2006,305). Kant, ahlak yasası olmasaydı, özgürlüğün farkında olamayacağımızı savunur. Özgürlük ahlak yasasının koşuludur. Doğada her şey belli bir yasaya göre vardır. Bu yasayı kavrama yetisi ise "akıl" dır. Sadece akıllı varlıklar , sitence göre eylemde bulunurlar. Öyleyse istence yasa kendini zorlayamaz, istencin yasaya uyma mecburiyeti yoktur, böyle olunca da

akıllı varlık olan insanlar özgür olmuş olurlar. Bu yasa ödev olarak, yapman gerekir diyen bir buyruk olur. Bu buyruk da ahlak yasası olmak için kayıtsız şartsız bir buyruk olmak zorundadır. Ayrıca, bu yasa her durumda uygulanabilir olmalıdır. Bir eylem ahlak yasalarına ve akla uygun olduğu ölçüde özgür kabul edilir.

Özgürlük, Kant için özerklikle eşdeğerdir. Kant, özgürlük kavramından Rousseau'dan etkilenmiştir. Kant aslında şunu demek istememiştir, "kendine yapılmasını istemediğin şeyi başkalarını da yapma". Şayet bunu demek istemiş olsaydı, aynı nedeni, bir suçlu mahkemede yargıca karşıda ileri sürebilirdi. Yani, hakim kendisi suçlu hakkında karar verirken, kendisini de bu karara dahil etmeliydi. Oysa Kant'ın asıl demek istediği nokta şudur, kendini dışarıda bırakmadan, genel bir yasa olmasını istediğin şey başlı başına insanlık için bir amaç olmalıdır.

Akıllı varlığın istencinden çıkarak kendi kendine yasa koyması özgürlük olarak tanımlanır. Aydınlanmada Kant için insanın kendi suçu ile düşmüş olduğu bir ergin olmayış durumundan kurtulmasıdır. Bağımsız düşünceyi engelleyen her türlü boyunduruktan kurtulmayı özgürleşme kabul eder. Aydınlanma'nın parolası olan "Kendi aklını kullanma cesaretini göster!" diyen Kant, özgürlüğün insanın doğası gereği olduğuna inanır. Aydınlanma ve özgürlük birbirine paralel gelişirler. Kant, tarihte ilerlemeyi düşüncede ilerleme olarak tarif eder. Bunun için tarihsel gelişme için insanın özgür olmasının şart olduğunu ileri sürer (Cassirer, 2007, 329-335).

Kant'a göre insanın özgür olması hiçbir kurala uymaması demek değildir, değiştirilemez genel koşulsuz şartsız ahlak yasasına bağımsız olarak uymasındır. Böylece özgürlük Kant için ahlak yasasının temeli olmuş olur.

Kant'ın özgürlük düşünceleri kendinden sonra gelen felsefecilerden Hegel ve Schelling'i de etkilemiştir. 19. yüzyılda, Kant'ın özgürlük eleştirisi onlar için de temel sorun olarak ele alınmıştır (Cassirer, 2007, 329-335).

ÜÇÜNCÜ KESİM: “KANT’IN” TÜRKİYE’DE DEĞERİNİN BİLİNMESİ

Bu kesim, TÜRKÇE’DE KANT ÇALIŞMALARI: GENEL TANITIM”, “TÜRKÇE’DE KANT ÇEVİRİLERİ VE ÇALIŞMALARI” ve “KANT’IN BENİMSENME BAKIMINDAN İNCELENMESİ” başlıklı üç bölümden oluşmaktadır. Üçüncü kesimde, Kant’ın Türkçe’deki çevirileri ve Kant hakkında yapılmış olan Türkçe çalışmalar ele alınmıştır.

5. TÜRKÇE’DE KANT ÇALIŞMALARI: GENEL TANITIM

Gazi Üniversitesi Öğretim görevlilerinden Haluk Erdem, Kant ile ilgili Türkiye’de yapılmış çalışmalara dair bir makale yazmıştır. Bu makaleden alıntı yapacak olursak;

“Türkiye’de Immanuel Kant’la ilgili ilk kitap, filozofun ölümünden 119 yıl sonra 1923 yılında yayımlanmıştır. Bu 119 yılın ülkemiz düşünce hayatının neleri kaybettirdiğini düşünmeyi bir yana bırakıp, ülkemizdeki geniş katılımlı ilk uluslararası Kant etkinliğinin yapılacağı Muğla Üniversitesi’nin Felsefe Bölümü’nün çabalarına katkıda bulunmak gerekiyor. Ülkemizdeki ilk Kant kitabı, 1923 yılında yayımlanan Mehmet Emin Erişirgil’ in Kant ve Felsefesi’dir. Bu tarihten 10 yıl sonra Kant’la ilgili ilk çeviri kitabın yayımlandığını görüyoruz. Kant’ın Pedagojisi adlı bu kitabı M. Rahmi çevirmiştir. 1935’de Mehmet Erişirgil Kant’tan Parçalar adlı kitapla filozofu tanıtmıştır. 1948’de Macit Gökberk’in Kant ve Herder’de Tarih Anlayışı kitabını ve Salt Aklın Eleştirisi’nin ilk 70 sayfalık bölümünün ders için teksir edilmiş çevirisini görüyoruz. Mengüşoğlu bu çalışmaların ardından 1949’da Kant ve Scheler’ de İnsan Problemi başlıklı kitabını yayımlar. 1969 yılında Yavuz Abadan ve Seha Meray Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme’yi çevirip yayımladılar. Takiyettin Mengüşoğlu Kant’la ilgili çalışmalarını, 1967’de Heimsoeth’den çevirdiği Immanuel Kant’ın Felsefesi adlı kitapla sürdürmüştür. Bedia Akarsu, 1968’de yayımladığı Ahlâk Öğretileri adlı kitabının ikinci cildini Kant’a ayırır.

Kant’la ilgili çalışmaların en verimli olduğu yıllar 1980’li yıllardır. İoanna Kuçuradi, Ülker Gökberk, Fusun Akatlı, Pratik Aklın Eleştirisi’ni çevirmişlerdir.

6. TÜRKÇE'DE KANT ÇEVİRİLERİ VE ÇALIŞMALARI

Bu bölümde Türkçe'de Kant çevirileri ve çalışmaları hakkında kısa bilgilere yer verilmiştir.

Bu çalışmada, Kant'ın kendi eserleri kısaca tanıtılmış olup ayrıca bu çalışmanın kaynakça kısmında gösterilmemiştir. Konu başlığına uygun kitap tanıtımı yapılmıştır.

6.1. Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi

Immanuel Kant; Çeviren: Mete Tunçay, Türkiye Felsefe Kurumu; İstanbul, 1995

Pratik Aklın Eleştirisiyle birlikte Kant'ın "Ahlak" la ilgili iki asıl çalışmasından biri olan ve bu Eleştiriden önce yayınlanan "Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesinde" Kant, günlük yaşamda eylemde bulunurken, toplumsal ilişkilerimizde ahlaklığın nasıl mümkün olabileceğinin koşullarını anlatır.

6.2. Gelecekte Bilim Olarak Ortaya Çıkabilecek Her Metafiziğe

Prolegomena

Immanuel Kant; Çeviren: İoanna Kuçuradi, Türkiye Felsefe Kurumu; İstanbul, 1995

Kant, "insanın bilme yetisi neleri bilebilir?" sorusuna cevap arıyor. 1883'te yayınlanan "Gelecekte Bilim Olarak Ortaya Çıkabilecek Her Metafiziğe Prolegomena" da Kant, insanın bilme yetisinin sınırlarını çizmenin ilk denemesini yapıyor. Kant'ın bu eserini, daha sonra yazacağı "Saf Aklın Eleştirisi" adlı kitabını anlaşılar kılan açıklayıcı bir çalışma olarak değerlendirebilir.

6.3. Pratik Usun Eleştirisi

Immanuel Kant; Çeviren: İsmet Zeki Eyüboğlu, Say Yayınları; İstanbul, 2008

Çevirisini sunulan bu çalışmada, Kant'ın insan aklına (usuna) özgü başarı olanaklarının yine insanda olduğunun ispatı sayılabılır.

6.4. Ethica: Etik Üzerine Dersler

Immanuel Kant; Çeviren: Oğuz Özgül, Pencere Yayınları; 2003

Türkçe'ye çevrilen bu eserinde Kant, ahlak ilkesinin tanımını ve kaynaklarının neler olduğu üzerinde yargılara varır. Ahlakın insan doğasının bir parçası olduğu varsayımından yola çıkar. Kant'ın ahlak ilkesi bugün en çok tartışılan konulardan biridir. Ve bu mesele sadece felsefe alanında değil, günlük hayata dair her tür bilimde Kant'ın ahlak ilkesi uygulanabilir ve de sorgulanabilir. Kant'ın ahlak ilkesinin günümüzde hala geçerliliğini koruyor olması ise ilginç bir detay olarak ele alınabilir.

6.5. Arı Usun Eleştirisi

Immanuel Kant; Çeviren: Aziz Yardımlı; Sunuş: Aziz Yardımlı, İdea Yayınları; İstanbul, 2008

An Usun Eleştirisi 1781'de çıktı ve ilk tepkiler olumsuzdu. İkinci ve gözden geçirilmiş yayım 1787'de çıktı .1790'da üçüncü basım,1794 'te dördüncü basım, 1795' te izinsiz bir basım, ve 1799'da beşinci basımı yapıldı.

Kant'ın Türkçe'ye çevrilen bu eserinde, Kant metafizik öğretisini ortaya koyar. İnsanın varlığını sorgular. Aynı zamanda tüm metafizik kavramları, Tanrı, ölümsüzlük, ve özgürlük kavramlarına dair düşüncelerini tartışır.

6.6. Fragmanlar

Immanuel Kant; Çeviren: Oruç Aruoba, Altıkırkbeş Yayınları

Kant der ki;

“Dünyayı bilmek isteyen, onu önce kurmak zorundadır, hem de kendi içinde... Kalıcı durum ölümdür... Yaşamın peşinden gelen cansızlık ölümdür.

Bulduğunuz en yaşlı ağaca bakarak kendinize sorun: 'İnsan kendi kendinden ne yapar.'

6.7. Düşüncenin Çağrısı

Arthur Schopenhauer, Immanuel Kant, Martin Heidegger; Çeviren: Ahmet Aydoğın, Say Yayınları; İstanbul, 2008

Bu çalışmada düşünmek üzerine Arthur Schopenhauer, Immanuel Kant, Martin Heidegger 'in varlık ve düşünmek üzerine fikirleri yer almaktadır.

6.8. Eğitim Üzerine

Immanuel Kant; Çeviren: Ahmet Aydoğın, İz Yayıncılık; İstanbul, 2006

Bu kitap yayımından yaklaşık iki yüz yıl sonra Türkçe'ye çevrilmiştir. Kitapta Kant'ın eğitim üzerine düşünceleri yer almaktadır.

6.9. Eğitim Üzerine / Toplu Eserleri 1 / Ruhun Eğitimi - Ahlaki Eğitim – Pratik Eğitim

Immanuel Kant; Çeviren: Ahmet Aydoğın, Say Yayınları; İstanbul, 2007

Kant'ın bu kitabında, insanın erken yaşlarda aklın buyruklarına uymak konusunda kendini eğitmesinin neden gerekli olduğuna dair görüşleri yer alır.

6.10. Evrensel Doğa Tarihi ve Gökler Kuramı

Immanuel Kant; Çeviren: Seçkin Selvi, Sarmal Yayınları; İstanbul:2002.

Bu kitabında Kant, evren hakkında bazı soruların cevabını arar. Kant'ın bu çalışması kozmolojik ve teorik fizik çalışması olarak kabul edilebilir.

6.11. Kant-Fikir Mimarları-2-

Immanuel Kant; Çeviren: Nejat Bozkurt, Say Yayınları; İstanbul, 2008

- Katkısız Aklın Eleştirisi
- Pratik Aklın Eleştirisi
- Yargıgücünün Eleştirisi
- Ahlak Metafiziğini Temellendirme
- Sürekli Barış Üstüne Felsefi Bir Deneme

Kant'ın bu çalışmaları hakkında kaleme alınmış kitabın çevirisini Nejat Bozkurt yapmıştır. Kolay anlaşılır bir dil kullanıldığı için okuması oldukça keyifli ve rahat bir çalışmadır.

Kitabın önsözünde Kant şöyle söyler “Filozofları, dediklerinden ayrılmadan yapacağımız yorumumuzla, genel bir felsefe yasası haline gelecekmiş gibi yorumlamaya çalışalım.” Kant 'ın seçilmiş yazılarının yer aldığı bu çalışma Kant'ın temel felsefesinin kuşbakışı ele alındığı bir çalışma olarak değerlendirilebilir.

6.12. Kılışsal Usun Eleştirisi

Immanuel Kant; Çeviren: Aziz Yardımlı, İdea Yayınları; İstanbul, 2006

Kant'ın metafizik ve ahlak felsefesinin ele alındığı çalışmalarındandır. Kant ahlak yasası kant'ın ahlak felsefesinin detaylı olarak ele alındığı bu çalışmanın çevirisi Kant hakkında yapılacak çalışmalarda başvurulacak kaynaklardan biridir.

6.13. Pedagoji Üzerine

Immanuel Kant; Çeviren: Mustafa Rahmi, Yeni Zamanlar Yayınları

Kant insanın terbiye edilmesi gereken yaratık olduğu fikrinden hareketle yapmış olduğu bu çalışmasında pedagoji üzerine , talim ve terbiye üzerine fikirlerini yazmıştır.

6.14. Philosophia Practica Universalis Etik Üzerine Dersler 1

Immanuel Kant; Çeviren: Oğuz Özügül, Kabalcı Yayınevi; İstanbul, 1994

Immanuel Kant, akla dayalı ahlak felsefesini ilk kez tüm detaylarıyla bu kitapta ele almıştır.

6.15. Seçilmiş Yazılar

Immanuel Kant, Çeviren: Nejat Bozkurt, Remzi Kitapevi, İstanbul; Ocak, 1993

Kant'ın yapıtlarından seçilmiş yazıların yer aldığı bir çalışmadır.

6.16. Yaşamın Anlamı

Immanuel Kant, Çevirmen: Ahmet Sarı, Gürsel Uyanık, Birey Yayınevi, İstanbul; 2004

İnsan soyunun ve insan soyu için kutsal olan her ne varsa onun dostları! Özenli ve ciddi denemeden geçirdikten sonra, kendiniz için inanılmaya değer olan şeyi kabul edin, ama yalnızca aklın yeryüzünde sahip olduğu en büyük serveti, yani gerçeğini en son deney taşı olduğu ayrıcalığını inkar etmeyin! Diye Kant, bu çalışmasında, ahlak felsefesinin bir açılımını yapar.

6.17. Yargı Yetisinin Eleştirisi

Immanuel Kant, Çevirmen: Aziz Yardımlı, İdea Yayınevi, İstanbul, 2006.

Kant bu kitabında, bilgi yetisi ve istenç yetisinin yargı eleştirisi içindeki durumunu sorgular. Kant eleştirisinin üçlemesinden biri olarak kabul edilen bir çalışmadır.

6.18. Ruhun Gücü Hakkında

Immanuel Kant, Kendi Yayınevi, 1999

Kant'ın metafizik felsefesinin ayrıntılarını görülebileceği bir çalışmadır.

6.19. Immanuel Kant ve Transendental İdealizm

Tuncar Tuğcu, Aesta Yayınları, İstanbul, 2001

Yazarın bu çalışması Immanuel Kant 'ın yaşamı ve felsefesi üzerine kaleme alınmış.

6.20. Immanuel Kant'ın Felsefesi: Kant'ı Anlamak İçin Anahtar Kitap

Heimsoeth, Heinz, Remzi Kitabevi , İstanbul, 1986

Bu kitapta Kant'ın hayatı, felsefesi ve çağının sorunlarına dair düşünceleri yer almaktadır.

6.21. 90 Dakikada Kant

Paul Strathern ,Gendaş Yayınları

Kant hakkında hazırlanmış az ve öz bir kitap.

6.22. Cogito 41- 42 2005 / Sonsuzluğun Sınırlarında: Immanuel Kant

Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005

Kant hakkında alanında uzman kişilerin kaleme aldığı makalelerin yer aldığı özenle hazırlanmış bir çalışmadır. Cogito aylık olarak yayınlanan bir dergidir.Dergi, Kant'ın ölüm yıldönümü olan 2004'te Muğla Üniversitesi'nde yapılan Kant Sempozyumu'nun ardından hazırlanmış özenli bir çalışmadır.

6.23. İnsanı Anlamak 1/ Goethe, Kant, Hegel

Walter Kaufmann, Çeviren: Aziz Yardımlı, İdea Yayınevi, İstanbul, 1997.

Walter bu kitabında, dünyayı ve insanı anlamak için olması gerekenleri dile getirir. Ve bunu yaparken de çalışmasında Goethe, Kant, Hegel'e göndermeler yapar.

6.24. Kant Estetiği

Taylan Altuğ, Payel Yayınevi, İstanbul, 2007

Kant'ın Yargı Gücünün Eleştirisi'nde dile getirdiği estetik kavramının daha detaylı olarak işlendiği bir çalışma olarak değerlendirilebilir.

6.25. Kant Estetiği ve Yazın Kuramı

Onur Bilge Kula, Doruk Yayınları, İstanbul, 2008

Kant'ın estetik kavramına yeni bir bakış getiren Onur Bilge Kula, Yargı Gücünün Eleştirisi ile güncel yazın kuramına eleştirel bir değerlendirmede bulunur.

6.26. Kant'ın Yaşamı ve Öğretisi

Ernst Cassirer, Çeviren: Doğan Özlem, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2007

Kant hakkında Türkçe'ye çevrilmiş en güzel çalışmalardan biri olarak, Kant hakkında çalışma yapacak olan araştırmacılar için başvuru kaynağı olarak tavsiye edilebilir. Kitapta Kant'ın yaşamı tüm detaylarıyla ele alınmaktadır. Ayrıca Kant'ın çalışmaları hakkında bilgiler verilmektedir. Kant'ın yaşadığı çağın sorunları, bu çalışmaların ortaya çıktığı koşullar Kant hakkında ulaşılan kaynaklarla birlikte okuyucuya aktarılmaktadır.

6.27. Aydınlanma Sempozyumu

Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi , İstanbul, 2007, Yayına Hazırlayan: Binnaz Toprak

Bu çalışma, Osmanlı Bankası Müzesi ve Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü işbirliği ile 11-12 Mayıs 2007 tarihlerinde düzenlenen Aydınlanma Sempozyumu'nda sunulan tebliğlerden oluşmuştur.

Kitap, Aydınlanma felsefesi ile ilgili bir kaynak kitap olabilirliğinin yanı sıra, Aydınlanma Felsefesi'nde önemli isimlerin yer aldığı filozofların öğretileri ve bu öğretilerin günümüz sorunlarına uygulanabilirliğinden bahseder. Kant Alman Aydınlanma hareketinin öncüsü olarak kabul edilir. Kant'ın söylemiş olduğu "düşünmeye cesaret et!" sözünün Aydınlanma hareketinde neden parola haline geldiğini anlamak isteyenler için de bir başvuru kitabı niteliğindedir.

6.28. Kant Üzerine Dört Ders

Gilles Deleuze, Çeviren: Ulus Baker, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2007

Kant'ı anlamak değil, anlatmak için Deleuze'un kaleme almış olduğu bir çalışmadır.

6.29. Kant ve Herder'in Tarih Anlayışları

Macit Gökberk, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007

Herder ve Kant'ın karşılaştırmalı olarak tarihe bakış açıları ve felsefelerinin incelendiği bir çalışmadır.

6.30. Kant / Düşüncenin Ustaları

Roger Scruton, Çeviren: Cemal Atila, Altın Kitaplar, İstanbul, 2003

Scruton bu yapıtında Kant'ın öğretisini derinliğine incelemiş ve bunu okuyucuya daha basit bir dille aktarmayı başarmıştır.

6.31. Aklın Sınırları/ Kant Felsefesine Giriş

Veysel Atayman, Don Kişot Yayınları, İstanbul, 2005

Kant felsefesinin çağının sorunlara bakış açısının, aklın yargılamalarının yer aldığı bir çalışmadır. Beğenilen bir çeviri olduğu söylenilebilir. Çünkü dili yalın, okuması rahat bir çalışmadır.

7. KANT'IN BENİMSENME BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Bu bölümdeki bilgiler tezin yazarını aşan derinliğe sahip bilgiler olup, bilgiler yer yer aynen alınmış yer yer de bu tezin yazarı tarafından özetlenerek aktarılmıştır.

7.1. Kant'ın Görüşlerine Karşı Çıkanlar

7.1.1. 1728-1797 *Benedikt Stattler*

“Alman düşünürü. Teolog. Cizvit Tarikatı'ndan bir Papaz. Solothurn'da Teoloji Profesörlüğü yaptı. Kant öğretisine düşmanlıkla ünlendi. Bunun Hıristiyanlıkla asla bağdaşamayacağını söyledi. Çok sayıda eser yazdı. (En Ünlü Eseri: *Demonstratio Evangelica*, (Protestanlığın Tanımı))”
(<http://www.ulmuhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

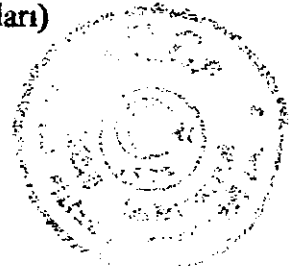
7.1.2. 1730-1788 *Johann Georg Hamann*

“Alman düşünürü. İdealist ve mistik. *Kuzey Müneccimi* diye anılır. Fransız Düşüncesi'nin etkisiyle gelişen Rasyonalizme ve Klasizme başkaldırarak Herder ve Goethe'nin oluşuma yol açtı. Burjuva Demokratik *Sturm und Drang* Edebiyat Okulu, O'nun etkisiyle yönlendi. Kant'a ve Aydınlanma'ya karşı çıktı. Mistik sezgiyle dolaysız bilgi öğretisini savundu.

Çağındaki Almanları büyük ölçüde etkiledi. Varlığın Genel Yasası olarak karşıtların birliği'nden söz ettiği için Fichte, Schelling ve Hegel'i (Alman İdealizmi) etkiledi.

Eserleri:

-*Kreuzzüge eines Philologen*, (Bir Filologun Kutsal Savaşmaları)

-*Des Ritters von Rosenkreuz letzte Willenmeynung*, (Rosenkreuz Şövalyesinin Son Düşünceleri)

-*Metakritik über den Purismus der Vernunft*, (Usun saltıklığı üstüne eleştiri)”
(<http://www.ulumulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.1.3. 1748-1800 *Chretien Theophile Selle*

“Alman düşünürü. Kral Frederic Guillaume'nin hekimiydi. Kant'ı deneyci bir açıdan eleştirerek ün yaptı. Ruhumuzda a priori hiçbir şey bulunmadığını, tüm düşüncelerimizin duyuşal deneylerden geldiğini savundu. Usun sadece duyuşal deneylerden gelen izlenimleri uzlaştırma yetisi olduğunu savundu.

Eseri:

-*Saf Felsefenin İlkeleri*”

(<http://www.ulumulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.1.4. 1748-1803 *Dietrich Tiedemann*

“Alman Düşünürü. Marburg Üniversitesi'nde Felsefe Profesörü'ydü. Kant'a karşı çıktı, Wolff'u savundu. İdealist ve Spekülatif Felsefe yanlısıdır. Thales'den Sokrates'e kadar olan dönemi 'kaba ve fiziksel bir doğa-tanrıçılık' saymasına materyalistler katılmazlar. Aristoteles, Diogenes Laertius, Plutarkius'un başlattığı felsefe tarihçiliğini, Georges Horn, Brucker ve O sürdürür.

Eserleri:

-*Untersuchungen über den Menschen*, (İnsan Üstüne Araştırmalar)

-*System der Stoischen Philosophie*, (Stoa Felsefesi)

-*Griechenlands Erste Philosophen*, (İlk Grek Düşünürleri)

-*Geist der Spekulativen Philosophie von Thales bis Berkeley*, (Thales'den Berkeley'e Kurgusal Felsefe Anlayışı) Felsefe Tarihi'nde Avrupa Felsefesi için kaynak gösterilir” (<http://www.ulumulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi>

/idealizmdenheideggere.htm).

7.1.5. 1761-1833 *Gottlob Ernst Schulze*

“Alman düşünürü. Göttingen Üniversitesi’nde Felsefe Profesörüydü. Şüpheliydi. O’na göre nesnel gerçekliği açıklayabilecek hiçbir bilgi mümkün değildir. Septisizmden çok Agnostizme yakındır. Schopenhauer de Göttingen’de O’nun öğrencisiydi. Kant’ı da eleştirdi.

Eserleri:

-*Aenesidemus* (bu eseriyle ünlendi.)

-*Enzyklopaedie der Philosophischen Wissenschaften* (Felsefi İlimler Ansiklopedisi)”(<http://www.ulumulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.1.6. 1770-1831, *Georg Wilhelm Friedrich Hegel*

“Alman filozof. “Diyalektik Mantık” sisteminin kurucusudur. Hegel, Kant’ın felsefesini benimsemesine rağmen Kant’ın öğretisini yetersiz buluyordu” (<http://www.ulumulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.1.7. 1874—1928, *Max Scheler*

“Kant karşıtı Alman filozof. “Husserl’in fenomenolojik yöntemini ahlak», kültür ve din felsefesi alanına uygulamış, Kant’ın biçimsel ahlâk felsefesine karşı “içeriği olan değerler öğretisi”ni geliştirmiş, son yıllarında özellikle insana yönelerek yeni bir felsefi antropolojinin ve toplumbiliminin kurucusu olmuştur.

Yeni Kantçı okulların hepsine karşı çıkar ve bunların yapmış oldukları felsefi ayrımları yapay bulur”(<http://www.turkdirlik.com/Bilgimece/>

Felsefe/MScheler0001.ht).

Aşağıda 20 yüzyıl filozoflarından Kant'ı eleştiren felsefeciler yer almaktadır.

7.1.8. 1926-1984, Michel Foucault

Fransız filozof. Çalışmalarında daha çok Kant'ın, Marx'ın ve Sigmund Freud'un felsefelerini eleştirmiştir. Nietzsche ve Heidegger'den etkilenmiştir. Kant'ın öğretisini eleştiren Foucault, Kant'ın eleştiri felsefesini "tavır" olarak nitelmiştir.

7.1.9. Ernst Bloch

Kant sonrası oluşturulan Yeni Kantçılık'ı ulusçu sosyal liberalizmin dar kafalı teorisi olarak eleştirmiştir.

7.1.10. Jürgen Habermas

Heidelberg Okulu'nun bilim öğretisini birçok açıdan eleştirmiştir.

7.1.11. Theodor Adorno

Yeni Kantçılık felsefecilerinin aşırıya kaçarak idealizme battıklarını iddia eder.

7.1.12. Marx Horkheimer

Yeni Kantçıların rasyonel olmayan bir metafizik ortaya çıkardıklarını savunur.

7.1.13. Karl Otto Apel

Kant'ın etik ve metafizik öğretisinin günümüz için yetersiz olduğunu iddia eder ve Kant'ın eleştirel felsefesini eleştirir.

7.2. Kant'ın Görüşlerini Savunanlar

7.2.1. 1713-1751 *Martin Knutzen*

“Alman düşünürü. Kant'ın öğretmenlerinden.Köningsberg Üniversitesi'nde Mantık ve Metafizik Profesörlüğü yaptı. Anti-materyalist bir metafizikçiydi. Maddenin düşünme yeteneği olamayacağını Metafizik olarak kanıtlayan eseri çağında beğenildi.

Eserleri:

-*Elementa Philosophiae Rationalis sive Logica*,

-*Systema Causarum Efficientium*” (<http://www.ulumulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.2. 1715-1775 *Christian Auguste Crusius*

“Alman düşünürü. Proteston Teolog. Wolff'u eleştirdi ve Protestanlığa uygun yeni bir Felsefe kurmaya çalıştı. Sofuluğuyla ünlüdür” (<http://www.ulumulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.3. 1700 lü yıllar *Christian Frederic Boehme*

“Alman düşünürü.Ünlü Kantçı. Sırasında yalan söylemenin de Ahlaka uygunluğunu söyledi. Kant'ı Fichte'e (1762-1814) karşı savundu (<http://www.ulumulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.4. 1723-1790 *Johann Bernhard Basedow*

“Alman Düşünürü. Eğitimbilimci.. Eğitimbilimde Rousseau etkisindedir.Özellikle Beden eğitimi'nin babası sayılır. Teoloji konularında da eserleri var.Kant tarafından övülmüştür.

Eserleri:

-Praktische philosophie

-Methoden Buch für Vater und Mütter der familien und Völker

(<http://www.ulmuhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.5. 1728-1777 Jean Henri Lambert

“Fransız düşünürü. Almanya’da yetiştiği ve Almanca yazdığı için Almanlar O’nu kendilerinden sayarlar ve adını Johann Heinrich olarak anarlar. Çağdaşları O’nu Leibniz ile kıyaslarlar. Fransızların Prusyalı Lambert dedikleri, kendisinden dört yaş büyük olan Kant’ın Almanya’nın birinci dahisi dediği bir metafizikçi.

Matematikçi, Fizikçi, Astronom, Filozof. Bütün bu alanlarda ün yaparak çağını etkiledi. Berlin Akademisi’nde Profesör’dü. Matematik ve Fizik alanlarında kendi adıyla anılan icatları vardır. Fotometre’yi o buldu.

Daha sonra Hegel’inde (ö.1831) kullanacağı *Fenomenoloji* değimini o ortaya attı. *Kant’ın Müjdecisi* sayılır. Kant’ın bir çok varsayımları Lambert’te basit ve ilkel biçimde var olduğunu söylerler. Bu nedenle Kant inceleyicileri David Hume kadar, Lambert’e de dikkat edeceklerdir.

Pek çok eser yazdı. Felsefe’ye dair olan *Yeni Mantık*, ve *Mimarlığa Giriş*’te neyi bilip neyi bilemeyeceğimizi araştırır.

‘Bir şey ölçülemez ve tartılamazsa ben ondan hiçbir şey anlamam’ der ama kavramla nesnel gerçeklik arasında aracı olarak *Tanrı*’yı gösterir.

Eserleri:

-Neuer Organon, (Yeni Organon)

-Anlage zur Architectonik, (Mimarlığa Giriş)’

(<http://www.ulmuhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.6. 1742-1798 Christian Garve

“Alman düşünürü. Leipzig Üniversitesi’nde Profesördü. Birçok dillerden Almanca’ya çeviriler (ör. Aristoteles, Cicero, Adam Smith) yapmakla ve halk için Felsefe Kitapları yazmakla ünlüdür. Bu çevirilerde yararlı açıklamalar ve yorumlar da yaptı.

Ekonomik gelişmenin aşamaları üstüne bir kuram geliştirmekle de ünlendi. Bu kurama göre, ekonomik gelişme üç aşamadan geçmiştir. Birinci aşama ilkel ve eşit koşullar dönemidir, ikinci aşama yöresel ve bölgesel teknik farklılıklar dönemidir, üçüncü aşama da tekniğin yaygınlaştığı ve egemen olduğu dönemdir.

Eserleri:

-*Aristo’dan Kant’a Kadar Ahlak Felsefesi’nin Türlü İlkeleri Üstüne, Ahlak çalışmaları için önemli bir kaynak sayılıyor*”

(<http://www.ulmuhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.7. 1739-1805 Johannes Schulz

“Matematikçi, Alman düşünürü. Königsberg Üniversitesi’nde Matematik Profesörüydü. Ünlü Kantçılardan Kant öğretisi’ni çeşitli yarlardan inceleyen çeşitli kitaplar yazdı”

(<http://www.ulmuhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.8. 1744-1803 Johann Gottfried von Herder

Kant’ın Öğrencisi, Eleştirmen, Tarih Felsefecisi

7.2.9. 1747-1832 Christian Godfroi Schutz

Alman düşünürü. Halle Üniversitesi’nde Felsefe ve Edebiyat Profesörüydü.. Leibniz ve Kant’ın görüşlerini açıklayan Latince eserler yazdı.

7.2.10. 1750-1809 Karl Erhard Schmidt

“Alman düşünürü. Giesen ve Jena Üniversiteleri’nde Felsefe Profesörüydü.. Teoloji doktoru.. Kantçıydı. Kant Öğretisi’ni halka yaymaya çalıştı. Weimer Dukalığı’nın kilise danışmanlığını yaptı. Antropoloji Dergisi çıkardı”
(<http://www.ulumulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.11. 1753-1840 Josephe Weber

“Alman düşünürü. Fizik alanında çalıştı. Papaz’dı. Bir çok Kilise görevlerinde bulundu. Dillingen’de felsefe okuttu. Felsefe’yi Doğa Bilimleri temeline oturtmayı amaçladı. Kant ve Schelling öğretilerine bağlandı. Almanca ve Latince yazdığı pek çok eseri var”

(<http://www.ulumulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.12. 1754-1800 Salomon ben Josua Maimon

« Polonyalı Yahudi düşünürü. Almanca yazdı. Eserlerinden çok, 12 yaşında evlenip 14 yaşında baba olmasıyla ünlüdür. Şüpheci’ydi. Kant okuduğu bir eserini çok beğenmiştir.

Eserleri:

-*Versuch über Transzendental-Philosophie*, (Aşkın Felsefe Üstüne Deneme)

-*Versuch einer Neuen Logik*, (Yeni Bir Mantık Denemesi). Şüpheci karakterli bu eserde Kant’ın kategorilerini düzeltmeye çalıştı”

(<http://www.ulumulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.13. 1755-1825 Georg Samuel Alban Mellin

“Alman düşünürü. Kant öğretisini yaymak ve halka öğretmekle ünlendi.

Magdeburg’da danışmandı.

Eserleri:

-*Kant Sözlüğü*, (Eleştiri Felsefesinin Alfabetik Teknik Dili). Önemli bulunur.

-*Felsefe Sözlüğü*

-*Eleştiri Felsefesinin Alfabetik Teknik Dili*”

(<http://www.ulumulhikmekoeln.de/genelidusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.14. 1755-1834 Christian Guillaume Snell

“Alman düşünürü. Kant’ı açıklamaya çalıştı.

Eserleri:

-*Amatörler İçin Felsefe Elkitabı*, 8 Cilt, Kardeşi Frederic Daniel Snell (1761-1830) ile birlikte yazdı”

(<http://www.ulumulhikmekoeln.de/genelidusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.15. 1759-1805 Johann Friedrich von Schiller

“Ünlü Alman ozan ve dram yazarı.. Jena Üniversitesi’nde Tarih Profesörlüğü yaptı. Siyasal tezli ilk Alman dramı olan *Hile ve Sevgi*’yle toplumsal eşitsizliği kıyasıya eleştiren *Haydutlar* dramını yazmakla felsefe sözlüklerinde adına rastlanır. Şiirlerinde de tiranlığa karşı insancı bir tutum izledi. Feodal toprak düzenini eleştirdi. İnsanı özgürlüğe ancak sanatın kavuşturacağını savundu. Kant Felsefesi’ne eğildi.

Eserleri:

-*Philosophische Briefe*, (Felsefi Mektuplar)”

(<http://www.ulumulhikmekoeln.de/genelidusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.16. 1759-1827 Ludwig Heinrich Jacob

“Alman düşünürü.Halle Üniversitesi’nde Felsefe Profesörüydü.Bir ara Rusya’da Harkov Üniversitesi’nde ekonomi dersleri verdi. Çarlık Rusya’sının mali sistemini düzeltmek için kurulan komisyonda çalıştı. Felsefe’de Kant’ın, Ekonomi’de Adam Smith’i izledi. Felsefe ve Ekonomi alanlarında çok sayıda eseri, çevirileri var. *Felsefe Yıllığı* adlı bir dergi çıkardı. Ruhbilim, İnsanbilim, Gramer, Mantık vb. gibi çeşitli alanlarda çalıştı. Say’ın Ekonomi eseriyle, Thornton’un İngiliz Kredi Sistemi üstüne yazdığı eseri Almanca’ya çevirdi.

Eserleri:

-*Ödev duygusu Aracılığıyla Ruhun Ölmezliğini Tanıtılama*.Önce Latince yazıp Almanca’ya çevirdiği eserler türünden,

-*Genel Bilim ve Sanat Ansiklopedisinin Planı*. Önem verilen bir eserdir”
(<http://www.ulumulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.17. 1759-1831 Theodor Schmalz

“Alman düşünürü.Göttingen, Königsberg, Berlin Üniversiteleri’nde Profesördü.Hukukçu. Kant felsefesini hukuka uygulamaya çalıştı. Çeşitli açılardan doğal hukuku inceleyen eserleri ile meşhur”

(<http://www.ulumulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.18. 1761-1808 Christoph-Gottfried Bardili

“Alman düşünürü. Teolog ve Felsefe Profesörüydü.. Kant’ın etkisi altında kalmakla beraber Kant’ı kıyasıya eleştirmiştir. Felsefeyi bir matematiksel mantığa indirgemesi. O’na göre mantıksal gerçeklerden başka gerçekler yoktur. Çelişik olmayan her şey de gerçektir.Rasyonel gerçekliğiyle Hegel’in mantığını hazırladığı söylenir”
(<http://www.ulumulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.19.1743-1819, Ludwig Heinrich Jacob

“Alman düşünürü.Duygu ve İnanç Felsefesi adını verdiği düşünceci ve dini bir öğreti geliştirmeye çalıştı. Rasyonalizmi eleştirdi ve Rasyonalizm yoluyla bilgi edinilemeyeceğini söyledi. Dini duygu felsefesi'nin temelini meydana getirdi. Rasyonalizmin etkinliği duygusal hayatın sınırlarını aşamaz. Tek bilgi edinme yolu duygusal hayattır. Buna da iman yoluyla varılır.

Kendisine Felsefe sözlükleri'nde uzun yer ayrılır. Dilthey'in (1833-1911) ünlü Hayat Felsefesi ile Heidegger'in (1889-1976) ünlü Varoluşçuluk öğretileri Jacobi'nin düşüncelerine çıkar.

Eserleri:

-*Woldemar*

-*Aus Edward Allwills Papieren*

-*Über die Lehre des Spinoza, in Briefen an Moses Mendelsson*

-*David Hume über den Glauben oder Idealismus und Realismus*

-*Von der göttlichen Dingen und ihrer Offenbarung*”

(<http://www.ulumulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.20. 1761-1840 Jacob Sigismund Beck

“Alman düşünürü.Kant Yorumcusuydu. Felsefe Profesörü. Kant'ın, yine de, objektif bir varlık olduğunu söyleyememezlik edemediği *kendiliğinde şey*'i O büsbütün yok sayar. Beck'e göre, 'kavranılmaz olan' yok demektir”

(<http://www.ulumulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.21. 1762-1826 Gaetan von Weiller

“Alman düşünürü.Teolog ve Eğitimci. Münih Lisesi Müdürüydü. Orada

Eğitim Profesörlüğü de yaptı. Psikoloji alanında çalışmaları var. Hegel, Schelling, Fichte, Jacobi üzerinde incelemeler yaptı. Schelling'e karşı ıktı, Jacobi'ye hayranlık duydu.

Eseri:

-Felsefe Tarihi Taslağı"

(<http://www.ulmulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.22. 1762-1832 Lazarus Bendavid

"Alman düşünürü.Yahudi asıllı..Aşırı Kantçı. Hiçbir şey eklemeden ve düzeltmeden Eleştiriciliği yaymak ve öğretmekle yetindi. Bir estetik ve Hukuk kuramı önermeye çalıştı"

(<http://www.ulmulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.23. 1763-1821Johann Gottlieb Buhle

"Alman düşünürü. Kant öğretisini açıklamak ve yorumlamakla ünlü Felsefe Profesörü.. Önemli bir felsefe tarihi yazdı"

(<http://www.ulmulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.24. 1766-1828 Friedrich Bouterweck

Alman düşünürü.Kant İdealizmini izledi. Göttingen Üniversitesi'nde Felsefe Profesörüydü. Sonra mistisizme yöneldi.

7.2.25. 1767-1812 Friedrich Schwartz

Alman düşünürü. Kantçı. Almanya'nın çeşitli Üniversite ve kiliselerinde çeşitli görevlerde bulundu. Teolojiyle ilgili eseri var.

7.2.26. 1767-1835 *Karl Wilhelm Humbolt*

“Alman düşünürü.. Objektivist İdealist. Kantçıydı.Dilci ve devlet adamıydı. Leibniz Berlin Bilimler Akademisi’ni kurmuştu. O’da Fichte, Hegel ve diğerlerinin Prof. ettiği Berlin Üniversitesi’nin hem kurucularındandır, hem de ilk rektörü’dür. Lengüistik ve estetik alanında birtakım başarıları oldu. Dünya tarihi’ni tinsel bir gücün faaliyeti ve nedensel açıdan bilinemez sayıyordu. Kardeşi Alexander’dan sonra 24 yıl daha yaşadı.

Eserleri:

-Ideen zu einem Versuch, die Grenzen der Wirksamkeit des Staates zu bestimmen,

-Aesthetische Versuche über Goethes Herman und Dorothea,

-Über die Aufgabe des Geschichtschreiber,

-Über die Kawi sprache auf der Insel Jawa,

-Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaus und ihren Einfluss auf die Geistige Entwicklung des Menschengeschlechts”

(<http://www.ulumulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.27. 1767-1812 *Johann Neeb*

“Alman düşünürü.Bonn Üniversitesi’nde Mantık ve Metafizik Profesörüydü. Kant’ı açıklamaya ve yaymaya çalıştı. Ateistlikle savaşmakla meşhurdur. İman’ı (Usa karşı Us) deyimiyle tanımladı.

Eserleri:

-Felsefi Usa kant ’ın Yaptığı Hizmetler”

(<http://www.ulumulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

7.2.28. 1768-1821 Christian G. Schaumann

“Alman düşünürü. Felsefe Profesörüyü. Kantçı. Mantık ve metafizik alanlarında çalıştı. Hukuk felsefesi ve ahlak alanlarında eserleri var. Pek çok eserini Latince yazdı”

(<http://www.ulmuhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>).

(Aşağıda adı geçen filozoflar Kant sonrası felsefeciler olup, Yeni Kantçı Okullardan olan Kant'ın öğretisini savunan felsefe okullarından biri olan “Fizyolojik Okul” temsilcilerindendir.)

7.2.29. Eduard v. Hartmann

Yeni Kantçılığın doğuşunda Kant ile ilgili çalışmalarıyla tanınır.

7.2.30. H.v. Helmholtz

Berlin Üniversitesi'nde fizik ve fizyoloji profesörü olarak

çalışmıştır. Duyum öğretisinden hareketle, geometrinin ve doğa bilimlerinin yeniden temellendirilmesi için çalışmıştır.

7.2.31. Otto Liebmann

1865'te Kant und Epigonen (Kant ve Taktikleri) adlı eserinde “zurück zu Kant!” (Kant'a dönelim!) demiştir.

7.2.32. Friedrich Albert Lange

1866'ta “Materyalizmin Tarihi ve Günümüzdeki Anlamının Eleştirisi” adlı iki ciltlik yapıtında Kant'ın bilgi öğretisi ışığında materyalizmin eleştirisini yapar. Sosyal sorunların çözümünde Kant felsefesine geri dönülmesi gerektiğini savunur.

7.2.33. Eduard Zeller

Berlin’de felsefe profesörüdür.

(Aşağıda adı geçen filozoflar, Yeni Kantçı Okullardan olan Metafiziksel Yeni Kantçılık Temsilcileri ve Kant savunucusu felsefecilerdir.)

7.2.34. Alois Riehl

Berlin’de felsefe profesörüdür. Kantçı kriticizm (eleştiri felsefesi) ile pozitivizmi bağdaşturmaya çalışmıştır.

7.2.35. Benno Erdmann

Kiel ve Breslau Üniversitelerinde felsefe profesörü olarak çalışmıştır. Kant felsefesini yorumlayan yaklaşık 20 kadar eser vermiştir.

7.2.36. Erich Adickes

“Doğa Araştırmacısı Olarak Kant” adlı eseriyle ünlüdür.

7.2.37. Hans Vaihinger

Kant’tan etkilenmiştir. 1904 yılında Kant Derneği’ni kurmuştur.

(Aşağıda adı geçen isimler Marburg Okulu temsilcisi felsefecilerdir ve Kant savunucularıdır.)

7.2.38. Hermann Cohen

Marburg Okulu’nun kurucusudur.Kant’ın metafizik öğretisiyle ilgili eserler vermiştir.

7.2.39. Paul Natorp

Marburg'da profesör olarak çalışmıştır. Kant'ı Platoncu açıdan yorumlamıştır. En ünlü eseri "Platon'un idealar öğretisi" dir.

7.2.40. Ernst Cassirer

Hamburg' ta profesör olarak çalışmıştır. Naziler iktidarı ele geçince Almanya'dan ayrılmıştır. Türkçe'ye de çevrilmiş olana "Kant'ın Yaşamı ve Öğretisi" adlı kitabı en bilinen kitabıdır. "Liberal sosyalizm" kavramını ilk kullanan felsefecidir. Siyasal görüş olarak da liberal sosyalist bir felsefeci olduğu söylenmektedir.

(Aşağıda adı geçen felsefeciler Yeni Kantçı Okullardan olan Heidelberg Okulu temsilcileridir.)

7.2.41. Wilhelm Windelband

Heidelberg'te profesör olarak çalışmıştır. Felsefe tarihçisi olarak ünlenmiştir.

7.2.42. Heinrich Rickert

Heidelberg'te profesör olarak çalışmıştır. Kant'ın idealizminden yola çıkarak felsefesini kurar.

7.2.43. Max Weber

Berlin'de profesör olarak çalışmıştır. Bu okulla doğrudan bağı olmasa bile kendi sosyolojik felsefesinde Rickert'in bilim öğretisini yorumlamıştır.

7.2.44. Emil Lask

Hukuk felsefesi alanında eserler vermiştir.

7.2.45. Jonas Cohn

Freiburg'da Profesör olarak çalışmıştır. Estetik felsefesiyle ilgilenmiştir.

7.2.46. Bruno Bauch

Jena'da profesör olarak çalışmıştır. Kant'ın Yargıgücünün Eleştirisi'nden yola çıkarak "değer" idesine bağlı bir teori oluşturmaya çalışmıştır.

7.2.47. Ernst Troeltsch

Bonn ve Heidelberg'te profesör olarak çalışmıştır. Metafizik ve tarih üzerine çalışmalar yapmıştır. "Tarihselcilik ve Problemleri" adlı eseriyle ün yapmıştır.

(Aşağıda adı geçen felsefeciler Yeni Kantçı Okullardan olan Göttingen Okulu temsilcileridir.)

7.2.48. Leonard Nelson

Göttingen Okulu kurucusudur. Kant felsefesini psikolojik olarak yorumlamıştır. Hukuk ve devlet felsefesi ile ilgili çalışmaları vardır.

7.2.49. Richard Höningwald

Münih'te profesör olarak çalışmıştır. Bilgi teorisi, düşünme psikolojisi ve pedagoji alanlarında yapıtları vardır.

(Aşağıda adı geçen felsefeciler Yeni Kantçı Okullardan olan Sosyolojik Yeni Kantçılık temsilcileridir.)

7.2.50. Georg Simmel

Kant'ın apriorite (önsellik) öğretisini tarihe uygulamıştır. Elde ettiği sonuçları tarihsel zaman fenomeninin çözümlemesinde kullanır.

(Aşağıda adı geçen felsefeciler Yeni Yeni Kantçılık Okulu temsilcileridir.)

7.2.51. Wolfgang Cramer

Frankfurt'ta profesör olarak çalışmıştır. "Öznelliğin Ontolojisi" eseri en ünlü eseridir. Kant'ın öznelciliğinden yola çıkmıştır.

7.2.52. Hans Wagner

Bonn'da profesördür. Halen yaşayan Wagner bu okulun son temsilcisi olarak kabul edilir. Kant ve Aristo üzerine karşılaştırmalı çalışmaları vardır.

(Aşağıdaki felsefeciler 21.yüzyıl felsefecilerinden olup Kant savunucularıdır.)

7.2.53. Manfred Baum

Doçentlik tezini Kant üzerine yapmıştır. Kant hakkındaki çalışmalarıyla tanınmaktadır.

7.2.54. Paul Guyer

Kant'ın etik kavramı ve eleştirel felsefesi ile ilgili çalışmalar yapmıştır.

7.2.55. John Rawls

Amerikalı filozof. *A Theory of Justice* (Bir Adalet Kuramı) başlıklı kitabı 20.yüzyılın siyaset felsefesi alanında hazırlanmış en önemli kitabı olarak değerlendirilmektedir. Kant'ın felsefesinden etkilenmiştir.

7.2.56. Hanna Arendt

Siyaset bilimci olarak kabul edilmeyi istemiştir. Her ne kadar felsefi çalışmaları var olmuş olsa da. Arendt siyaset felsefesi üzerine yapmış olduğu çalışmalarında Kant'tan etkilenmiştir.

7.2.57. Umberto Eco

Orta Çağ estetiği ve göstergebilim dalının ustalarındandır. Halen yaşamakta olan Eco, her ne kadar edebiyat alanında vermiş olduğu eserleriyle ünlenmiş olsa da, bir düşünür olarak göstergebilimle ilgili yapmış olduğu çalışmalarında Kant'ın etkisi görülür.

7.2.58. İonna Kuçuradi

Türkiye'de alanında uzman oldukça tanınmış bir felsefecimizdir. Goethe Madalyası'nı almaya hak kazanmıştır. 2003 yılında düzenlenen 21. Dünya Felsefe Kongresi'nin Türkiye'de yapılmasına ön ayak olmuştur. UNESCO tarafından 2003 Felsefe Ödülü'ne layık görülmüştür. Kuçuradi, ağırlıklı olarak değer ve ahlak felsefesiyle ilgilenmiştir. Her ne kadar Kant savunucusu olarak kabul edilse bile zaman zaman Kant ile ters düştüğü noktalarda yok değildir.

7.2.59. Bedia Akarsu

İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde felsefe ile ilgili olarak yapmış olduğu çalışmalarıyla tanınır. Alman felsefe akımları ve filozofları ile ilgili çalışmalar yapmıştır. Kant felsefesinden etkilenmiştir.

7.2.60. Betül Çotuksöken

Halen yaşamakta olan Ortaçağ felsefesinde uzman olan felsefecidir. Kant öğretisinden oldukça etkilenmiştir. Kant'ın Aydınlanma anlayışı ile ilgili hem fikir olduğu söylenebilir. Betül Çotuksöken, Kant'ın öğretisinin bugün geçerliliğini koruduğunu savunurken, Kant felsefesinin “eskimeyen” felsefe olduğunu söyler ve ekler, Kant bu duruşuyla “tarih üstü”dür

DÖRDÜNCÜ KESİM: GENEL DEĞERLENDİRME

Bu kesimde araştırmaya yönelik bulgulara ve önerilere yer verilmiş olup, araştırma genel sonuç bölümü ile bitirilmiştir. Çalışmanın sonunda EKLER ve KAYNAKÇA bölümü yer almaktadır.

7. BULGULAR, ÖNERİLER VE GENEL SONUÇ

Bu bölümde, Kant'ın yaşamının, yapıtlarının, fikirlerinin ve dünya düşünce hayatına katkılarının irdelenmesi ile elde edilen bulgular ile bu bulgulara yönelik önerilere yer verilmiş ve bölüm genel sonuç ile sonlandırılmıştır.

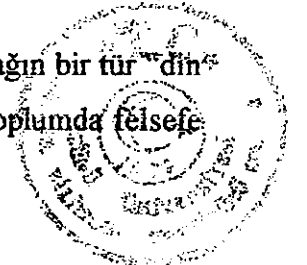
7.1. Bulgular ve Öneriler

Immanuel Kant'ın yaşamının, yapıtlarının, fikirlerinin ve dünya düşünce hayatına katkılarının irdelenmesine yönelik bulgular şunlardır:

Bulgu 1: Immanuel Kant hakkındaki bilgilerimiz her ne kadar Kant'ın bizzat kaleminden çıkmış bilgiler olmasa da bir çok konuda örnek teşkil edecek niteliğe sahiptir. Şöyle ki; Einstein'ın dediği gibi “Bir atomu parçalamak bir önyargıyı ortadan kaldırmaktan daha kolaydır.”, Kant'ın yaşamış olduğu zaman dilimi göz önünde bulundurulduğunda, Kant'ın felsefe yaparken ne gibi zorluklarla karşılaştığını ve bu zorlukların üstesinden gelmek için zaman zaman politik bir tavır aldığını ama her ne olursa olsun kendi öğretilerinden geri adım atmadığını görüyoruz.

Öneri 1: Kant'ın hayat hikayesinden çıkarılabilecek en iyi sonuç, “birey” olarak toplumda var olabilmektir. Yani, köle bir zihniyetle toplumda konumunuz ne olursa olsun, sorgusuz sualsiz boyun eğmekle ne zihinlerin ne de toplumların ilerlemesinin mümkün olmayacağıdır. Öneri olarak, iktidarın salt bir iktidar olduğu fikrinden vazgeçip, iktidarın “akıl” iktidarı olduğu, akıl öncülük ettiği toplumların ilerlediği bir dünyada, birey olmanın bilincinde insanlar yetiştirelim. Yetiştireceğimiz insanlar, hayatı sorgulayabilecek kadar cesur ve aklını kullanmayı bilebilen bireyler olabilsinler.

Bulgu 2: Immanuel Kant'ın yaşam hikayesinde de yaşadığı çağın bir tür “dini otoritesi” çağı olduğunu söylemek mümkündür. Böyle bir totaliter toplumda felsefe

yapmanın ne kadar zor olduğunu anlıyoruz. Her şeye rağmen Kant'ın iktidara ve din otoritelerinin baskılarına rağmen fikrini cesurca ortaya koyup savunması ayakta alkışlanması gereken örnek bir tavidir. Zaten Kant'ı farklı kılan budur, onun sadece bir filozof olması değil, aynı zamanda cesur bir filozof olması, Kant'ı diğer tüm filozoflardan ayrı bir kefeyle koymamız için yeterli bir neden olarak ele alınabilir.

Öneri 2: Bilme ve arzulama yetisi insanoğlunun aklını kullanırken “kırbaçı” olmalıdır. Nerde duracağınızı neyi sorgulayıp neyi bilemeyeceğinizi din otoriteleri ya da yönetim değil, bizzat sahip olduğunuz aklınız karar verebilmelidir. Bunun için de “Sapere Aude!” (aklını kullanmaya cesaret et!).

Bulgu 3: Kant'ın yaşadığı çağın en büyük özelliği, dini otoritelerin götüş ve buyruklarının sarsılmazlığıdır. Kant fikirlerini ortaya koyarken karşılaştığı bu tepkilerle baş edebilmek için zaman zaman sıkıntılar yaşamıştır. Bu sıkıntılar sadece manevî olmayıp maddi sıkıntılar olarak da Kant'ın yaşamında yer etmiştir. Buna rağmen Kant savunduğu felsefesinden vazgeçmemiştir.

Öneri 3: Bir toplumun ilerlemesinde “aydınlar”ın görevi büyüktür. Kolay bir görev olmamakla birlikte, üstesinden gelinemeyecek bir görev değildir. Aydınlar toplumda yanlış gidişatı ortaya çıkarıp varsa alternatif doğruları ortaya koyabilecek cesarete sahip olmalıdırlar.

Bulgu 4: Kant'ın felsefesine baktığımızda, Kant, akli akıldan başka yargılayacak bir otorite tanımaz.

Öneri 4 : Kant'ın aklın öncülüğü savunusu günlük hayatta uygulanmaya elverişli bir yoldur. Aklını kullanmayı becerebilme yetisine sahip insanların sonunda mutlaka uzlaşıya varacak bir noktada buluşacakları ihtimali azımsanamayacak kadar kuvvetlidir. Bırakınız herkes özgürce düşünebilsin.

Bulgu 5: Kant'ın metafizik anlayışı incelendiğinde, metafiziği bir bilim olarak ortaya koyabilme çabası olduğu ortaya çıkar. Kant diğer filozoflardan farklı olarak metafizik anlayışta da akli hakim kılmaya çalışır. Kant için metafizik vazgeçilmezdir.

Öneri 5: Günümüzde metafizik çoğu kimseler için bilim olmaktan çok uzaktır. Metafizik daha çok “bilinemeyen” dünyaya kafa yormadır. Kant bize

metafizik bilim içinde de aklın öncülüğünün nasıl mümkün olabileceğini gösterir. “Neyi bilebilirim?” sorusunun cevabı aklın sınırlarının dışında değil aklın öncülüğünde sınırların dışında aranmalıdır.

Bulgu 6: Kant’ın kaleme almış olduğu kitapları, üçlemesi olarak da nitelendirilebilecek başlıca üç eseri “Saf Aklın Eleştirisi, Pratik Aklın Eleştirisi ve Yargıgücünün Eleştirisi” başlıklı kitapları Kant felsefesinin de temel eserleri olarak kabul edilebilir. Kant birçoğuna göre okuyarak anlaşılacak bir felsefeci değildir. Kant’ın çalışmaları bir felsefe altyapısı olmadan bir çırpıda okunup anlaşılmaya müsait olmayabilir.

Öneri 6 : Kant’ın felsefesini anlayabilmek için temel olarak kavramsal tanımları anlamak gerekir. Bunun içinde bir felsefe sözlüğü eşliğinde Kant çalışmaları incelenebilir, kişisel çıkarımlar yapılabilir.

Bulgu 7 : Kant’ın en çok bilinen felsefesi “ahlak” felsefesidir. Kant’ın bugün günümüz şartlarına da uygulanması mümkün bu öğretisi değerlendirildiğinde, anlaşılıyor ki, ahlak dışardan insana verilmez, insanın içinde olan bir olgudur. Kant ahlak yasasını temellendirirken yine “akıl” dan yola çıkar. Özetle Kant, “Öyle eyle ki eyleyeceğin yasa olsun” der. Kant “iyinin doğrunun” dışardan insana aşılacak bir olgu olmadığını farkındadır. İnsanın içinde , aklın öncülüğünde iyinin ve doğrunun bulunup ortaya koyulması gerekliliğinin altını çizer.

Öneri 7 : Uygulanacak zoraki yasalarla toplumlarda suç oranı düşürülemez. Ya da insanlar düşünmekten alıkonulamaz. Bunun yerine insanlara temel olarak yetişme süreçlerinde birey olmanın bilincini vermek gerekir. Bunu sağlayabilmek için de insanların doğruyu ve iyiyi bulurken ilerleyecekleri yolda akıllarını kullanmalarına imkan tanımak şart.

Bulgu 8: Kant din ve Tanrı öğretisini açıklarken, metafizik kavramlarda boğulmaz. Tanrıyı olması gereken yerde yüreğinde arar. Din konusunda da kendi yaşam hikayesi okunduğunda da anlaşılıyor ki, yaşadığı çağ dini otoritelerin egemenliğinin “Altın Çağı”dır. Buna rağmen Kant, her ne kadar zaman zaman eserlerini yayınlamakta yönetim çevrelerince engellenmişse de vazgeçmemiştir. Din toplumda özgür iradelerin seçimi olabilmelidir. Aksi takdirde toplumlar, yönetimin

buyruğu ya da yaptırım olması durumunda, insanların birey olma özelliğini yitirecekleri tehlikesiyle karşı karşıyadırlar.

Öneri 8 : “Uysal Uyruk” olmak belki kimilerine göre olması gereken bir durumdur. Ama Kant bu boyun eğişin aklı paslandırmaktan, düşünceleri köreltmekten başka işe yaramayacağı fikrindedir. İlerleme kaydeden toplumlara bakıldığında kolayca anlaşılacaktır ki, sorgulayan bireylerden oluşan toplumlar sorgularlar. İyi ve doğruyu her zaman her yerde beraberlerinde taşırlar. Mutlaka bir “yap ya da yapma” diyen bir yasal buyruğa ihtiyaç duymak yerine arayıp buldukları doğruyla yapar ya da yapmazlar. Kant felsefesinde bu doğru “ödev” olarak tanımlanır aynı zamanda. Çünkü, iyi ve doğru aklın öncülüğünde bulunan ve herkes için genel geçer olan iyi ve doğrudur. Aslında Kant’ın ahlak felsefesinin özü olabilecek bir söz vardır “Aklın yolu birdir!”.

Bulgu 9: Kant’ın “Aydınlanma” felsefesi çok tartışılan bir mesele olmakla beraber hala geçerli bir felsefesidir. Kant aydınlanma hareketinde “özgürlük” ten bahseder. Özgürlüğe giden yolun da yine akıldan geçtiğini vurgular. Ayrıca belirtmek gerekir ki, din faktörünün aklın önünde duran en büyük engel olduğunu söyler.

Öneri 9: Din insanların vicdani meselesi olmalıdır. Aksi takdirde, din insanları her türlü bağ ve bağlayıcılığa, hatta ve hatta uçuruma götürebilecek kadar kuvvetli bir güç olup, insanlar arasındaki farkı daha da derinleştirecek her türlü alandan, özellikle siyasi alandan uzak tutulması gereken bir alandır. Din insanların yüreğinde aranıp da bulunması gereken olgudur. Aklın sınırlarını belirleyen “din” olmamalıdır.

Bulgu 10: Kant insanlık yararına yalan söylemenin haklı olabileceği felsefesine karşı çıkar.

Öneri 10 : Yalan ne olursa olsun sebep olarak iyi bir niyet taşıyor olsa bile, sonuç olarak felakete yol açabilir. Ne olursa olsun niyet, insanların yalanı haklı kılacak bahaneleri “akla uygun” değildir. Şartlar ne olursa olsun doğrudan vazgeçilmemelidir.

Bulgu 11 : Kant en iyi yönetim şeklinin akla uygun olarak “Cumhuriyet” olduğunu düşünür. Kant bu fikrini ortaya koyarken dinin egemen olduğu bir yönetimin egemenliği altında yaşamaktadır. Bunu göz önünde bulundurarak söylemek gerekirse, Cumhuriyet , monarşi, ve teokrazi’ye göre en ideal yönetim şeklidir. Çünkü, insanlar özgür iradeleriyle yönetimde söz sahibi olabilmektedirler.

Öneri 11 : Yönetim şekli insanların aklını şekillendirmek yerine, insanların akılları yönetimi şekillendirerek toplumda ilerleme kaydedilebilir.

Bulgu 12: Kant’ın dünya vatandaşlığı ve Ebedi Barış ideası bugün uygulanması en çok arzulanan iki rüyadır.

Öneri 12: Kant’ın dünya vatandaşlığı ile ilgili olarak, Avrupa Birliği projesi örnek olarak gösteriliyor. Ama bu örnek Kant’ın açıkladığı dünya vatandaşlığı ile birebir örtüşmemektedir. Ebedi Barış meselesinde ise, savaşlar hala günümüzde kontrolsüz olarak devam edebilmektedir. Çünkü küreselleşme ve beraberinde getirdiği kapitalizm süreci Kant’ın bu idealarının gerçekleşmesi için uygun zeminin yaratılmasında en büyük engelleri ortaya çıkarıyor.

Bulgu 13: Kant tarih felsefesini ortaya koyarken , iyi ve kötünün çatışmasının bir faydası olduğundan bahseder. Öyle ki, Kant, insanoğlu bu çatışmanın sonucunda yeni bilgilere ulaşır, merak eder, araştırır, sorgular ve ilerleme kaydeder, der. İnsanlığın ilerleyip ilerlemediğini anlamının zor olduğunu belirtir.

Öneri 13: Çatışmalar kanlı olmadıkça belki iyi sonuçlar doğurabilir. Sonuçta çıkarların çatışması herkesi ortak iyi ve ortak doğruya varma noktasında birleştirebilir.

Bulgu 14: Kant, din ve vicdan özgürlüğüne gönderme yaptığı felsefesiyle bugün laiklik kavramının temellerini atmıştır.

Öneri 14: Günümüzde ister ekonomik ister sosyal politikalar olsun hayatın her alanında din’in tüm politik kavramlardan bertaraf bireylerin özel hayatında varlığını sürdürmesi sağlanmalıdır.

7.2. Genel Sonuç

Immanuel Kant gerek yaşam hikayesi ve gerekse de öğretisiyle sadece yaşadığı çağı aydınlatmakla kalmamış günümüzde de hala ışığının etkisini yaymaya devam etmektedir.

Immanuel Kant, yazmış olduğu eserleriyle, bizim için, bir hazine sandığıdır. Kapağının açılıp bilgiye felsefeye ışığa doyması için aç ruhlarm aç beyinlerin nasiplenme vaktidir. Kant, birçok felsefeci tarafından öğretilerinden dolayı eleştirilmiş olsa da Kant'ın felsefesinin yüzyıllardan öteye kadar uzanabilirliği takdire şayandır.

Kant'ın öğretisi bugün birçok çalışmaya ilham kaynağı olmuştur. Hatta bu ilham verdiği kaynakların birçoğu Kant'a karşı filozoffarca kaleme alınmışlardır. Demek oluyor ki, Kant öğretisiyle, sadece hemfikirlerinin değil aynı zamanda birebir zıt fikir sahibi felsefecilerin de öncüsü olabiliyor.

Kant'ı eleştiren felsefecilerin haklı olduklarına karar vermeden önce Kant'ı yeterince anlayıp anlamadıklarını sorgulamak gerekiyor. Çünkü Kant, çalışmalarını ortaya koyarken birçok zorlukla karşılaşmış zamanını kendi felsefesiyle aşmış bir filozof olarak bugün eksik ve ya yanlış tanıtılmış olabilir. Buna karar vermek için yeterli altyapıya sahip olmayabiliriz. Ama Kant hakkında çalışmalar yapan, Kant uzmanı diyebileceğimiz kimseler Kant ve felsefesiyle ilgili olarak yapmış oldukları açıklamaları okuyanlar ve araştıranlar için temel sorulara yanıt bulmalarında en büyük kolaylığı sağlamaktadırlar.

Ve bilinmelidir ki, Kant sadece bir eserinin okunarak anlaşılacak bir felsefeci değildir. Kant'ı tanımak için tüm çalışmalarının bir bütün içinde okunup anlaşılması tavsiye ediliyor.

Kant yapmış olduğu çalışmalarıyla felsefede bir çığır açmış diyebiliriz. Çünkü Kant' kadar değişmez olarak kabul edilen birçok kavram Kant tarafından yeniden tanımlanmış, hatta buna ilaveten Kant yeni bazı kavramlar felsefeye sokmuştur, mesela numen fenomen gibi.

Kant öğretisini ortaya koyarken oldukça titiz, tutarlı ve duyarlı çalışmıştır. Kant'ın son dönem çalışmalarını dışarıda tutacak olursak tüm eserleri birbirine güçlü

bir mantık bağıyla bağlıdır. Kant'ın eserlerini okurken bir sonraki eserinde bir önceki eserinin izlerini bulmak mümkündür. Kant öğretisinde kopuşlar yaşamaz. Kant kendinden önceki felsefeciler hakkında çok iyi bilgi sahibidir. Kant kimilerine göre “uçuruma” temel atmış kabul edilir. Oysa Kant felsefesini boşluğa temellendirmez, şayet temellendirdiği “akıl” boşlatılmamışsa.

Yaşam felsefedir, felsefe de yaşamaktır bir anlamda. Kant'ı okurken bugün günlük hayatta yaşadığımız birçok soruna neden olanın kendimiz olduğu sonucuna varılabilir. Tıpkı Kant'ın Aydınlanma felsefesinde olduğu gibi, kendi suçumuzla düştüğümüz bu ergin olma halimizden kurtulmak için aradığımız çözüm yolunun doğuştan sahip olduğumuz “aklımız” olması sevindirici. Çünkü, her durumda her kişi her şey üzerinde akıl yürütebilir. Kendine ve kendi dışında her şeye saygı duyar. Hayatın ince ayrıntılarda saklı olduğunu görür ve bilir. Birey olarak var olmanın dayanılmaz hafifliğiyle değerini ortaya koyabilme becerisi kazanır. Evrensel olarak bir bütünlük sergileyebilir. Yaşanması muhtemel her türlü çatışmaya karşı uzlaşmaya varabilir.

Kant tüm yaşamını öğrenmek, öğretmek ve yazmakla geçirmiştir. Kant hayatı boyunca her türlü değişikliği (yeni bir şehir, yeni bir çevre, yeni insanlar) reddetmiş bir felsefeci olarak, ortaya koymuş olduğu görüşleriyle kendinden sonra felsefede birçok değişikliğe sebep olmuştur.

Son olarak , Kant der ki;

“ İnsanlar ışığı görmez, ışıkla görür.”

Yaşamı Kant öğretisiyle görmeyi denemek yaşam felsefesinde bir seçenek olabilir.

Bu alanda araştırma yapmak isteyen araştırmacılara önerilebilecek konular şunlardır:

- Birey Olarak Kant Kimdir?
- Kant'ın Yaşamının Felsefesi Üzerindeki Etkileri Nelerdir?
- Kant'ın Eleştiri Felsefesinin Dayanağı Nelerdir?
- Kant'ın Eleştiri Felsefesinin Tartışılacak Yanları Nelerdir, Eksik veya

Yanlış Noktaları Nelerdir?

- Aklın Rehberliğinde İdeal Toplum Tanımının Yeniden Ele Alınması
- Kant'ın Aydınlanma Felsefesi ve Aydın Kimdir Sorusuna Cevap
- Aydınlanma ve Sonrası, Kant'ı Eleştirenler ve İddiaları Nelerdir?
- Bilgi Çağında Kant Gerçeği
- Eğitim ve Kant Öğretisinin Uygulanabilirliği
- Cesur Olmak Bilgelik midir, Yoksa Aptallık mıdır?
- Aklını Kullanabilme Sanatı
- Aklın Yaşamımızdaki Yeri ve Önemi Nedir?
- Ahlak Bize Nerden Gelir?
- Barış'ın Felsefesi Olur mu?
- Savaş Meşru Kılınabilir mi?
- Dünya Vatandaşlığı İçin Pasaport Şart mıdır?
- Aklın Meşruiyeti, Yeni Bir Egemenlik Alanı Yaratarak Aklın Monarşisini Doğurur mu?
- Kant'ın Tanrı Kavramı
- Kant'ın Metafizik Öğretisinin Çağdaşlarıyla Karşılaştırılması
- Kant'ın Siyaset Felsefesi Üzerine Bir İnceleme
- Kant'ta Özgürlük Anlayışı Üzerine Bir İnceleme

EKLER

KANT'IN KRONOLOJİK OLARAK ÖZGEÇMİŞİ VE YAPITLARININ DİZELGESİ

1724-22 Nisan'da Johann Georg Kant ve Anna Regina Reuter'in dördüncü çocuğu olarak Königsberg'de doğdu.

1732- Pietist eğitim veren Collegium Fridericianum (Frederik Koleji)' da Vaiz Franz Albert Schultz'un yanında öğrenime başladı.

1737- Annesi Anna Regina Reuter'in ölümü.

1740- Königsberg Üniversitesi Teoloji Fakültesi'nde yükseköğrenimine başladı. Martin Knutzen'in öğrencisi oldu.

1745- Yüksek öğrenimini tamamladı.

1746- Babası Johann Georg Kant'ın ölümü. Ev öğretmenliği yapmak üzere Königsberg'i terk etti.

1747- 1745' te bitirme tezi olarak tamamlamış olduğu bir yapıtı yayımladı: *Fiziksel Kuvvetlerin Doğru Ölçülmesi: Canlı Kuvvetlerin Gerçek Kabulü Üstüne Düşünceler ve Bu Tartışmada Bay Leibniz ve Öteki Mekanikçilerin Kullanmış Oldukları Kanıtların İncelenmesi.*

1749- Keyserling Prensini Tilsit yöresindeki evinde ev öğretmenliği

1751- Hülsen Kontunun yanında ev öğretmenliği

1753- Königsberg'e kısa süreli dönüşü ve yine ev öğretmenliği yapmak üzere Königsberg'i terk etti.

1754- Akademik yaşamının başlangıcı. Königsberg Üniversitesi'nde kadrolu olarak çalışmaya başladı. Haftalık Königsberg Dergisi'nin Haziran ve Eylül sayılarında iki yazısı yayımlandı.

"Gece ve Gündüzün Birbirini İzlemesini Sağlayan Kendi Ekseni Çevresindeki Dönmüşünde Dünyanın Meydana Geldiği Andan Bu Yana Birkaç Değişiklik Olup Olmadığı Sorunu Üstüne Bir Araştırma"; "Dünyanın Fiziksel Bakımdan Yaşlanıp Yaşlanmadığı Sorunu".

1755- 12 Haziran'da "De igne" (Ateş Üstüne) adlı doktora tezini savunup felsefe doktoru oldu. Aynı yıl "*Principiorum primorum cognitionis metaphysicae nova dilucidatio*" (*Metafiziksel Bilginin İlk İlkelerinin Yeni Açıklaması*) adlı yazısını sunduktan sonra "magister" olarak kış sömestrinde ders vermesine izin verildi. İlk büyük yapıtı olan *Evensel Doğa Tarihi ve Gökyüzü Kuramı* yayımlandı. Geçim sıkıntısı nedeniyle ek iş olarak bir kilise okulunda öğretmenliğe başvurdu.

1756- İki uzun , diğerleri kısa, üç uzun yazısı yayımlandı:

"Monadologia physica" (Fiziksel Monadoloji: Geometri ile Birleşmiş Metafizikğin Doğa Biliminde Kullanılması Örneği); 1755 yılındaki Yer Sarsıntısının Betimlenişi ve Tarihi"; "Rüzgarlar Kuramının Açıklaması İçin Yeni Göstergeler".

1757- Haftada 20 saatlik ders yükü.

1758- Haftada 36 saatlik ders yükü. Profesörlük kadrosu için yaptığı başvurunun reddi. Newton fiziği çerçevesinde iki yazı:

"Hareket ve Eylemsizliğin Yeni Öğretisel Anlamı"

"Gazlar Kuramının Açıklanması Üstüne Yeni Notlar"

1759- Haftada 40 saatlik ders yükü. Geçim sıkıntısı dolayısıyla bazı kitaplarını satmak zorunda kaldı. Leibniz felsefesi çerçevesinde bir yazı:

"İyimserlik Üstüne Bazı Düşünceler".

1760- *"Bay Funk'un Erken Ölümü Üstüne Düşünceler".*

1762- Rousseau'nun yapıtlarıyla, özellikle "Emile" ve "Heloise" ile tanışma. Bir mantık yazısı:

"Dört Sillogistik Figürün Kılı Kırk Yarması Üstüne".

1763- Aydınlanmacı etkilenimler. Öğle yemeklerini aydınların devam ettiği bir lokantada yemeğe başlaması. Königsberg garnizonundaki subaylarla istihkamecılıktan

felsefeye kadar uzanan söyleşiler. Sonderling Gren ve Motherby ile dostluğu. Berlin Bilimler Akademisi'nin açtığı teodize konulu yarışmaya "*Tanrının Varlığının Kanıtlanmasında Tek Mümkün Kanıt*" adlı yazısıyla katılması ve yazının Akademi yayınları arasında yayımlanması. Lambert ve Mendelsohn'la mektuplaşma.

"Tanrının Varlığının Kanıtlanmasında Tek Mümkün Kanıt".

"Felsefe Ohumsuz Büyükler Kavramını Sokmak İçin Deneme".

1764- Berlin Bilimler Akademisi'nin o yıl için açtığı "metafiziksel bilimler matematiksel bilimler için apaçık ilkelerle çalışabilirler mi?" sorusu çerçevesindeki yarışmaya "*Ahlak ve Teoloji İlkelerin Apaçıklığı Üstüne Araştırma*" adlı yazısıyla katılması. Haftalık Königsberg Dergisi'nde yayımlana üç yazı.

"Ahlak ve Teoloji İlkelerin Apaçıklığı Üstüne Araştırma"

"Akıl Hastalıkları Üstüne Araştırma"

"Moscatis'in Yazısına Eleştiri: Hayvan ve İnsanların Yapısı", "Yüce ve Güzel Duygusu Üstüne Düşünceler".

1765- Ek iş bulma çabaları doğrultusunda, Königsberg Kraliyet Kütüphanesi'ndeki kütüphane memurluğu için II.Frederik'e başvurusu, Leibniz'in "*İnsan Anlığı Üstüne Yeni Denemeler*" inin yayınlanması ve Kant'ın bu yapıtla metafiziğe yeni bir yaklaşım tarzı edinmeye başlaması.

1766- Üniversitedeki görevinin yanı sıra, Kraliyet Kütüphanesi'nde kütüphane memurluğuna başlaması. Geleneksel metafiziğin eleştirisi doğrultusundaki ilk uzun yazı:

"Metafiziksel Düşlerle Aydınlatılan Bir Büyücünün(Vizyonerin) Hayalleri".

1768- Leibniz-Clarke mektuplaşmasının yayımlanması ve Kant'ın buradan aldığı etkilerle düşünülür dünya- duyulur dünya ayırımına yeni bir bakışla yönelmeye başlaması.

"Uzay İçindeki Yerlerin Farklılığının İlk Temeli Üstüne".

1769- Antinomiler sorunu üstüne eğilme. Erlangen Üniversitesi'nin kendisini profesör olarak istihdam etme önerisini reddediş.

1770- Milli eğitim bakanına ve II.Frederik'e boşalmış olan profesörlük kadrosuna kendisinin atanması için başvuruları. "*De mundi sensibilis*" adlı profesörlük takdim teziyle 20 Ağustos'ta mantık ve metafizik profesörlüğüne atanışı. "*Salt Aklın Eleştirisi*" nin yayımına kadarki 10 yıllık düşünce inzivasının başlaması.

"De mundi sensibilis atque intelligibilis forma et principiis".

(Duyulur Dünya İle Düşünülür Dünyanın Form ve İlkeleri Üstüne).

1772-Ek iş olarak 7 yıldır yürüttüğü Kraliyet Kütüphanesi'ndeki kütüphane memurluğundan ayrılışı.

1775- "*Farklı İnsan Irkları Üstüne*"

1776- "*Dessau Filantropları (İnsanseverleri) Enstitüsü Üstüne*"

1778- Halle Üniversitesi'nin Halle'de profesörlük ve milli eğitim bakanının saray danışmanlığı önerilerini reddedişi.

1779- Üzerinde 9 yıldır çalıştığı bilinen yapıtının yayınlanması için felsefe çevrelerinden gelen baskıların yoğunlaşması.

1781- Eleştirel felsefenin ilk başyapıtının yayımlanması:

"Salt Aklın Eleştirisi".

1782- Göttingen Bilgeleri Dergisi'nde "*Salt Aklın Eleştirisi*" üstüne Garve ve Feder'in eleştirilerinin yayımlanması.

1783- Garve ve Feder eleştirilerine yanıt olmak üzere "*Prolegomena*"nın yayımlanması. Ölümüne kadar oturacağı yeni evine taşınması.

"Kendisini Bir Bilim Olarak Sunma Hakkına Sahip Olacak Gelecekteki Her Metafiziğe Hazırlık (Prolegomena)".

"Schultz'un Ahlak Kuramına Giriş Denemesi Üstüne".

1784- "*Dünya Yurttaşlığı Amacına Yönelik Genel Bir Tarih Düşüncesi*".

1785- Herder'in "*Düşünceler*" i üstüne yazdığı bir kitap eleştirisinin Jena Edebiyat Gazetesi'nde yayımlanması. Königsberg Üniversitesi rektörlüğüne atanması.

"Ayn Yanardağları Üstüne"

“Kitaplara Karşı Olan Tutumun Yasalara Aykırılığı Üstüne”.

“İnsan Irkı Kavramının Tanımı”.

“Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi”.

1786- *“Doğa Bilimin Metafiziksel İlk İlkeleri”.*

“İnsanlık Tarihinin Başlangıçları Üstüne Tahminler”.

“Kendini Düşüncede Yönlendirmek Ne Demektir?”

1788- Reinhold’un *“Kant Felsefesi Üstüne Mektupları”*nın yayımlanması.

“İnsan Bedeninin Felsefi Bir Tıbbı Üstüne”

“Pratik Aklın Eleştirisi”.

1789- Maas/Eberhard eleştirisinin Felsefi Magazin Dergisi’nde yayımlanması.

1790- *“Yargıgücümün Eleştirisi”.*

“Salt Aklın Yeni Eleştirisinin Kendisine Göre Yapıldığında Yararsız Olacağı Bir Buluş Üstüne” (Maas/Eberhard eleştirisine yanıt).

“Mistisizm ve Onu İyileştirmenin Yolları Üstüne”.

1791- *“Tanrı Kanıtlanmasında Her Türhü Felsefi Girişimin Başarısızlığı Üstüne”.*

“Leibniz ve Wolff Döneminden Bu Yana Metafiziğin Gerçekleştirdiği Hakiki Gelişmeler Nelerdir?”

1792- *“İnsan Doğasındaki Radikal Kötülük Üstüne”.*

1793- Garve’nin *“Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi”* üstüne eleştirisine yanıt olarak

*“Herkesin Birleştiği Nokta”*nın yayımlanması. Din eleştirisi dolayısıyla Prusya Yönetimiyle çatışma.

“Herkesin Birleştiği Nokta: Bu Kuramsal Olarak İyi, AMA Pratikte Hiçbir İşe Yaramaz”.

“Salt Aklın sınırları İçinde Din”.

1794- Prusya Yönetiminden 1 Ekim tarihli kınama ve uyarma yazısı.

“Genellikle Felsefe Üstüne”.

“Aynı Zaman Üstündeki Etkisi Hakkında”.

“Dünyanın Sonu”.

1795- *“Ebedi (Sürekli) Barış İçin felsefî Bir Tasarı”.*

1796- Yeniden önerilen üniversite rektörlüğü görevini reddedişi. 23 Haziran’da ders vermek üzere son kez kürsüye çıkışı.

“Felsefede Yeni Ele Alınan Dikkate Değer Bir Tutum Üstüne”.

“Yanlış Bir Anlamadan Doğan Farklı Bir Matematiğin Düzenlenişi”.

“Felsefede Bir Ebedi(Sürekli) Barış Denemesinin Yeni Bir Somucumu Duyuru”

1797- *“Hukuk Öğretisinin Metafiziksel İlk İlkeleri”.*

“İnsanlık Adına Sözde Yalan Söyleme Hakkı Üstüne”.

“Erdem Öğretisinin Metafiziksel İlk İlkeleri”.

1798- *“Kitap Endüstrisi Üstüne”.*

“Fakülteler Çatışması”.

“Pragmatik Açından Antropoloji”.

1800- *“Mantık”.*

1802- *“Fiziksel Coğrafya”.*

1803- *“Pedagoji”.*

1804- 12 Şubat’ta Königsberg’de ölümü

(Cassirer,2007, 543).

KAYNAKÇA

ALTUĞ, Taylan, (1989), **Kant Estetiği**, İstanbul: Payel Yayınevi.

ATAYMAN, Veysel, (2005), **Aklın Sınırları/ Kant Felsefesine Giriş**,
İstanbul: Don Kişot Yayınları.

BAÇ, Murat, (Edit: Ahmet Cevizci), (2007),**Felsefe Ansiklopedisi**, cilt 5,
İstanbul: Babil Yayıncılık.

BAKER, Ulus, **Kant'ın Felsefesi Uçuruma Temel Atmaktır**

www.korotonomedia.net/kor/index.php?id=21,203,0,0,1,0 - 20k

(indirilme tarihi: 21.12.2008)

BOZKURT, Nejat, (2008), **Kant**, İstanbul: Say Yayınları.

BUHR, M., Schroeder. W, Barck K, (Çev: Veysel Atayman), (2006),

Aydınlanma Felsefesi, İstanbul: Corpus Yeni Hayat Kütüphanesi,
2.Basım.

CASSİRER, Ernst, (Çev: Doğan Özlem), (2007), **Kant'ın Yaşamı ve**

Öğretisi, İstanbul: İnkılap Kitapevi, 3. Basım.

COĞİTO, (2005), **Sonsuzluğun Sınırlarında Immanuel Kant**, Sayı:41-42,

İstanbul: YKY Yayınları.

DELEUZE, Gilles, (Çev: Ulus Baker),(2007), **Kant Üzerine Dört Ders**,

İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

ERDEM, Haluk, **Muğla Uluslararası Kant Sempozyumu**

http://www.ozgurpencere.com/tr/mods.php?go=Articles&p=pr_ar&aid=68

(indirilme tarihi:07.07.2008)

ERGÜN, Bünyamin, **Arı Usun Eleştirisi // Immanuel Kant**

<http://www.anlamak.com>

(indirilme tarihi:01.07.2008)

- ERİŞİRGİL, Mehmet, (1997), **Kant ve Felsefesi**, İstanbul: İnsan Yayınları.
- GÖKBERK, Macit, (1997), **Kant ve Herder'in Tarih Anlayışları**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- GÜÇLÜ, A.Baki, Uzun, Erkan, Yoksal, Ü.Hüsrev, (2003), **Felsefe Sözlüğü** Bilim ve Sanat Yayınları.
- HEİMSOETH, Heinz, (Çev: Takiyettin Mengüşoğlu), (1986), **Immanuel Kant'ın Felsefesi**, İstanbul: Remzi Yayınevi.
- HERRİSONE, Peter, **Immanuel Kant (1724-1804)**
http://www.philosophers.co.uk/cafe/phil_jul2002.htm
(indirilme tarihi: 11.09.2008)
- KANT, Immanuel, (Çev: Hans Reiss),(1996), **Political Writings**, Cambridge: Cambridge University Pres.
- KANT, Immanuel, (1984), (Der: Nejat Bozkurt), **Aydınlanma Nedir? Sorusuna Yanıt, Seçilmiş Yazılar**, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- KANT, Immanuel, (Çev: Mete Tunçay),(1995), **Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi**, İstanbul: Türkiye Felsefe Kurumu
- KANT, Immanuel, (Çev: İoanna Kuçuradi), (1995), **Gelecekte Bilim Olarak Ortaya Çıkabilecek Her Metafiziğe Prolegomena**, İstanbul: Türkiye Felsefe Kurumu.
- KANT, Immanuel, (Çev: İsmet Zeki Eyüboğlu), (2008), **Pratik Usun Eleştirisi**, İstanbul: Say Yayınları.
- KANT, Immanuel, (Çev: Oğuz Özügül),(2003), **Ethica: Etik Üzerine Dersler**, İstanbul: Pencere Yayınları.
- KANT, Immanuel, (Çev: Aziz Yardımlı), (1993), **Arı Usun Eleştirisi**, İstanbul: İdea Yayınları.

- KANT, Immanuel, (Çev: Oruç Aruoba), İstanbul: **Altıkkırkbeş Yayınları**
- KANT, Immanuel, **Heidegger**, Martin, **Schopenhauer**, Arthur (Çev: Ahmet Aydoğan), (2008), **Düşüncenin Çağrısı**, İstanbul: Say Yayınları.
- KANT, Immanuel, (Çev: Ahmet Aydoğan), (2007), **Eğitim Üzerine / Toplu Eserleri 1 / Ruhun Eğitimi - Ahlaki Eğitim - Pratik Eğitim**, İstanbul: Say Yayınları.
- KANT, Immanuel, (Çev: Seçkin Selvi), (2002), **Evrensel Doğa Tarihi ve Gökler Kuramı**, İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- KANT, Immanuel, (Çev: Aziz Yardımlı), (2006), **Kılgısal Usun Eleştirisi**, İstanbul: İdea Yayınları.
- KANT, Immanuel, (Çev: Ahmet Sarı, Gürsel Uyanık), (2004), **Yaşamın Anlamı**, İstanbul: Birey Yayınevi.
- KANT, Immanuel, (Çev: Aziz Yardımlı), (2006), **Yargı Yetisinin Eleştirisi**, İstanbul: İdea Yayınevi.
- KANT, Immanuel, (Çev: Tuncar Tuğcu), (2001), **Immanuel Kant ve Transedental İdealizm**, İstanbul: Alesta Yayınları.
- KANZ, Heinrich, **Immanuel Kant**,
<http://www.ibe.unesco.org/publications/ThinkersPdf/kante.PDF>
(indirilme tarihi:08.11.2008)
- KAUFMANN, Walter, (Çev: Aziz Yardımlı), (1997), **İnsanı Anlamak 1/ Goethe, Kant, Hegel**, İstanbul: İdea Yayınevi.
- KAYNARDAĞ, Arslan, (2002), **Türkiye’de Kant’la İlgili Çalışmalar**, Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Felsefe, Düşünceler-Etkinlikler-Filozoflar-Söyleşiler, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- REYHANI, Nebil, (Editör), (2006), **Muğla Üniversitesi Uluslararası Kant Sempozyumu Bildirileri**, İstanbul: Vadi Yayınları

RABİNOW, Paul, **Foucault Reader**, (1984), NY: Panthom Boks.

SAFFET, Mehmet, **Immanuel Kant, 1724 — 1804**

<http://www.felsefelik.com/felsefecilerimiz/saffet/04-005.html>

(indirilme tarihi:01.07.2008)

SCRUTON, Roger, (Çev: Cemal Atila), (2003), **Kant / Düşüncenin Ustaları**,

İstanbul: Altın Kitaplar.

STRATHERN, Paul, (Çev: Mehmet Ukşul), (1998), **90 Dakikada Kant**,

İstanbul: Gendaş Yayınları.

ŞANLI , Yasin , **3000 Sene Musa'dan 2000 Sene İsa'dan Sonra Ahlak Nerede?**

<http://www.iktibas.org/>

(indirilme tarihi:11.09.2008)

ŞENER, Hasan Engin, **Kant'a Göre Katil Zanlısına Arkadaşınızın Yerini**

Söylemek Neden Etiktir?

http://www.felsefeekibi.com/dergi5/s5_y15.html

(indirilme tarihi:08.11.2008)

TAŞKIN, Ali, **Immanuel Kant'da Bilginin Kaynağı Problemi**,

www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/347.pdf

(indirilme tarihi:01.08.2008)

TOKGÖZ, Ersin, **Kant, "Ve fakat Çağı" yada Tarihin Sonu!**

www.turktime.com/default.asp?page=yazar&id=134

(indirilme tarihi:11.09.2008)

TOPRAK, Binnaz, (2007), **Aydınlanma Sempozyumu**, İstanbul: Osmanlı Bankası

Arşiv ve Araştırma Merkezi

TÜRKYILMAZ, Çetin, **Heidegger'in "Ontoloji Tarihi"nde Kant Felsefesinin**

Yeri, www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/2004211CetinTurkyilmaz.pdf

(indirilme tarihi:01.07.2008)

UĞUR,Aydın,(2002),“Sevgili Kant Değerli Dostum”, **Kültür Kıtası Atlası**,
İstanbul, YKY.

UYGUR, Mermi, (1997), **Güneşle**, İstanbul, YKY

WEST, David, (Çev:Ahmet Cevizci), **Immanuel Kant’ın Eleştirel Felsefesi**,

<http://www.felsefeekibi.com/site/default.asp?PG=1448>

(indirilme tarihi:07.09.2008)

Yazarsız Veri Tabanı Kaynakları

Alman Felsefesi, Hegel’den Heidegger’e

<http://www.ulmulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/idealizmdenheideggere.htm>

(indirilme tarihi: 21.12.2008)

Kantçılık (Kantizm)

<http://www.frmtr.com/felsefe-sosyoloji-psikoloji/974557-kantcilik-kantizm.html>

(indirilme tarihi: 21.12.2008)

Immanuel Kant

<http://www.bilgilik.com/felsefe/filozoflar/immanuel-kant.html>

(indirilme tarihi: 21.12.2008)

Aydınlanma Nedir?

http://www_usatolyesi_org.mht

(indirilme tarihi: 21.12.2008)

Kant

<http://www.okurgah.com/forum2/kant-1918.0.html;wap>

(indirilme tarihi: 21.12.2008)

Max Scheler

<http://www.turkdirlik.com/index.html>

(indirilme tarihi: 11.09.2008)

Immanuel Kant Salt Usun Eleştirisi'nin Birinci Basımı İçin Önsöz (1781)

<http://www.felsefelik.com/felsefedergisi/1980-10/003-010.pdf>

(indirilme tarihi: 01.08.2008)

Prof. Binnaz Toprak İle Aydınlanma Üzerine

http://www.acikradyo.com.tr/default.aspx?_mv=a&aid=21748

(indirilme tarihi: 01.07.2008)

Immanuel Kant: Siyasi Haklarda Teori-Pratik İlişkisi Üzerine, 1792

[http://www.canaktan.org/hukuk/insan_haklari/felsefiyazilar/immanuel_kant.](http://www.canaktan.org/hukuk/insan_haklari/felsefiyazilar/immanuel_kant.htm)

[htm](http://www.canaktan.org/hukuk/insan_haklari/felsefiyazilar/immanuel_kant.htm)

(indirilme tarihi: 01.07.2008)

Immanuel Kant (1724-1804) Metaphysics

<http://www.iep.utm.edu/k/kantmeta.htm>

(indirilme tarihi: 01.07.2008)

Immanuel Kant

<http://www.astroset.com/yasam/filosofia/f20.htm>

(indirilme tarihi: 07.09.2008)

Immanuel Kant, An Answer to the Question: What is Enlightenment? (1784)

<http://www.english.upenn.edu/~mgamer/Etexts/kant.html>

(indirilme tarihi: 07.09.2008)

The Categorical Imperative of Immanuel Kant, The Key to Kant's Ethical Theory Explained

http://philosophy.suite101.com/article.cfm/the_categorical_imperative_of_immanuel_kant

(indirilme tarihi:08.11.2008)

A posteriori

<http://www.darulkitab.com/oku/muhtelif/sosyalbilimler/a/037.htm>

(indirilme tarihi:03.10.2008)

A_Priori

http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/A_Priori

(indirilme tarihi:03.10.2008)

Etik

http://tr.wikipedia.org/wiki/Abiak_felsefesi

(indirilme tarihi:03.10.2008)

Akil

www.genbilim.com/images/stories/genresim/akil.gif

(indirilme tarihi:08.11.2008)

Metafizik Nedir?

<http://www.teknobilim.net/index/index.php/content/view/283/45/>

(indirilme tarihi:03.10.2008)

Eleştiri

<http://sozluk.turkcebilgi.com/nedir/ele%C5%9Ftiri>

(indirilme tarihi:03.10.2008)

Yargı

<http://www.turkcebilgi.net/>

(indirilme tarihi:03.10.2008)

Anlık

<http://www.turkdirlik.com/Bilgimece/Felsefe/MScheler0001.htm>

(indirilme tarihi:03.10.2008)

İrade(İstenc)

<http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/%C4%B0sten%C3%A7>

(indirilme tarihi:03.10.2008)

Numen

<http://wapedia.mobi/tr/Numen>

(indirilme tarihi:03.10.2008)

Fenomen

<http://wikipedia.org/wiki/Fenomen>

(indirilme tarihi:27.10.2008)

Sentez

<http://www.bilgievreni.com/index.php?action=printpage;topic=6924.0>

(indirilme tarihi:03.10.2008)

<http://www.felsefeekibi.com/site/default.asp?PG=243>

(indirilme tarihi:03.10.2008)

Aydınlanma Nedir?

<http://www.istasy10.com>

(indirilme tarihi:03.10.2008)

ADI-SOYADI : ZENEP DEMİR

AKÜLTE : GAZİ ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ,

ÖLÜMÜ : MATEMATİK ÖĞRETMENLİĞİ

ALIŞMA YILI : 11 YIL MEB ÖĞRETMEN OLARAK ÇALIŞTIM,

DRES : SELÇUKLU MAHALLESİ TEKKE SOKAK SANCAKTAR KONUTLARI
A BLOK KAT : 6 NU : 22

TELEFON : 0546 491 87 91

ÇIKLAMA : İLKÖĞRETİM MATEMATİK ,5-6-7-8 MATEMATİK
8. SINIF TEOG MATEMATİK

ÇIKLAMA : 5-6-7-8 SINIF GEOMETRİ DERSLERİNE GİREBİLİRİM
LİSE 1-2-3-4 GEOMETRİ DERSLERİNE GİREBİLİRİM

NOT : KHK İle MEB'den İhraç Oldum. Sigortasız Çalışabilirim
